

K. J. SOMAIYA COLLEGE OF

ARTS & COMMERCE

(AUTONOMOUS)

RE-ACCREDITED BY NAAC, GRADE 'A' WITH CGPA: 3.33
Awarded With College for Potential for Excellence

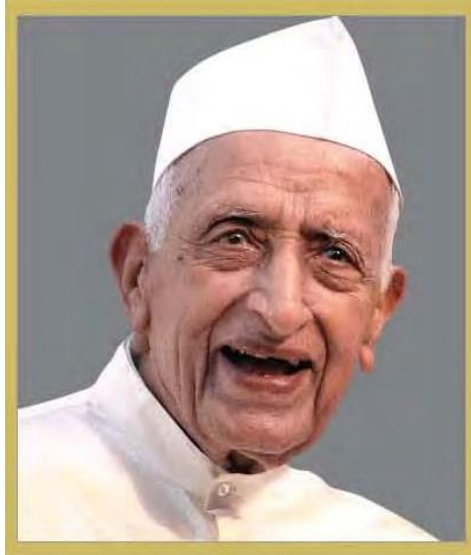
Somaiyaite

2017 – 18

ANNUAL COLLEGE MAGAZINE

OUR FOUNDER

Padmabhushan (Late)

Pujya Shree Karamshibhaijethbhai Somaiya

(16th May, 1902 - 9th may, 1999)

A Message From Our Founder

My Dear Young Students,

Welcome you to the institute of Vidyavihar

Your Finest Hour is here. The future Belongs to you.

Let us zealously work together and dedicate ourselves to build India of our dream.

Remeber nothing was ever achived without hard work.

Be bold but not be bowled over.

Let Truth and Duty be your watchwords.

Never despair in the face of setbacks.

Keep courage and continue to work with Fortitude.

Have faith in yourself and in the Almighty.

CAMPUS PRAYER

ॐ

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥१॥

1. OM. Whole is that (Brahman), Whole also is this (world). From Whole comes the Whole; take Whole from Whole; (yet) Whole remains.

ॐ ईशावास्यमिदं सर्वं यत् किं च जगत्यां जगत् ।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधःकस्यस्विद्धनम् ॥२॥

2. OM. Whatever exists in this world is enveloped by God (the Ruler). By renouncing it (the world), thou mayst enjoy. Do not covet the riches of any one.

मूकं करोति वाचालं पङ्गुं लंघयते गिरिम् ।
यत्कृपा त्वमहं वन्दे परमानन्दमाधवम् ॥३॥

3. I bow down to Madhava, the Bliss Eternal; to Him whose grace enables the dumb to speak (and) the lame to go across a mountain.

ॐ प्रणो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती धीनामवित्र्यवतु ।

ॐ चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ॥४॥

4. OM. May Sarasvati, the Divine, protect us by her strength-giving favours, she who is rich in strength-giving favours, the protector of our thoughts. Saraswati, who inspires hymns and promotes pious thoughts, brings about our sacrifice.

ॐ असतो मा सद्गमय । तमसो मा ज्योतिर्गमय ।
मृत्योर्माऽमृतं गमय ॥५॥

5. OM. From the unreal lead me to the real. From darkness lead me to light. From death lead me to immortality.

ॐ सहनाववतु। सहनौ भुनक्तु । सहवीर्यं करवावहे ।
तेजस्विनावधीतमस्तु , मा विद्विषावहे ॥६॥

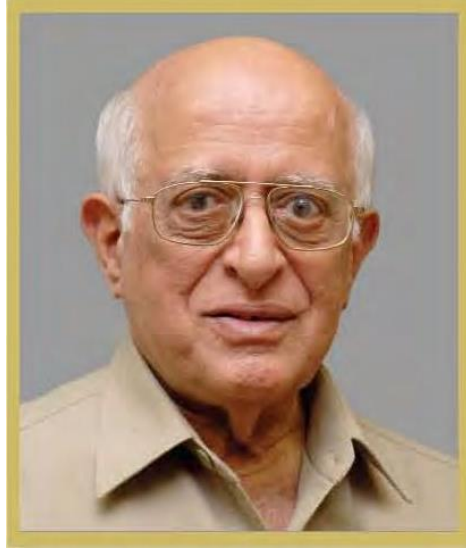
6. OM. May God protect us both at the same time; at the same time support us both. May both of us the same time apply (our) strength. May our learning be illustrious. May there be no hatred (between us).

सर्वेऽत्र सुखिनः सन्तु सर्वे सन्तु निरामयाः ।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखमानुयाते ॥७॥

7. May all here be happy. May all be free from disease. May all see well-being. May nobody experience misery.

ॐ शांतिः। शांतिः। शांतिः।
OM. Peace, Peace, Peace.

OUR INSPIRATION

TRUSTIES

Shri. Samir Somaiya

PRESIDENT

Shri. V Ranganathan

PRESIDENT

Smt. Leelaben Kotak

TRUSTEE

FROM PRINCIPAL'S DESK

K. J. Somaiya College of Arts & Commerce is the premier institution of Somaiya Group of Institutions imparting value education with academic excellence. It gives me immense pleasure to state that autonomy has been conferred on this institution from academic year 201314. The College still remains affiliated to the University of Mumbai and it has been given freedom to design and adopt innovative methods of teaching and evaluation.

Dear Students, the real education must enable a person to discriminate between light and darkness. It must foster and promote the precious wealth of moral strength and spiritual victory and purify the inner impulses of mankind. The modern education system develops the intellect and skills but does little to develop the values, character being the most important of all. I firmly believe that our Centre for Gandhian Studies will go a long way in realising this dream. Vinoba

Bhave has rightly said “we must do very utmost in our schools to lay the foundation of truthfulness”

Friends, there is no relative equivalent to knowledge, no friend like knowledge, no wealth like knowledge and no wealth and no happiness comparable to knowledge. The College provides conducive and serene atmosphere for higher learning supported by a rich collection of library books and adequate computer facilities.

We understand that the present autonomy expects us to provide a better framework. We need to delegate the authority with accountability of various academic functions for its success. Autonomy will surely lead us to more sense of responsibility and accountability leading to excellence in academics, governance and financial management of our institution.

“O! Saraswati! Wonderful indeed is your treasure of knowledge. It grows when it is used and diminishes when it is unused. The object of education is the pursuit of excellence, not only in the curricular activities but also in almost all aspects of development of young personality”

- **Dr. Sudha Vyas**

CREDITS

Editor in Chief

Magazine comitee

VIJAYSHREE. P

Dr. SATYAWAN HANEGAVE

Designing & Layout

Bro. AMIT GANDHI
(SYBMM)

Dr. Atish Taukari,
Dean, Extension and
Research Activities.

Dr. (Ms) Hemali Sanghavi
Dean, Academic Affairs.
Recognized as Ph.D. Guide

Faculty Acheivements

Dr. Satish Pandey, Awarded
“Nanddulare Vajpeyee Award”
by Maharashtra Rajya
Hindi Sahitya Academy;
for his book
“Smakalin Kavita: Srijan Sandarbh”

Dr. Veena Sanekar, Awarded
“Narishakti Puraskar”
By MHADA Mumbai
Saving Marathi School &
Language

Dr. Rohini Fadte
awarded Ph. D. in Sociology.

**Title: “Ecotourism and Local communities –
Impacts, Challenges and Prospects: A study
of wildlife Sanctuaries
in the context of Goa”**

Farewell: Bid Adieu

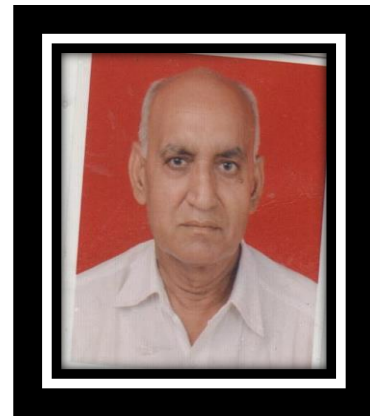

Dr. Suguna Rao
(HoD, Sociology Dept.)
Retired on 31st July 2017
{14th November 1984 – 31st July
2017}

Loving Memory of

Late. U. L. Karna
Senior Clerk

Late Girish Tiwari
Library Attendant

Three More two Added

INDEX

DEPARTMENT OF ENGLISH
DEPARTMENT OF GUJRATI
DEPARTMENT OF MARATHI
DEPARTMENT OF HINDI
DEPARTMENT OF SANSKRUIT
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY
DEPARTMENT OF ENVIOURNMENTAL STUDIES
DEPARTMENT OF COMMERCE
BACHELOR IN MAGANGEMENT STUDIES
BACHELOR IN BANKING AND INSURANCE
BACHELOR OF FINANCE MANAGEMENT
BACHELOR OF MASS MEDIA
NATIONAL CADET CORPS
NATIONAL SERVICE SCHEME
SPORTS
ENTREPRENURE DEVELOPMENT CELL
CULTURAL FORUM
DUSHTI FILM FORUM
LIBRARY
PLACEMENT CELL
STAFF COLLOQUIUM
WOMEN DEVELOPMENT CELL

DEPARTMENT OF ENGLISH

An Intercollegiate Two- day Workshop on Literary Appreciation and Creative Writing

Date: 09 January 2018

The department of English of KJSCAC had organised an Intercollegiate Two- day workshop on Literary Appreciation and Creative Writing on 8th and 9th January 2018. Mr. Gabriel Rosenstock, the celebrity Irish Poet, Haikuist and Translator was the chief guest for the occasion. He was accompanied by his wife Mrs. Ethine Rosenstock. Mr. Udayan Thakkar, the distinguished invitee guest who is famous bi-lingual poet (writes in Gujarati and English) also graced the occasion. In keeping with the tradition of Somaiya Vidyavihar, the programme started with the campus prayer followed by the Sanskrit Invocation delivered by Ms. Falguni Joshi, a student from SYBA. Prof. Satyendra Gaur, the head of English department introduced the chief guest and invitee guests. Dr. Smt. Sudha Vyas, the Principal of KJSCAC felicitated the chief guest and the invitee guests. After the accomplishment of customary formalities the Principal, Dr. Sudha Vyas flagged off the workshop with an invigorating welcome address.

Mr. Gabriel Rosenstock then initiated his deliberations on the self- composed poetry followed by the reading of his notable and exemplary poems. His presentation began with screening of the video which unraveled the inspirations behind his poetic excellence, subject matter of his poetry and his journey as poet and translator. He not only captivated the audience with the recitation of his enchantingly intriguing Haikus but also enthralled them with his scholarly elucidation on their contextual and hermeneutic aspects. This was followed by an engaging interaction with an enthusiastic audience in which all the questions posed by the students were graciously answered to their utmost satisfaction. Post interaction, the assembly broke for lunch. The session then was resumed by Mr. Udayan Thakkar, the distinguished invitee guest with his stimulating and absorbing select poetry reading. The critical appreciation of an Irish Sonnet – ‘Requiem for the Croppies’ by was a proof enough of his erudition which was an intriguingly enlightening experience for the audience. The reading of self –composed poetry by him was an intellectual treat to the audience. The congregation then plunged into asking questions which were answered with sheer grace. The day ended with the vote of Thanks delivered by Prof. Meera Venkatesh, faculty, dept. of English, KJSCAC.

The day two also began with the customary formalities like the campus prayer, lighting of the lamp and Sanskrit Invocation. Prof. Meera Venkatesh, faculty, dept. of English, KJSCAC, introduced the invitee guest – Rochelle Potkar, a renowned Poet, Haikuist, and Novelist. Dr.

Smt. Sudha Vyas then felicitated the invitee guest which was followed by her welcome address. An awe- inspiring response to the myriad competitions such as self- composed poetry reading, Declamation and Soliloquy added extra feathers to the programme. Around 20 students from the college and other academic institutes such as Gokhale College participated in the competitions. The recitation of the self- composed poems tackling with myriad themes , the dramatic expressions of historic speeches with the tinge of exasperating soliloquy performances were judged by Ms. Rochelle Potkar and Prof. Satyendra Gaur, head , dept. of English, KJSCAC.

In the post lunch session Ms. Rochelle Potkar enlightened the students on the concept of Haiku and guided on how to compose a ‘Haibun’ which is a combination of Haiku and Prose. She incorporated the traditional as well the modern techniques while presenting her discourse. The Chalk and talk method and the fascinatingly interesting Power-point presentation made by her, was an outstandingly mesmerizing experience for the audience. The scholarly elaboration by Ms. Rochelle Potkar was followed by the reading of the self-composed Haibuns by the students. Around 80 in house students and 20 students from Gokhale College and D.G. Ruparel College were present for the workshop. The workshop ended with a vote of thanks by Dr. Satyawan Hanegave, faculty, dept. of English, KJSCAC.

A Report on
English Athenaeum
Inaugural Function
Date: 21 August 2017

The yearly activities of the English Athenaeum for academic year 2017-18 started on a high note with the Inaugural Function held on 21st August 2017 in the Conference Room, KJSCAC. The Chief Guest was a distinguished scholar from the country's leading institute – National Defence Academy, Pune.

It indeed was an honour for the Department to have Dr. S.K.Pandey, Associate Professor, Department of English, National Defence Academy, Khadakwasla Pune, to preside over the Inauguration.

The Inauguration had a ceremonial touch with the traditional welcome with flowers, invocation in Sanskrit, Campus prayers and lighting of lamp. The presence of the Principal of KJSCAC, Dr. Sudha Vyas on the dais added to the encouragement and cheer.

The Chief Guest was introduced to the students by the Head, Department of English, Mr. Satyendra Gaur. Sis. Madhura Kulkarni from TYBA, English, handled the reins of compering the first section of the ceremony.

The first section of the Ceremony set the formal tone with a floral felicitation of the Chief Guest Dr.S.K. Pandey. Thereafter the meritorious students of Final Year who passed out in the previous academic year, 2016-17 were felicitated by the Principal and the Chief Guest. The students were: Sis Aleena Darvesh, Sis Krishnendu Anil and Bro. Vishnu Yadav.

With his expansive experience of research and teaching English Literature, Dr. Pandey had the topic Are we speakers/writers of words or ideas? VOICE CULTURE and INTELLECTUAL HONESTY (THOUGHT and PROCESS) as his topic for discussion. His command over the explanation of the use of connotations and denotations of words, sounds and meaning was ably supported by his mastery of Music. Dr. Pandey's training in Hindustani Classical Music had the students enthralled.

The second segment of the Inauguration showcased the skills of students of Literature of all the three levels- FY, SY, TY. Students presented self-composed poems, world-famous speeches in the Declamation category and the segment ended with a melodious song.

Dr. Satyavan Hanegave, Faculty, Dept. of English thanked the Chief Guest and all the members present for their support and encouragement in making the Inauguration function a memorable event.

A Report on American Consulate Library Visit

Date: 25 January 2018

Department Of English **K J Somaiya College Of Arts And Commerce, Vidyavihar, Mumbai** organized **One Day visit to US Consulate Library, Bandra Kurla Complex, Mumbai on 25 January 2018**. Around 30 students from FY, SY and TYBA, English, classes visited the library along with Prof. Satyendra Gaur, Head, Dept. of English and Prof. L G More, Faculty, Dept. of English, KJSCAC.

The students and teachers reached at **US Consulate Library** at 11: 30 am for security clearance. After completing the security clearance and other formalities, the students and teachers were welcomed by **Miss Sabina Mirchandani**, Liaisoning Officer at **Dosti House, US Consulate Library**. After Tea and Snacks, the students were availed to Two Power-Point presentations; “**Civil Rights Movement in America**” superheaded by **Martin Luther King Jr.** and another Power-Point presentation was on “**Use of Library Resources in Academics and Research**” by **James Fennell**, Cultural Affairs Officer from US Consulate Library, Mumbai.

These Power-point presentations, provided students with comprehensive insights with regard to History of America, Struggle for Equality by Afro-American Community, Civil Rights Movement and several other important movements and events which shaped the American history over a period of time. All the students were mesmerized and enthralled by the information and literary discourse.

In the last half of visit, students were given Library Membership at concessional rate by **Miss. Seeta Laxmi**, Senior Librarian, US Consulate Library. The One Day visit to US Consulate Library came to an end after all students took Library Membership.

Personal Achievements of Faculty (2017-18): (Mr.) Satyendra Gaur

Dept of English

Format for participation and paper presentation in Seminar / Workshop/ Conference / Research Projects/Publications and oother achievements:

Nameof the Faculty	Date	Place	Title	Organiser
Mr. Satyendra Gaur Head, Dept. of English	July 08, 2017	Vile-parle, Mumbai.	Read a paper in National Seminar on “Enhancing Employability through Effective Communication and Life Skills” on the topic—“Truth, Post-Truth and Literature”.	Organised by M L Dahanukar College of Commerce, Vile-Parle, Mumbai.
Mr. Satyendra Gaur Head, Dept. of English	August 12, 2017	Dombivli	Participated in the One Day workshop on “Recent UGC Norms in API & CAS”.	Jointly organised by IQAC, Pragati College, Dombivli and Univ of Mumbai.
Mr. Satyendra Gaur Head, Dept. of English	Nov 18, 2017	Vidyavihar, Mumbai	Participated in a One-day Multilingual National Seminar on “Translation: Challenges and Scope” as an Organising Committee Member.	Organised by Languages departments of K J Somaiya College of Arts & Commerce, Vidyavihar, Mumbai-77.
Mr. Satyendra Gaur Head, Dept. of English	Jan 08-09, 2018	Vidyavihar, Mumbai	Worked as Convenor of An Inter-collegiate, International Two-Day Workshop on “Literary Appreciation and Creative Writing” for conception, planning and holding the workshop for its successful functioning.	Organised by the Department of English, K J Somaiya College of Arts & Commerce, Vidyavihar, Mumbai-77.

DEPARTMENT OF GUJRATI

(ગુજરાતી વિભાગ)

વાર્ષિક અહેવાલ – ૨૦૧૭ - ૨૦૧૮

- સમગ્ર વર્ષ દરમ્યાન મહાવિદ્યાલયમાં યોજાયેલ પરિસંવાદ, કાર્યશિબિર, શૈક્ષણિક પ્રવાસ, યર્ચા સત્ર, વિવિધ દિવસોની ઉજવણી અને આંતર-મહાવિદ્યાલયીન સ્પર્ધામાં કનિષ્ઠ મહાવિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓએ સક્રિય ભાગ લઈ કાર્યક્રમને સફળ બનાવ્યા હતા.
- ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળના ઉદ્ઘાટન સમારંભમાં વાર્તા – ઘપામે છોકરો શોધી લીધો છે જે ૧૨માં ધોરણના પાઠ્યપુસ્તક પર આધારિત હતી જેનું નાટ્ય રૂપાંતર કરીને વિદ્યાર્થીઓએ રજૂ કર્યું હતું. તેમજ રાસ ગરબાની રમઝટ પણ બોલાવી હતી.
- ૨૪ ઓગસ્ટ વિશ્વ ગુજરાતી માતૃભાષા દિન નિમિત્તે આયોજીત વાનગી વૈભવમાં સક્રિય ભાગ લઈ મટર મસ્તી, ઘુઘરા, દાબેલી, જલેબી રબડી, ગોલા જેવી વાનગી પીરસી સર્વને ગુજરાતી વ્યંજનનો આનંદ અપાવ્યો હતો.
- આંતર મહાવિદ્યાલયીન સ્પર્ધા ગૂર્જરી નમોસ્તુતેમાં (કે.ઇ.એસ શ્રોફ, કાંદિવલી) વિદ્યાર્થીઓએ ઉત્કૃષ્ટ દેખાવ કરી અનેક પારીતોષીકો પ્રાપ્ત કરી વિજેતા પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. તેમજ એમ.ડી. શાહ મહિલા કોલેજમાં પણ કવિતા ગાયન સ્પર્ધામાં પ્રથમ પારીતોષીક પ્રાપ્ત કર્યું હતું.
- તા. ૬ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ના રોજ ૧૨માં ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ માટે માર્ગદર્શક વ્યાખ્યાનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેમા એમ.પી. શાહ મહિલા કોલેજના પ્રાધ્યાપિકા પ્રીતિ શાહએ વિદ્યાર્થીઓને પરિક્ષા લક્ષી માર્ગદર્શક અને પ્રોત્સાહન પૂરા પાડ્યા હતા.

ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ દ્વારા આયોજીત વિવિધ સ્પર્ધા – ૨૦૧૭-૧૮ના વિજેતા

સ્પર્ધા	પ્રથમ	દ્વિતીય	તૃતીય
શબ્દરમત	ભારતી દંડ	ધુમિલ સેન્ધાણી	મૌનિક મહેતા

રંગોળી	હિમાંશી ગોહિલ	ડોલી ચોટલિયા	પૂર્વી વાઘેલા
આતરી થાળી સજાવટ	હની કારીયા	નિશા વાન	નિકુલા હાથિયાની
વસ્ત્રપરિધાન	હિમાંશી ગોહિલ	જિનવ પંચપાયા	દિશા પટેલ
ગરબા	ધુવરાજ જાડેજા	દિશા વાવિયા	કૃતિ ચાવડા
સ્કેચીંગ	ધર્મીષ્ટા ચંદ્ર	અમીશા બાંબનીયા	ચતીન પોકાર

વાર્ષિક અહેવાલ – ૨૦૧૭ - ૨૦૧૮

“શિક્ષણ, સંગીત કે કલા,
ચારે બાજુ છે જેની બોલબાલા,
અમે ગુજરાતી લહેરી લાલા”

આવા ગુજરાતી લ્હેરી લાલાની બોલબાલાને કાયમ રાખવા તેમજ માતૃભાષાનું ગૌરવ સતત આજ સુધી લોકહૃદયમાં જાળવી રાખવા તથા તેને વિશ્વફલક સુધી ફેલાવવા પ્રતિવર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ અવનવા કાર્યક્રમો સાથે ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ સાથે ધમધમતુ રહ્યું .કુમારી વૈભવી શાહ અને કુમારી રીધ્વી પોકાર મંત્રી તથા સહમંત્રી તરીકે સર્વાનુમતે ચૂંટાઈ આવ્યા બાદ અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓની શરૂઆત થઈ.

પરિસંવાદ

- તા. ૧૭ જૂલાઈ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે પ્રાચાર્યા ડૉ. સુધા વ્યાસ, પ્રાધ્યાપીકા પ્રીતિબેન દવે તેમજ ૨૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે “ધ લલીત” ખાતે યોજાયેલ અખિલ ભારતીય પરિસંવાદ “સ્કિલ ઇન્ડિયા”માં ભાગ લીધો હતો તેમજ ત્યાં કુમાર સાગર ચોટાલીયાને “શ્રેષ્ઠ વિદ્યાર્થી” (સ્ટુડન્ટ ઓફ ધ યર)નો પુરસ્કાર પ્રાપ્ત થયો હતો.
- તા. ૧૭ નવેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગ, મુંબઈ વિદ્યાપીઠનો ગુજરાતી વિભાગ અને ગુજરાતીનો અધ્યાપક સંઘના સંયુક્ત ઉપક્રમે ‘કવિતાનું શિક્ષણ’ પર રાષ્ટ્રીય પરીસંવાદનો આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્યાર્થીઓએ પરિપત્ર રજૂ કર્યા હતા.
- તા. ૧૮ નવેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે અન્ય ભાષા વિભાગો સાથે મળીને રાષ્ટ્રીય પરિસંવાદ ‘અનુવાદમાં સમસ્યા અને અવકાશ’નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં શ્રીમતી અરૂણાબા જાડેજાએ બીજ વક્તવ્ય આપ્યું હતું. ડૉ. નલિની મડગાંવકર અને ડૉ. પ્રતિભા દવેએ અનુવાદ પર પોતાનો વક્તવ્ય આપ્યું હતું.
- તા. ૮ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે એસ. એન. ડી. ટી. મુંબઈ વિદ્યાપીઠના ગુજરાતી વિભાગ ચર્યગેટ ખાતે ગુજરાતી ના અધ્યાપક સંઘ દ્વારા યોજાયેલા પરિસંવાદ “વિદ્યાર્થી સજ્જતા શિબિર”માં હાજરી આપી ડૉ. શરીફા વિજળીવાળા, ડૉ. પિનાકીની પંડ્યા અને ડૉ. ઉર્વશી પંડ્યાના વક્તવ્યો પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યા હતા.

કાર્યશિબિર

- તા. ૧૫ જૂલાઈ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ તથા મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા “કવિતાનો સૂર્યોદય” કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. સર્જક સાથે મુલાકાતના સંદર્ભે કવિ કૃષ્ણ દવેએ પોતાના બાળ-કાવ્યોથી લઇને ઇંદબદ્ધ કાવ્યો રજૂ કરી વિદ્યાર્થીઓને ભાવવિભોર કર્યા હતા તેમજ કાવ્ય રચનાની સમજ આપી હતી.
- તા. ૧૮ જૂલાઈ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે લાયન્સ ક્લબ ઓફ ગેલેક્સી ઘાટકોપરના સંયુક્ત ઉપક્રમે “ઈમોસ્નલ ઇન્ટેલીજન્સ” વિષય પર એક દિવસીય કાર્યશાળાનું આયોજન કર્યું હતું. જેમાં કિંજલ પંડ્યાએ ઇમોસ્નલ સ્ટ્રેસની વિગતવાર જાણકારી આપી હતી.
- તા. ૧૬ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ તથા મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા “ગીત શિબીર” કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. કવિ શ્રી મુકેશ જોશીએ વિદ્યાર્થીઓને ગીતના લક્ષણો દર્શાવી ભજન, લોકગીત, ઇંદબદ્ધ કવિતાના પ્રકારો સમજાવી વિદ્યાર્થીઓને કવિતા લખવા પ્રોત્સાહિત કર્યા હતા. જેમાંથી કુ. સાગર ચોટલિયા અને કુ. શિલ્પા ભાનુશાલીને તેમની ઉત્તમ રચના માટે પુસ્તકો બક્ષીશ રૂપે આપ્યા.
- તા. ૧૮ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી સાથે મળી ‘ઇંદ શિબિર’નું આયોજન કર્યું હતું. જેમાં સ્નેહલ મુઝમદારે વિદ્યાર્થીઓને વિવિધ ઇંદો વિશેનું જ્ઞાન કરાવ્યું હતું.
- તા. ૧૯ અને ૨૦ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા વૃષાલી ઘાટેના માર્ગદર્શક હેઠળ “વારલી ચિત્રકલા” કાર્યશિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્યાર્થીઓએ કાગળ, અને કપડા પર સુંદર વિષય સાથે આ વારલી ચિત્રો રજૂ કર્યા હતા.

શૈક્ષણિક પ્રવાસ

- તા. ૨૬ જૂન, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે પ્રાચાર્યા ડૉ. સુધા વ્યાસ, પ્રાધ્યાપીકા પ્રીતિબેન દવે તેમજ ૨૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે ‘એલિફન્ટા કેવ્સ’ ખાતે શૈક્ષણિક પ્રવાસ માણ્યો હતો. ત્યાં વિદ્યાર્થીઓએ વરસાદી ગીતો સાથે પ્રકૃતિની મોજ માણી હતી.
- તા. ૧૭ જૂલાઈ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગે પ્રાચાર્યા ડૉ. સુધા વ્યાસ, પ્રાધ્યાપીકા પ્રીતિબેન દવે તેમજ ૨૦ વિદ્યાર્થીઓ સાથે “ધ લલીત” ખાતે યોજાયેલ અખિલ ભારતીય

પરિસંવાદ “સ્કિલ ઈન્ડિયા”માં ભાગ લીધો હતો તેમજ ત્યાં કુમાર સાગર ચોટાલીયાને “શ્રેષ્ઠ વિદ્યાર્થી” (સ્ટુડન્ટ ઓફ ધ યર)નો પુરસ્કાર પ્રાપ્ત થયો હતો.

- તા. ૮ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ ના વિદ્યાર્થીઓએ પ્રા. ડૉ. સુધાબેન વ્યાસ અને પ્રા. પ્રીતિબેન દવે સાથે ભવન્સ કલચર સેન્ટર, અંધેરી “અલખ” (Reviving Ancient Gujarati Poetry) કાર્યક્રમમાં છપ્પા અને ભજનોને પ્રસ્તુત કર્યા.
- તા. ૩૦ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગના વિદ્યાર્થીઓ સંગે પ્રા. ડૉ. સુધાબેન વ્યાસ અને પ્રા. પ્રીતિબેન દવે સાથે ભાઈદાસ હોલ, વિલે પાર્લે ખાતે ‘મુઠ્ઠી ઉચેરા કાંતી મડિયા’ના પુસ્તકનું વિમોચન તથા કાંતી મડિયાની જીવનયાત્રાનો કાર્યક્રમ માણ્યો હતો.
- તા. ૮ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ વિદ્યાર્થીઓ સી. એસ. ટી. ખાતે સોમૈયા સંસ્થાના પુસ્તકસંગ્રહાલય ‘કિતાબખાના’ની મુલાકાત લીધી હતી. અને તે બાદ ‘કાલાધોડા કળાકૃતિ’નો અનુભવ કર્યો હતો.
- તા. ૬ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ના રોજ મહાવિદ્યાલયના ૧૫ વિદ્યાર્થીઓ “મુંબઈ સમાચાર” વર્તમાનપત્ર પ્રેસની મુલાકાતે ગયા હતા. તંત્રી નિલેશભાઈની મુલાકાત લીધી તથા વર્તમાનપત્ર કંઈ રીતે છપાય તેના વિશેની માહિતી વિદ્યાર્થીઓએ પ્રાપ્ત કરી.

વિવિધ દિવસોની ઉજવણી

- તા. ૨૪ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ, સોમૈયા સાહિત્ય ગુર્જરી તેમજ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા વિશ્વ ‘ગુજરાતી માતૃભાષા દિવસ’ ની ઉજવણી કરવામાં આવી જેમાં જીગીશા રાંભીયા અને પ્રશાન્ત મિસ્ત્રી દ્વારા અભ્યાસક્રમને અનુરૂપ ગીતો, ગઝલો અને ગરબા રજૂ કર્યા હતા. યાંત્રિકયુગ સાથે પગલું માંડતાં ઇન્સ્ટાગ્રામ પર ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળનું એકાઉન્ટ શરૂ કર્યું અને તે સાથે જ “અનુવાદ એક કળા” વિષય પર ઇ-બુકનું ઉદ્ઘાટન તથા રંગોળી અને ચિત્ર સ્પર્ધાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું.
- તા. ૧ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ રોજ ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા ‘ગુર્જરી વાનગી વૈભવ’નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં મહાવિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓએ જલેબી-રબડી, કચ્છી-દાબેલી, હાંડવો, મસાલા ધુધરા, રજવાડી બાસ્કેટ, ફાયર-પાન, સોડા, મટર-મસ્તી, સેન્ડવીચ

ઢોકળા જેવી વાનગીઓ પીરસી ગુજરાતી સ્વાદ લહેજત માણી હતી. જેમા સમગ્ર મહાવિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને કર્મચારીઓએ આ સ્વાદ માણ્યો હતો.

- તા. ૧૩ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ ન ૨૦ વિદ્યાર્થીઓ વિલે પાર્લેની એમ. એન. મહાવિદ્યાલય ખાતે ગુજરાતી દિવસની ઉજવણી રૂપે વિદ્યાર્થીઓએ શેરી નાટક તથા ગીત ગુંજન પ્રસ્તુત કર્યા હતા.
- તા. ૨૯ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ મહાવિદ્યાલયમાં નવરાત્રીના રાસ-ગરબા પ્રસંગે ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા રાસ-ગરબા, આરતી થાળી અને પારંપરીક વેશભૂષા સ્પર્ધાઓનું આયોજન કરવા માં આવ્યું હતું.
- તા. ૧૪ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા ‘પતંગોત્સવ’નું આયોજન કરી મહારાષ્ટ્રમાં રહી ગુજરાતની સંસ્કૃતિનો અનુભવ અને પતંગ ઉડાવવાની મોજ વિદ્યાર્થી અને શિક્ષકોએ માણી હતી.
- તા. ૮ માર્ચ, ૨૦૧૮ ના રોજ વિશ્વ નારી દિન નિમિત્તે મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી ના સંયુક્ત ઉપક્રમે કવયિત્રીસંમેલનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. અને મીરાં, કેકયી અને જીવીની એકોકતીઓ રજૂ કરવામાં આવી હતી.

વિદ્યાર્થીઓની પ્રવૃત્તિ

- તા. ૦૧ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગની બે વિદ્યાર્થીનીઓ કુ. ભાવિકા ભાનુશાલી અને કુ. ભવિ ગાંધી ૭૦માં સ્વાતંત્ર પર્વ પર આકાશવાણી ખાતે “સ્વતંત્રના સોનેરી સોપાનો” વિષય પર સંવાદ રજૂ કર્યો હતો.
- તા. ૨ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગાંધી જયંતીના પ્રસંગે યોજાયેલી ગાંધી વિચાર પરીક્ષામાં ગુજરાતી વિભાગના વિદ્યાર્થીઓ- ભવી ગાંધી, ઘૈર્ય ગજરા અને દિતીક્ષા રાવરીયાએ સારા ગુણાંક મેળવી પારીતોષિક પ્રાપ્ત કર્યા હતાં.
- તા. ૨ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૭ ના રોજ વિદ્યાર્થીઓ- ઘૈર્ય ગજરા અને દિતીક્ષા રાવરીયા અંધેરીની ભવન્સ મહાવિદ્યાલય ખાતે મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા યોજાયેલ કાર્યક્રમમાં ભાગ લીધો હતો. જે માં વિદ્યાર્થીઓએ કવિતાઓનું પઠન કર્યું હતું અને વિદ્યાર્થીઓના હાથે પુસ્તકોનું વિમોચન કરવામાં આવ્યું હતું.

- તા. ૧૧ ડીસેમ્બર, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગના વિદ્યાર્થીઓએ કે. ઈ. એસ. મહાવિદ્યાલય ખાતે યોજાયેલ આંતર-મહાવિદ્યાલયની સ્પર્ધાઓમાં ભાગ લઈ ૩૫ ઈનામો સાથે સતત ૭માં વર્ષે વિજેતા મહાવિદ્યાલયનું પારિતોષિક પ્રાપ્ત કર્યું હતું.
- તા. ૧૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગના વિદ્યાર્થીઓએ મલાડની એમ. ડી. શાહ મહાવિદ્યાલય ખાતે કવિતા ગુંજન સ્પર્ધામાં ભાગ લીધો હતો, જેમાં પ્રથમ પારિતોષિક તેમજ વિજેતા મહાવિદ્યાલય પારિતોષિક પ્રાપ્ત કર્યું.
- તા. ૧૨ જાન્યુઆરી અને ૧૩ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતી નાટક અને સંગીતથી માહિતગાર કરવા 'ગુજરાતી જલસો' કાર્યક્રમ દર્શાવવામાં આવ્યો હતો.
- તા. ૨૦ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગની વિદ્યાર્થીની ભવી ગાંધીને રાષ્ટ્રીય સ્તરની લઘુવાર્તા "સવાયો દિકરો" વાર્તા માટે પારિતોષિક મેળવ્યું હતું.

ઉદ્ઘાટન સમારંભ

- તા. ૨૮ જુલાઈ, ૨૦૧૭ ના રોજ ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળનું ઉદ્ઘાટન પ્રખ્યાત નાટ્ય અભિનેતા શ્રી રાજુલ દિવાના વરદ હસ્તે કરવામાં આવ્યું હતું. દિપ પ્રજ્જવલન અને સંસ્કૃત ઉદ્બોધનથી કાર્યક્રમની શરૂઆત કર્યા બાદ મહાવિદ્યાલયના પ્રાચાર્યા ડૉ. સુધા વ્યાસે શબ્દોના સુમન દ્વારા અતિથિને આવકાર્યા હતા. આ પ્રસંગે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા હસ્તલીખિત સ્પંદનનું વિમોચન કરવામાં આવ્યું હતું. તેમજ અભ્યાસક્રમ આધારીત ત્રણ સામાયિકનું વિમોચન પણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ પ્રસંગે ગુજરાતી વિષયમાં ઉચ્ચ ગુણાંકે ઉત્તીર્ણ થનાર એસ. કે. સોમૈયા વિનયમંદિરના ધો.૪ ના વિદ્યાર્થી કુ. ખુશી પટેલ અને કુ. વેદાંતી ચંદાત તેમજ ધો. ૧૦ના આયુશી ભાનુશાલી તેમજ ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલયના ધો. ૧૨ના વિદ્યાર્થી કુ. અક્ષય રામાણી અને કુ. મૈત્રી નાગડા અને તૃતીય વર્ષ કલા વિભાગનો વિદ્યાર્થી કુ. સાગર ચોટાલિયાને પ્રમાણપત્ર અને રોપ્ચયંદ્રક વળે સન્માનીત કરાયા હતા. આ ઉદ્ઘાટન પ્રસંગે ગુજરાતી સાહિત્યના વિવિધ રંગોની ઝાંખી કરાવતો કાર્યક્રમ "સાહિત્ય વાટીકા" કાર્યક્રમ અભ્યાસક્રમ પર આધારીત પ્રિયકાંત મણિયારનું કાવ્ય, ઉષા શેઠની વાર્તા, મધુરાય લિખિત સંતુરંગીલીની એકોક્તિ, લોકવાર્તા ઓળીપો, શેરી નાટક, ગરબા તથા રાસગરબાની રમઝટની પ્રસ્તુતિ કરવામાં આવી હતી. કાર્યક્રમના અંતમાં પ્રાધ્યાપિકા પ્રીતિબેન દવેએ આભાર વિધી કરી હતી.

સ્પર્ધોત્સવ

- તા. ૧૬ અને ૧૭ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા આંતર મહાવિદ્યાલયીન 'સ્પર્ધોત્સવ'નું આયોજન કર્યું હતું. અનુક્રમે નિલેશ ભટ્ટ અને સંજય પંડ્યાએ નિર્ણાયકની ભૂમિકા ભજવી હતી. તેમજ મુંબઇની અનેક મહાવિદ્યાલયોના વિદ્યાર્થીઓએ ભાગ લઇ સ્પર્ધામાં વિવિધ ઇનામો જીત્યા હતા.

ચલચિત્ર પ્રચાર

- તા. ૧૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ ના રોજ ગુજરાતી વિભાગ તથા એસ. એન. ડી. ટી. ચર્ચગેટ વિદ્યાપીઠના ગુજરાતી વિભાગ સંયુક્ત ઉપક્રમે ગુજરાતી ચલચિત્ર 'ધાડ'ના પ્રચાર અર્થે ચલચિત્રના દિગ્દર્શક પરેશ નાયક, અભિનેત્રી સુજાતા મેહતા તેમજ જયેશ ડેલીવાલાએ ચલચિત્રનો જોશપૂર્વક પ્રસ્તુતિ કરી ચલચિત્રોના થોડા અંશ બતાવી તેનું નિર્માણ કઇ રીતે કરવામાં આવ્યું તેની ચર્ચા તેમજ પ્રશ્નોત્તરી અને લક્ષી ડ્રો દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો આપી પ્રોત્સાહિત કર્યા હતા. જેના ભાગ રૂપે તા. ૧૯, ૨૦, ૨૧ જાન્યુઆરીના રોજ વિદ્યાર્થીઓએ આ ચલચિત્ર માણ્યું હતું. આ કાર્યક્રમનો મુખ્ય હેતુ એ હતો કે ગુજરાતી વાર્તા અને નવલકથા પરથી આ ચલચિત્રનું નિર્માણ તથા અભ્યાસક્રમમાં આવી હોવાથી વિદ્યાર્થીઓએ તેમાં સક્રિય રસ લીધો હતો.

ગુર્જરી ચિત્રપટ શ્રેણી અંતર્ગત

- ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ દ્વારા ગુર્જરી ચિત્રપટ શ્રેણી અંતર્ગત દર મહિનાના પહેલા શુક્રવારે કાલિદાસ સભાગૃહમાં અભ્યાસક્રમ પર આધારીત ગુજરાતી નાટકો/ચલચિત્રો દર્શાવામાં આવે છે. આ વર્ષે દર્શાવેલા નાટકો તથા ચલચિત્રો નીચે મુજબ છે.

તારીખ	નાટક/ચલચિત્રનું નામ	દિગ્દર્શક	લેખક	કલાકારો
૦૫.૦૫.૨૦૧૭	સમપદિ	નિરંજન થડે	ચન્દ્રકાન્ત શાહ	સ્વરૂપ સંપટ, માનવ ગોહિલ, હીત સમાનિ, શૈલી શાહ
૦૯.૦૬.૨૦૧૭	સુખને સેવ કરો દુઃખને	વિપુલ મહેતા	મિહિર ભુતા	દર્શન જરિવાલા,

	દિલીટ કરો			મિહિર રજડા, નિર્મિત વૈભવ, અનાહિતા
૦૭.૦૭.૨૦૧૭	બસ એક ચાન્સ	કિર્તન પટેલ	કિર્તન પટેલ જયભટ્ટ	આદિત્ય કપાડિયા, રાજીવ મેહતા, ફાલ્ગુની દવે, ભક્તિ કુબાવટ
૦૪.૦૮.૨૦૧૭	થપ્પો	કમલેશ ઓઝા	સમીર ગરુડ	છાયા વોરા, દીપના પટેલ, તપન ભટ્ટ, કમ્લેશ ઓઝા
૦૧.૦૮.૨૦૧૭	જીગર અને અમી	ચન્દ્રકાન્ત સન્ધાણિ	યુનિલાલ શાહ	સંજીવ કુમાર ફિરોઝ ઘરાણિ, નરેશ કનોડિયા, કનન કૌશલ
૦૬.૧૦.૨૦૧૭	અમારી દુનિયા તમારી દુનિયા	સિદ્ધાર્થ રાન્દેરિયા	પ્રવિણ સોલંકી	સિદ્ધાર્થ રાન્દેરિયા, વિજયા દેસાઈ, જિમિત ત્રિવેદી, દિશા સાવલા
૧૦.૧૧.૨૦૧૭	ગંગા સતી	દિનેશ રાવળ	કેશવ રાઠોડ	પદમારાણી, અરવિંદ પંડ્યા, અરવિંદ રાઠોડ, મીનલ પરમાર
૦૨.૧૨.૨૦૧૭	વિસામો	મિલન અજમેરા	હરિન મેહતા	પ્રતાપ સચદેવ, સચિન જોષી
૦૫.૦૧.૨૦૧૮	મીરાનો ગિરીઘર	વિજલ દીપ	ડૉ. અચલા નગર	વિરેન મથાન, હિમાની શિવપુરી
૦૮.૦૨.૨૦૧૮	ગુરુભ્રહ્મા	સિદ્ધાર્થ રાન્દેરિયા	વીણા પ્રભુ	સિદ્ધાર્થ રાન્દેરિયા, ચિત્રા વ્યાસ, પન્નેશ પંડિત
૦૬.૦૪.૨૦૧૮	પાસપોર્ટ	રાજેશ શર્મા	પરેશ વ્યાસ	મલ્હાર ઠક્કર, અન્ના

જ્ઞાનયજ્ઞ

- ૨૯માં જ્ઞાનયજ્ઞના નેજા હેઠળ તા. ૧ થી ૩૧મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ સુધી ક. જે. સોમૈયા ટ્રસ્ટ, સોમૈયા સંસ્કૃતિ વિહાર અને સોમૈયા વિદ્યાવિહાર દ્વારા અનેક રંગારંગ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

તારીખ / વાર	કાર્યક્રમ	કલાકારો
૦૫.૦૧.૨૦૧૮ શુક્રવાર	નાટકમાં ધર્મ અને ધર્મમાં નાટક	પ્રવીણ સોલંકી, હેમાંગ વ્યાસ, રાજેશ્વરી ગાયકવાડ, સ્નેહા રાજુલ દિવાન, હેતલ જોશી
૦૭.૦૧.૨૦૧૮ રવિવાર	સપનામાં આવ્યા હરિ (ગુજરાતી ગીતોનો ગુલદસ્તો)	શ્રી સુરેશ જોશી, રેખા ત્રિવેદી
૧૦.૦૧.૨૦૧૮ બુધવાર	મઠાં એ પા કચ્છજા માડુ (કચ્છી ગીતો)	જીગીશા રાંભિયા, સોની, અરવિંદ વેદાંત
૧૨.૦૧.૨૦૧૮ શુક્રવાર	ગુજ્જુ ગુંજન (ગુજરાતી ગીતો)	નેહા મહેતા
૨૨.૦૧.૨૦૧૮ સોમવાર	એક પછી એક (વિવિધ એકોકતિની પ્રસ્તુતી)	મેહુલ બુચ, દિલીપ રાવલ, સેજલ પોન્દા, ડિમ્પલ આનંદપરા
૨૩.૦૧.૨૦૧૮ મંગળવાર	શાંત ઝરૂખે... (ગુજરાતી ગીતો)	પંકજ કક્કડ, અમીષા દેસાઇ, પ્રવીણ વ્યાસ
૨૭.૦૧.૨૦૧૮ શનિવાર	બે પેઢીનું કવિસંમેલન પિતા-સંતાનની જોડી દ્વારા પ્રસ્તુતિ	મુકેશ જોષી – રાઘવ જોષી, સંજય પંડ્યા – પ્રીતા પંડ્યા, દિલીપ રાવલ – નૂપુર રાવલ, હેમંત કારીયા – અનિપ્રા કારિયા, હિતેન આનંદપરા – સૌમ્ય આનંદપરા

૩૦.૦૧.૨૦૧૮ મંગળવાર	સૂરમાઠ સાંજ મારી વેણીમાં ચાર ચાર ફૂલ (ગુજરાતી ગીતો)	કલ્પના મહેતા, જયેશ વ્યાસ, જયેશ મહેતા
-----------------------	---	--------------------------------------

આ તમામ કાર્યક્રમોમાં બહોળો શ્રોતાવર્ગ ઉપસ્થિત રહ્યો હતો અને કાર્યક્રમોને ઉત્સાહપૂર્વક માણ્યા હતા.

કાર્ય ભલે એક હોય પરંતુ તેને સફળ બનાવવા અનેક વ્યક્તિઓના આશીર્વાદ અને સહકાર તથા પ્રોત્સાહન વિના તે શક્ય નથી, માનનીય શ્રી સમીરભાઈ સોમૈયા, શ્રીમતી લીલાબેનના કોટકના સતત માર્ગદર્શન અને પ્રોત્સાહન અમને અવિરત મળ્યા જ કરે છે. તેમજ વિદ્યાર્થી મિત્રો, વિવિધ સમાચાર પત્રોના તંત્રીઓ અને અનેક સંસ્થાઓ અમારા કાર્યક્રમોને સફળ બનાવવા કટિબધ્ધ રહેવા બદલ તેમનો અને પ્રેરણાના પિયુષ પીવડાવનાર સહુનો આભાર

-સુધા વ્યાસ

પ્રાચાર્યા, અધ્યક્ષા

ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ દ્વારા આયોજિત સ્પર્ધાત્સવ – ૨૦૧૭-૧૮ના વિજેતા

સ્પર્ધા	પ્રથમ	દ્વિતિય	તૃતિય
પ્રશ્નમંજુસા	ભવી ગાંધી દ્વિતિય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	જય દવે દ્વિતિય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	ઘૈર્ય ગજરા પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ
સાંસ્કૃતિક વેશભુશા	વૈભવી શાહ તૃતિય વર્ષ કલા વિભાગ	દિતીક્ષા રાવરીયા પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	નિધી ડેઢીયા પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ
આરતી થાળી સજાવટ	પૂજા જેઠવા પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય	નિધી ડેઢીયા પ્રથમ વર્ષ કલા	સાક્ષી ચૌહાન પ્રથમ વર્ષ કલા

	વિભાગ	વિભાગ	વિભાગ
એક પાત્રીય અભિનય	વૈભવી શાહ તૃતીય વર્ષ કલા વિભાગ	દિતીક્ષા રાવરીયા પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	જય દવે દ્વિતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ
રંગોળી	સુમીત્રા ગુજર પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ	દિવ્યા વાલોદરા પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ	પ્રેમશ્રી ગજલુર તૃતીય વર્ષ કલા વિભાગ
સ્કેચીંગ	અસ્મીતા શેટ્ટી દ્વિતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	દિતીક્ષા રાવરીયા પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	કોમલ બેહેરા દ્વિતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ
કવિતા લેખન	પૂજા જેઠવા પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	ઘેર્ય ગજરા પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ	અવની સંપટ પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ
અંતાક્ષરી	ઘેર્ય ગજરા પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ અને ભવી ગાંધી દ્વિતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	હિરલ યુડાસમા અને જીનલ પટેલ પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	દિતીક્ષા રાવરીયા અને રીઘ્ધી સંઘવી પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ
પી. પી. ટી. પ્રસ્તુતિકરણ	ઘેર્ય ગજરા પ્રથમ વર્ષ કલા વિભાગ અને ભવી ગાંધી દ્વિતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	હિરલ યુડાસમા અને જીનલ પટેલ પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	દિતીક્ષા રાવરીયા અને દિશા ભાનુશાલી પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ
ગરબા	ઘરા વીસરીયા તૃતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	હર્ષલ સીકોત્રા પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ	જય દવે દ્વિતીય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ

--	--	--	--

આતંર મહાવિદ્યાલય 'સ્પર્ધોત્સવ' – ૨૦૧૭-૧૮

અ) રાષ્ટ્રિય શાયર શ્રી ઝવેરચંદ મેઘાણીની સમૃતિમાં પી. પી. ટી. પ્રસ્તુતિકરણ સ્પર્ધા

૧) ઘૈર્ય ગજરા અને ભવી ગાંધી – પ્રથમ - ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય

૨) હિમાંશી ગોહિલ અને કિશન ગોર – દ્વિતિય - ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય

૩) હિરલ યુડાસમા અને જીનલ પટેલ – તૃતિય – ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય

બ) નાટ્ય મહારથી શ્રી વિષ્ણુકુમાર વ્યાસની સ્મૃતિમાં અભિનય સ્પર્ધા

૧) શાહ વૈભવી – પ્રથમ - ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય

૨) જ્યોતિ ગોરી – દ્વિતિય - કે. ઇ. એસ. શ્રોફ કોલેજ

૩) દિતીક્ષા રાવરીયા – તૃતિય – ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય

ક) કવિ શ્રી વેણીભાઈ પુરોહિતની સમૃતિમાં અંતાક્ષરી સ્પર્ધા

૧) ભવી ગાંધી અને ઘૈર્ય ગજરા – પ્રથમ - ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય માવિદ્યાલય

૨) પાર્શ્વી ગાંધી અને હિમાંશી ગોહિલ – દ્વિતિય – ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય માવિદ્યાલય

૩) હિરલ યુડાસમા અને જીનલ પટેલ – તૃતિય - ક. જે. સોમૈયા કલા અને વાણિજ્ય મહાવિદ્યાલય

આપણો સાંસ્કૃતિક વારસો

“જય ગરવી ગુજરાત, મારી જય ગરવી ગુજરાત
ભજન દુહા કે હોય ઇંદ, કે મીઠી આવકારની વાણી
આર્યમણી તુજને ગાતી, ખમ્મા તુને ખમકારી
સંસ્કૃતીની જન્મદાત્રી, તુજને વંદન વારંવારી.”

કોઇપણ દેશની સંસ્કૃતી એ ભાષા અને ધર્મને આધારે જ ટકી શકે છે. સમ્+કૃતી કરીએ ત્યારે બને છે સંસ્કૃતી. દરેક ભાષા અને ધર્મની પોતની આગવી સંસ્કૃતી હોય છે. અને એ સંસ્કૃતી તે ભાષામાંથી જ જીવિત થાય છે. આપણી માતૃભાષા ગુજરાતીની સંસ્કૃતી પણ વટવૃક્ષ સમી છે. આથીજ આપણી ભાષામાં કહેવાય છે ને કે ‘સંસ્કૃતી વડ’ એ ક્યારેય તૂટતો નથી. તેના પર ડાળીઓ વધતી જાય તેમ તેમ તેના પર્ણો વધે. ડાળીઓ એટલે આપણા ધર્મ, તહેવારો, યાત્રાધામો, શિલ્પો, કલા-કારીગરી. એમ વિવિધ ડાળીઓ અને વડની વડવાઈ પછી ભોંયમાં રોપાય અને બને સમૃદ્ધ ‘સંસ્કૃતી વડ’ કદાચ ‘કબીરવડ’ તેના સામે નાનો પડે. આથી જ માતૃભાષાને સંસ્કૃતીની જન્મદાતા કહેવાય છે.

“જે કર ઝુલાવે પારણું, એ જગત પર શાસન કરે.”

આ પંક્તિના ભાવાર્થ અનુસાર જ્યારે શિવાજીનો જન્મ થાય, તેનો ડંકો ભારત દેશમાં વાગે ત્યારે તેને બિરદાવતું મેઘાણી સાહેબનું શિવાજીનું હાલરડું હોય કે દેશમાં અતિથી દેવોભવની સંસ્કૃતીને જાળવી રાખવા આવેલ સંતને પાછો ન વાળી દેતાં ગવાયેલું ચેલૈયાનું હાલરડું હોય આજેય એના શબ્દોની તાકાતથી સૌને ડોલાવી મૂકનાર સાબિત થાય છે. માતા-પિતાની વંદના પછી ઈશ્વર વંદના કરાવે એ આપણી સંસ્કૃતી, ત્યારે મહાવીર સ્વામીનો નવકાર એનું કેટલું સીધું ઉદાહરણ પૂરું પાડે છે કે જેમાં પ્રથમ ઐં નમો અરિહંતાણં, ઐં નમો સિધ્યાણં, ઐં નમો આરિયાણં જેમાં તેઓ કહે છે કે આચાર્યો, ગુરુવરોને નમન પણ તેથી પહેલાં નમન સર્વ સિધ્યોને જે આજેય જીવનમાં સ્થિતપ્રજ્ઞતા અપનાવી શકે છે. સિધ્ય થઈ શકે પણ સૌથી પહેલાં નમન તો અરિને જીતનારને જે દુશ્મનને માફ કરી જાણે અને આપણા વચ્છરાજદાદાને કેમ વિસરાય જે ધડ નીકળ્યું હોવાં છતાં લડતા રહ્યા. આથી વિષેશ સંસ્કૃતી કઈ કહેવાય.

લગ્ન પ્રસંગ એ ચાર આશ્રમમાંના એક ગૃહસ્થાશ્રમની શરુઆત છે અને ભારતીય સંસ્કૃતીમાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. આવા પ્રસંગોમાં આપણે સગાઈને પ્રસંગે “મારા નખનાં પરવાળા જેવી ચુંદડી’ થી લગ્ન પ્રસંગે ‘વનરા તે વનમાં મીઠોળ ઝાઝા, મીઠોળ પરણેને...’ ને વિદાય વખતે ‘દીકરી તો પારકી થાપણ કહેવાય’ આમ માંડવાના, ગણેશના, પીઠીના, જાનના, સમફેરાનાં કેટલાય ગીતો લલકારીને આપણી સંસકૃતીનો પરિચય કરાવીએ છીએ. આપણા ચાર ફેરાને પણ અનુક્રમે ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ દર્શાવી સ્ત્રી છેલ્લા ફેરામાં પોતાના પતિની ચુંદડી ઓઢી મોક્ષની પ્રાર્થના કરી પુરુષની આગળ ચાલે એ શું અદ્ભુત સંસ્કૃતીનો પરિચય નથી.

આપણા ભજનો જેમ કે ‘સાયબો રે ગોવાળીયો મારો સાયબો રે ગોવાળીયો’ પછી ગંગાસતીના ભજન ‘વીજળીને ચમકારે મોતીડાં પરોવી લ્યો રે પાનબાઈ...’ પછી પાનબાઈ, દેવદાસના ભજન અત્યારના કલાકારો કીર્તીદાન ગઢવી, માયાભાઈ આહિર, લક્ષ્મણ બારોટ, કિરણ ગઢવી અને હજી જે આજની પેઢીના જે કલાકારો છે તે ભજન, સંતવાણી ગામડે ગામમાં રાખી સંસ્કૃતીને આગળ ધપાવે છે અને તેઓ વિદેશમાં જઈ સંસ્કૃતીને જાળવી રાખે છે.

પણ આપણી સંસ્કૃતી આટલેથી અટકતી નથી એનો ખરો અનુભવ તો મેળામાં જ્યાં મનથી મન મળે ત્યાં થાય. એના પરથી આ ગીત યાદ આવે...

“થનગનતો આ મોરલોને એની પરદેશી છે ઢેલ,

ખમ્મા રે વાલમજી મારા, ખરો કરવ્યો મેળ.”

અને આપણી સંસ્કૃતી શૂરોનીને પીરોની, સંતો ફકીરોની, રાજાને રંકોની દરેકની બની રહી છે.

હજી આગળ વધીએ તો આપણા ધર્મસ્થાનકો, યાત્રાધામો, શિલ્પકળાઓ જે દેશ-વિદેશમાં પ્રસરાયેલા છે. જેમ કે કચ્છમાં માતાનો મઢ, અંજારમાં જેસલ-તોરલની સમાધી, અમદાવાદની વાવ, સોમનાથ મંદિર, સૂર્ય મંદિર, હમીરસર તળાવ, નારાયણ સરોવર વગેરે મંદિરો અને સમાધિઓ પાછળ ઇતિહાસ છુપાયેલો છે. જે પ્રવાસીઓ, પર્યટકો આજે પણ જાણવા આતુર હોય છે જે તેમની કલા-કારીગરી, શિલ્પકળાઓના જોરે અકબંધ છે.

આપણી ગુજરાતી ભાષા પાસે છે એટલાં લોકગીતો, લોકકથાની સરવાણી કદાચ વિશ્વની કોઈ ભાષા પાસે નહીં હોય. કારણ કે આ સંસ્કૃતીને ગામડે- ગામડે ફરી અહીં લોકોએ

માણસાઈના દીવા પ્રગટાવ્યા છે. નરસિંહના પ્રભાતિયાં, મીરાંના પદો, અખાના છપ્પા, શામળ કે પ્રેમાનંદના આખ્યાનો, દયારામની ગરબીઓ, કલાપીની ગઝલોએ આપણી માતૃભાષામાં સંસ્કૃતીને ખેલતી મૂકી છે.

એનાથી વિશેષ આપણી ગુજરાતની ભવાઈઓ, નાટ્યશૈલીઓ, રાસ-ગરબાને હજી પણ વારેતહેવારે યોજાય છે. આપણા તહેવારો નવરાત્રી, દિવાળી, અષાઢીબીજ, મહાશિવરાત્રી, ગુરુપૂર્ણિમા વગેરે જે આજની તારીખમાં પણ ધામધૂમથી ઉજવાય છે. આનાથી વિશેષ સંસ્કૃતી કઈ કહેવાય. આથીજ કહેવાય છે ને કે-

“જ્યાં જ્યાં વસે એક ગુજરાતી, ત્યાં ત્યાં સદાકાળ ગુજરાત.”

- કોમલ રાજવાઢા (તૃતિય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ)

સવાયો દિકરી

સાગર પોતાના ભાઈ રમેશને સાતંવના આપતા “હેટ્રિક પાકી... કેમ...!!”

ત્યાંજ સ્મીતા બહાર આવે છે અને કહે છે “દેવરજી... દિકરી થઈ છે....”

રમેશ “હું જોઈ આવું...”

રમેશ અંદર જાય છે. અને પોતાની દિકરીને હાથમાં લઈને તેને કહે છે “તું મારી દિકરી નહિ પણ દિકરોજ છે...”

રમેશ નૈનાને પોતાની દિકરી તરીકે નહિ પણ દિકરા તરીકે જ રાખે છે. તેની બધી ઇચ્છા પૂરી કરે છે.

નૈનાને એન્જીન્યરીંગના ભણતર માટે શહેર જવું હોય છે. પણ તેમના ગામમાં કોઈ પણ

છોકરીને ભણતર માટે શહેર જવાની પરવાનગી નથી માટે નૈનાને જવા દેતા નથી.

પરંતુ રમેશ સાગર સામે શહેરની કેલોજનો પ્રસ્તાવ મુકે છે.

સાગર કોલેજના કાગળીયા જોતાં “પણ તને ખબર છે આપણા ત્યાંની છોકરીઓ આટલું દૂર ભણવા ન જાય... નૈના પણ નહિ જાય...”

રમેશ વાત સમજાવતા કહે છે “પણ ભાઈ એની ખુબજ ઇચ્છા છે...”

સાગર બીજો મુદ્દો લેતા “પણ શહેરમાં એની સુરક્ષા...”

નૈના આ વાતથી દુઃખી થાય છે, પણ છોકરાની જેમ નૈનાને રાખનાર રમેશ તેને દુઃખી જોઈ તેને જવાની પરવાનગી આપે છે.

નેના ખુશ થઇ જાય છે, કોલેજમાં રોજ મન લગાડીને ભણે છે.

એટલામાં એક દિવસ સાગરની દિકરી શીવાનીની સગાઇનો કાર્યક્રમ ચાલતો હોય છે ત્યારેજ અચાનક લાઇટ જતી રહે (પાવર કટ થાય) છે. બધા છોકરાઓ જોવા જાય છે કે, શું થયું છે ?

તેમની પાછળ પાછળ નૈના પણ જાય છે.

ત્યારે સાગર તેને ટોકતા કહે છે, “નૈના તું જનરેટર પાસે ક્યાં જાય છે...?? છોકરીઓનું આમાં કંઈ કામ નહિ...”

પરંતુ પોતાના કાકા તરફ ધ્યાન ન દેતા તે પોતાનો સામાન લઇ જનરેટર પાસે જાય છે.

અને પોતે જે ભણી તેની મદદથી લાઇટ પાછી લાવે છે.

સાગર “હાશ... સારું થયું છોકરાવાળા સામે લાજ રહી ગઇ...”

બધા પાછા અંદર આવે છે. નૈનાનો ભાઇ “અરે ભાઇ સ્વાગત કરો જુનીયસ એન્જીન્યર નૈના પંડ્યાનો... હવે તો આનાં માટે ટીપ ટીપ વરરાજા શોધવો પડશે...”

તરતજ હાજર જવાબી નૈના કહે છે, “વરરાજાને કહો થોડી રાહ જોવી પડશે... હજી મારે આપણા ગામમાં પંડ્યા સર્વિસ સેન્ટર ખોલવાનું બાકી છે...”

સગાઇ પછી જ્યારે બધા મળીને બધું સમેટતા હોય છે ત્યારે સાગર અને રમેશ વાતો કરતાં હોય છે.

સાગર નૈનાને જોતા કહે છે, “સાયું કહ્યું તું તે રમેશ... તારા બે દિકરા નહિ પણ ત્રણ દિકરા છે...”

રમેશ ત્રણે છોકરાઓને જોતા કહે છે “ના... મારે બે દિકરા અને એક વહાલી દિકરી છે... જે દિકરાથી પણ વિશેષ છે...”

- ભવી ગાંધી

(દ્વિતિય વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ)

બારી બહાર જોતાં...

બારી બહાર જોતાં, જોયું તો ચારે બાજુ લડાઇ ચાલે છે,
બીજા લોકો સાથે નહીં, પરંતુ પોતાના લોકો સાથે જ...

આજે એજ બસ રીક્ષા તોડાવામાં આવે છે,
જેનો ઉપયોગ કરી આપણો સફર પૂરો થાય છે.

એજ રેલ્વે ટ્રેનો બંધ કરવામાં આવી છે,
જેમાં ભારતની લોકસંખ્યાના દર્શન થાય છે.

એક સમય પર, પરદેશીઓ સાથે લડત કરી હતી, પોતાના દેશને બચાવવા,
આજે પોતાના દેશવાસીઓ સાથે લડત કરે છે, પોતાની જાતને બચાવવા

એક બાજુ ભારતને આગળ વધારવા પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે,
તો બીજુ બાજુ લોકો એક બીજાથી લડવાના પ્રયાસો કરે છે.

જો સામ અહીં અંદરોઅંદર તૂટકૂટ ચાલશે,
તો મોદીજીનું પણ અહીં, કંઈ નહી ચાલશે.

હવે ભારત છોડો આંદોલન નહીં પણ
ભારત જોડો આંદોલન શરૂ કરવું પડશે.

માનવી ક્યારેક નોટ માટે મરી ગયા તો
ક્યારેક વોટ માટે મરી ગયા, જો હોત આજે ભગત સિંગ અને સુખદેવ
તો જરૂર બોલત, કે આપણે કેવા માનવીઓ માટે મરી ગયા.

સમજાતું નથી... ક્યારે આ લોકો એકતાનો અર્થ સમજશે,
શું ફરી પાછા ગાંધીજીને જન્મ લેવો પડશે ?

- પુજા જેઠવા

(પ્રથમ વર્ષ વાણિજ્ય વિભાગ)

...બા

વિજયભાઈ છાપું લઈ સોફા પર બેસતાજ " અરે નીતા આજે યા ક્યાં ગઈ ?"

" આવી, લ્યો યા" નીતા રસોડા થી આવતા આવતા વિજયભાઈના હાથ માં કપ આપે છે.

"આજે શાન્તાબાઈ નથી આવ્યા ?" વિજયભાઈ નીતા ને પુછીયું.

" ના, આજે શું ખબર તેમને આવતા મોડું થઈ ગયું? નહીંતર હમણાં સુધી આવી જાય" નીતા ઉત્તર આપતા કહે છે.

"કઈ કામ હશે એટલે મોડું થઈ ગયું હશે" વિજયભાઈ વાત પતાવતા બોલે છે.

પણ નીતા વાત આગળ વધારે છે "હું શું કહું છું, કે હવે આપણે બીજી કોઈ કામવાળી ગોતી લેવી જોઈએ"

"કેમ ?" વિજયભાઈ

"જોવો શાન્તાબાઈ હવે વૃદ્ધ થયા છે, ધીમે ધીમે કામ કરે છે અને આપણા નયનની પરીક્ષા નજીક આવે છે તેથી હું પણ કેટલી વાર સુધી શાન્તાબાઈની વાટ જોઉં કે ક્યારે આવે ને ક્યારે કામ પતાવે અને આમ પણ પગાર તો આપવાનો જ છે તો કોઈ સ્કૂર્તી ધરાવતી વ્યક્તિ ને રાખીએ ? " નીતા વિજયભાઈને સમજાવતા બોલે છે.

"પણ શાન્તાબાઈ આપણા કેટલા નજીક છે, વિશ્વાસુ છે ભલે ને ધીમે કામ કરતા" વિજયભાઈ પોતાનો મત રાખે છે.

"તમે નહિ સમજો, એટલો લગાવ પારકાથી ન રખાય, આજે ઘર આવતા એક સાડી લઈ આવજો તેથી રાતના એમને પગાર સાથે સાડી આપી ને વિદાય કરીયે" નીતા ફેંસલો કરતા બોલે છે.

"અરે કાલે રક્ષાબંધન છે, તારા ભાઈના ઘરે..."

"ના. નથી જવું, જ્યારથી નિલેશ એ કીધું કે તું તારા ઘરનું જો હું ને મારી પત્ની જોઈ લેશુ, બસ મારુ મન નથી.. તમે તૈયાર થાઓ અને કામે વળગો" કહી વાત પતાવે છે.

વિજયભાઈ કામે અને નયન કોલેજ જતા રહે છે. થોડો સમય વીતે છે અને ફોનની રીંગ વાગે છે.

"હેલો, નીતા હું નિલેશ "

"નિલેશ ! હા બોલ કેમ યાદ કર્યો "

"અરે બેના તે રાખડી કેમ મોકલાવી? તું નહિ આવે?"

"રાખડી? મેં?" નીતા પ્રશ્નાર્થ માં અવાક બની જાય છે

"અચ્છા જો તું ન આવે તો આ વખતે મારો વિચાર છે હું ને તારી ભાભી આવી જાશું ત્યાંજ જમીશુ અને હા બેના કાલે અમને બન્નેને તારું માર્ગદર્શન આપજે. ભલે, જય શ્રી કૃષ્ણ "

નિલેશ બધું ફટાફટ બોલી જાય છે

"હા હા ભલે, હું વાટ જોઇશ, જય શ્રી કૃષ્ણ " આ વાક્ય કહી ખુશ થઇ ગયેલી નીતા વિચાર કરે છે કે મેં તો કોઈ રાખડી મોકલાવી નથી તો શું આ નયનના પપ્પા એ મોકલાવી છે? ફોન કરી જોઉં...

નિલેશના ફોનથી આશ્ચર્ય પામેલી નીતા વિજયભાઈને અને નયનને ફોન કરીને રાખડી વિશે પૂછે છે પરંતુ બન્ને તે વાતથી અજાણ હોય છે ત્યારે તેને પ્રશ્ન થાય છે કે તો આ રાખડી કોણે મોકલી હશે.???

એ વિચારે છે કે કદાચ નિલેશ એની સાથે મજાક પણ કરતો હોય... ખોટું બોલતો હોય...

બપોરે ૧ વાગતા, હાથમાં થેલી જાલી શાન્તાબાઈ આવે છે.

નીતા "આજે કેમ મોડું થયું?"

શાન્તાબાઈ "આજે જરા ઘરનું કામ પતાવા ગઇ હતી તેથી મોડું થયું "

"ચાલો વાંધો નહિ. હવે ફટાફટ ઘરનું કામ પતાવો "

નીતાને થાય છે કે શાન્તાબાઈ ને કેવી રીતે બોલું કે કાલથી નહિ આવતા. આ વિચાર કરતા કરતા તે રસોડામાં આવે છે.

નીતા ફિજ ખોલે છે અને સાથે જ ફિજ ના દરવાજાની સાથે ટેકાયલી થેલી પડે છે. તેમાંથી એક કાગળ પડે છે. નીતા કાગળ ઉપાડે છે. વાડેલો કાગળ ખોલતાંજ નીતા ચોંકી ઉઠે છે. તેનું મન અસંખ્ય વિચારોમાં મુંઝાઈ જાય છે. કાગળ પર થર-થરી રહેલા હાથથી વળેલા અક્ષરથી પ્રિય ભાઈ નિલેશ લખેલું હતું.

"એટલે ...પેલી રાખડી... શાન્તાબાઈએ " મનમાં નીતા બધુજ સમજી જાય છે.

સાંજે જ્યારે વિજયભાઈ શાન્તાબાઈ માટે લાવેલી સાડી નીતા ને આપે છે ત્યારે પસતાવા ની લાગણી સાથે " શું તમે? મારા શાન્તાબા ને શાંતાબાઈ કહો છો?...અને આ સાડી તેમને સારી લાગશે અને હા મારા બા ક્યાંય જતાં નથી હ."

- પ્રતિક ગોર

(એમ. કોમ પ્રથમ વર્ષ)

પરિસંવાદ

- ૧૭ નવેમ્બર, ૨૦૧૭ – કવિતાનું શિક્ષણ (રાષ્ટ્રીય)
- ૧૮ નવેમ્બર, ૨૦૧૭ – અનુવાદમાં સમસ્યા અને અવકાશ (રાષ્ટ્રીય)
- ૮ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ – વિદ્યાર્થી સજ્જતા શિબિર (રાષ્ટ્રીય)

કાર્યશિબિર

- ૧૫ જુલાઈ, ૨૦૧૭ – કવિતાનો સૂર્યોદય – કવિશ્રી કૃષ્ણ દવે
- ૧૬ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ – ગીત શિબિર – કવિશ્રી મુકેશ જોશી
- ૧૮ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ – છંદ શિબિર – સ્નેહલ મુઝુમદાર
- ૧૯ – ૨૦ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ – વારલી ચિત્રકલા – વૃષાલી ઘાટે

શૈક્ષણિક પ્રવાસ

- ૨૬ જૂન, ૨૦૧૭ – એલિફન્ટા કેવ્સ
- ૧૭ જુલાઈ, ૨૦૧૭ – ધ લલિત
- ૩૦ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ – મુઠ્ઠી ઉચેરા કાંતી મડિયા
- ૮ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮ – કિતાબખાના અને કાલાઘોડા

૧૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ – ચલચિત્ર પ્રચાર – ધાડ

સુપ્રસિધ્ધ અભિનેત્રા – સુજાતા મહેતા
દિર્ગદર્શક – પરેશ નાયક

વિદ્યાર્થીઓની પ્રવૃત્તિ

- ૧ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ – ૭૦માં સ્વાતંત્ર પર્વ પર આકાશવાણી
- ૨ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૭ – મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ગુજરાતી સાહિત્ય અકાદમી કાર્યક્રમ
- ૧૧ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૭ – કે.ઇ.એસ. મહાવિદ્યાલયની આંતર-મહાવિદ્યાલયીન સ્પર્ધા વિજેતા મહાવિદ્યાલય સાથે ૩૫ ઇમાનો

વિવિધ દિવસોની ઉજવણી

- ૨૪ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૭ – ગુજરાતી માતૃભાષા દિવસ
- ૧ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૭ – ગુર્જરી વાનગી વૈભવ
- ૧૪ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮ – પતંગોત્સવ
- ૮ માર્ચ, ૨૦૧૮ – વિશ્વ નારી દિવસ

૧૬ અને ૧૭ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮
આંતર મહાવિદ્યાલયીન
“સ્પર્ધોત્સવ”

૨૮ જુલાઈ, ૨૦૧૭ – ગુજરાતી સાહિત્ય
મંડળનું ઉદ્ઘાટન સમારોહ અભિનેતા રાજુલ
દિવાનના વરદ હસ્તે

Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organizer
Dr. Sudha Vyas and Preeti Dave	Ongoing	Mumbai	Lokgeeto – Sanskrutik Vaibhav (Ongoing Research Project)	Lok-shaitya Kendra Rajkot and UGC
Dr. Sudha Vyas	27 th March, 2018	Kakanpur	Niranjan Bhagat ni Kavita (Research Paper Presentation at International Multidisciplinary Seminar)	Gujarati Sahitya Academy, Gandhinagar and Sarvoday Charitable Trust
Dr. Sudha Vyas	17 th November, 2017	Mumbai University, Kalina	Kavita na Prakar (Research Paper Presentation at National Level Seminar)	Mumbai University, Gujarati Dep.; Gujarat no Adhyapak Sangh and K. J. Somaiya College of Arts and Commerce, Gujarati Dep.

मराठी प्रबोधन २०१७-२०१८

मराठी प्रबोधनविषयी

मराठी प्रबोधन हे क.जे.सोमैया कला वाणिज्य महाविद्यालयाचे भाषा व वाङ्मय मंडळ असून विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासाकरता प्रबोधन सातत्याने कार्यरत आहे.त्यांच्या व्यक्तिमत्वास सामाजिक,सांस्कृतिक परिमाणे मिळावी या दृष्टीने प्रबोधन विविध स्पर्धा व कार्यक्रमांचे आयोजन करित असते.

मराठी प्रबोधनचे उद्घाटन

संकल्पनेवर आधारित कार्यक्रम हे नेहमीच प्रबोधनच्या उद्घाटन समारंभाचे वैशिष्ट्य असते.या वर्षी मुंबई या संकल्पनेवर आधारित कार्यक्रम उद्घाटनाला सादर झाला. सुरुवातीला तरुण कलावंत अक्षय शिंपी व धनश्री खंडकर यांनी मुंबईवरील साहित्याचे अभिवाचन केले.त्यानंतर प्रबोधनच्या पन्नास विद्यार्थी कलावंतांनी मुंबई या संकल्पनेवर आधारित नृत्य,नाट्य ,संगीतमय कार्यक्रम सादर केला. मुंबई याच विषयावरील विद्यार्थ्यांनी लिहिलेल्या व संपादित केलेल्या आशय या विशेषांकाचे प्रकाशन अक्षय शिंपी व धनश्री खंडकर यांच्या हस्ते करण्यात आले. प्राचार्या डॉ. सुधा व्यास यावेळी उपस्थित होत्या.

महाविद्यालयीन व आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धा

२०१७-२०१८ या शैक्षणिक वर्षात ११ महाविद्यालयीन व३आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते.

महाविद्यालयीन स्पर्धा :

१. हस्ताक्षर स्पर्धा २ शुद्धलेखन ३ रांगोळी ४ निबंध ५ शुभेच्छा कार्ड बनवणे

६ मराठी बोला दोन मिनिटात ७ वक्तृत्व ८ काव्यवाचन ९ सुगम संगीत

१० कथाकथन ११ एकपात्री अभिनय

आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धा :

१ जी.ए.कुलकर्णी स्मृती कथाकथन

२ आचार्य अत्रे रंगमंचीय कलाविष्कार

३ ज्योत्स्ना भोळे सप्तसूर माझे

यंदा आंतरमहाविद्यालयीन जल्लोष स्पर्धोत्सवात मुंबई आणि ठाणे परिसरातील १३ महाविद्यालये सहभागी झाली होती.

आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धेतील विजेते कलावंत

बाहेरील उपक्रमांतून सहभाग

- प्रबोधनच्या विद्यार्थ्यांनी यंदा केळकर वझे महाविद्यालयाच्या मंथन या स्पर्धोत्सवावरही ठसा उमटवून सर्वाधिक सहभागाचे पारितोषिक मिळवले. तसेच कोमल दवणे, गौतम पवार, रुपाली शिंदे या विद्यार्थ्यांनीही वैयक्तिक पारितोषिके प्राप्त केली.
- सायली जाधव ही विद्यार्थिनी कोकण मराठी साहित्यपरिषदेच्या युवा कट्ट्याच्या विविध कार्यक्रमात कलावंत म्हणून सहभागी झाली तर नितेश शिंदे हा द्वितीय वर्ष कला शाखेतील विद्यार्थी थिंक महाराष्ट्र डॉट कॉम या मराठी वेब पोर्टलकरता अधून मधून योगदान देतो. महाराष्ट्रातील विविध गावांची माहिती तो एकत्र करित आहे.
- मितेश जोशी हा प्रथम वर्ष कला शाखेचा विद्यार्थी लोकसत्ताकरता कलावंतांच्या मुलाखती घेतो.
- डी.एस्.हायस्कूल येथे २३ आणि २४ डिसेंबर २०१७ रोजी आयोजित पालकसंमेलनास तृतीय वर्ष व द्वितीय वर्ष कला शाखेच्या निवडक विद्यार्थ्यांनी भेट दिली आणि मातृभाषेतील शिक्षणाचे महत्व समजून घेतले.

- चेंबूर येथील आचार्य महाविद्यालयातील व्याख्यानमालेतील अक्षरनामा या वेब पोर्टलचे संपादक राम जगताप यांच्या प्रसारमाध्यमावरील व्याख्यानासही हजेरी लावली, अशाप्रकारे आपले विद्यार्थी सामाजिक, सांस्कृतिक उपक्रमांशी कसे जोडले जातील याकडे मराठी विभाग व प्रबोधनने कायमच लक्ष दिले आहे.
- समाज आणि साहित्य हा मराठीच्या अभ्यासक्रमातला महत्त्वाचा भाग. आदिवासी आश्रमशाळेतील मुलांकरता मराठी विभाग कार्यशाळांचे आयोजन करतो. सामाजिक उपक्रमाचा भाग म्हणून यंदाही हस्तकला विषयक कार्यशाळा जुम्मापट्टी, नेरळ येथील माणगाववाडी आश्रमशाळेत २९ मार्च रोजी आयोजित करण्यात आली. तृतीय वर्ष कला शाखेचे निवडक विद्यार्थी या उपक्रमात सहभागी झाले. आश्रमशाळेतील जवळपास १०० विद्यार्थी या उपक्रमात सहभागी झाले होते.

माणगाववाडी आश्रमशाळेत

तिळगुळ समारंभ

जानेवारी महिन्यातील संक्रांतीचा सण दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी विभागाने उत्साहात साजरा केला.स्नेहभाव जपण्याची व वृद्धिंगत करण्याची सातत्यपूर्ण परंपरा हे प्रबोधनचे वैशिष्ट्य आहे.प्राचार्यांसह विद्यार्थी,प्राध्यापक आणि शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी एकत्र तिळगुळाचा आनंद लुटला.

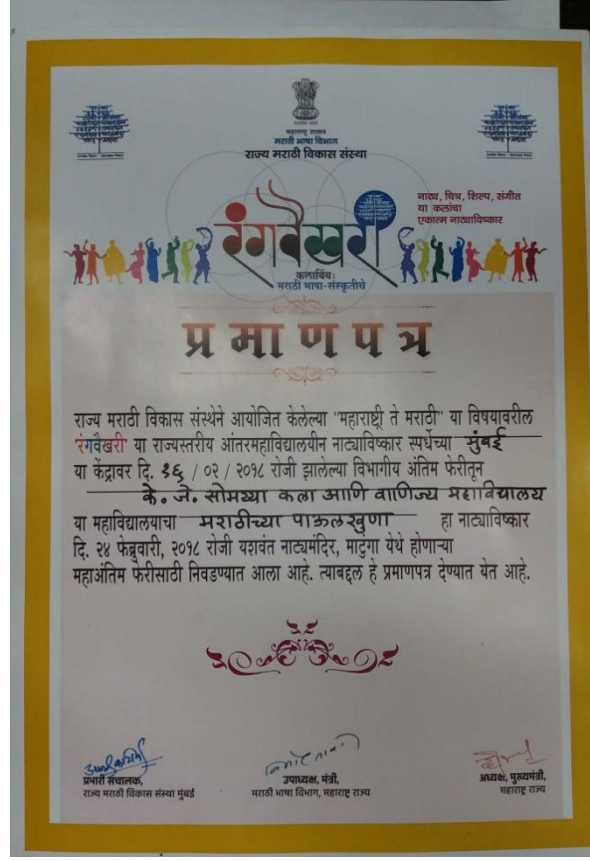

तिळगुळ घ्या -गोड गोड बोला

रंगवैखरी- मराठीच्या पाऊलखुणा

यावर्षी प्रथमच महाराष्ट्र शासनाच्या मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषेचे पैलू, प्रवास अशा अंगाने ४५मिनिटांचे रंगमंचीय कलाविष्कार सादरीकरण - रंगवैखरी ही स्पर्धा आयोजित केली होती.प्रबोधनचे ४०विद्यार्थी या स्पर्धेत सहभागी झाले होते. प्राथमिक फेरीत प्रबोधनचा मराठीच्या पाऊलखुणा हा रंगमंचीय कलाविष्कार विभागीय स्पर्धेकरता निवडला गेला आणि या पहिल्या फेरीत द्वितीय वर्ष कला शाखेतील भाग्यश्री देशपांडे हिला गुणवत्तेचे

विशेष प्रमाणपत्र मिळाले.विभागीय स्पर्धेत घवघवीत यश संपादन करून आणि २५हजार रुपये तसेच ६वैयक्तिक बक्षिसे मिळवून महाविद्यालयाच्या शिरपेचात मानाचा तुरा खोवला.

मराठीच्या पाऊलखुणा ह्या रंगमंचीय कलाविष्काराचे विभागीय स्पर्धेतील यश

यानंतरच्या राज्यस्तरीय स्पर्धेत मुंबईतून सहभागी होण्याचा मान महाविद्यालयाने मिळवला. रंगवैखरीच्या अंतिम फेरीकरता संस्कृत विभागाचे प्राध्यापक व लेखक.. दिग्दर्शक प्रसाद भिडे यांचे विशेष मार्गदर्शन लाभले.

मराठी भाषा दिवस

२७ फेब्रुवारी हा मराठी भाषादिन महाविद्यालयाच्या कालिदास सभागृहात उत्साहात साजरा झाला. रंगवैखरीत गाजलेला मराठीच्या पाऊलखुणा हा आविष्कार विद्यार्थ्यांनी सादर केला.. मराठी भाषेच्या या नृत्य, नाट्य व संगीतमय कार्यक्रमाला रसिकांची भरभरून दाद मिळाली, प्रारंभी प्राचार्या डॉ. सुधा व्यास यांनी मराठीतून शुभकामना दिल्या. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून ज्येष्ठ कवी अशोक नायगावकर उपस्थित होते. मराठीपणाचे विविध पैलू उलगडत नायगावकरांनी त्यांच्या खास शैलीत वेगवेगळ्या आशयाच्या कविता सादर केल्या. विद्यार्थ्यांच्या सादरीकरणालाही त्यांनी मनमोकळी दाद दिली. यावेळी प्रबोधनच्या सातत्यपूर्ण काम करणार् या कार्यकर्त्यांना पुस्तक भेट देऊन त्यांचे कौतुक करण्यात आले.

क्षेत्रभेट

क्षेत्रभेटी हा महाविद्यालयीन जीवनाचा महत्वाचा भाग होय.यावर्षी दिनांक १ डिसेंबर २०१७ रोजी तृतीय वर्ष कला शाखेच्या विद्यार्थ्यांनी प्रा. अभिजित देशपांडे यांच्यासोबत वसई येथील किल्ल्याला भेट दिली.तसेच अर्नाळा येथील चर्चही पाहिले.फादर मायकेल रोजारिओ यांनी या पुरातन चर्चविषयी तसेच वसईच्या ख्रिश्चन मराठी संस्कृतीविषयी विद्यार्थ्यांना माहिती दिली.

वसईच्या किल्ल्याला भेट

फादर मायकेल रोझारियो यांच्यासोबत अर्नाळा चर्च येथे

अशाप्रकारे हे वर्ष नवनवीन अनुभवांनी परिपूर्ण ठरले.

मराठी प्रबोधन कार्याध्यक्षा....डॉ वीणा सानेकर

सहयोगी प्राध्यापक.... प्रा.अभिजित देशपांडे

प्रा.अमोल भोसले

कनिष्ठ महाविद्यालय.... प्रा.सुचेता नलावडे

प्रा.मीरा कुलकर्णी

अफलातून मुंबई

नितेश शिंदे, द्वितीय वर्ष कला शाखा

मुंबई ही भारताची आर्थिक राजधानी. ब्रिटिशांनी सात बेटे परस्परांना अठराव्या शतकाच्या मध्यकाळात जोडली आणि मुंबई हे शहर तयार झाले. शहराची आर्थिक व शैक्षणिक प्रगती एकोणिसाव्या शतकात झाली. मुंबई शहर महाराष्ट्राच्या पश्चिम किनाऱ्यावर वसले आहे. शहराच्या पश्चिम, दक्षिण, पूर्व भागांकडे अरबी समुद्राचा किनारा आहे तर उत्तरेस मुंबईची उपनगरे येतात. मुंबई शहरात पश्चिमेकडे मलबार हिल, खंबाला हिल, वरळीच्या टेकड्या, पूर्वेकडे भंडार वाडा टेकडी, गोलनजी हिल, अँटॉप हिल आहेत.

स्वातंत्र्य चळवळीला पाया लाभला तो मुंबईत, विसाव्या शतकामध्ये. महाराष्ट्र राज्याची स्थापना संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीनंतर १९६० साली झाली. त्या नवीन राज्याची राजधानी बनली मुंबई. त्यानंतर मुंबईचा विस्तार झपाट्याने झाला व शहराचा प्रदेश सात बेटांच्या पलीकडे वाढला. त्यामधून मुंबई शहर जिल्हा व मुंबई उपनगर जिल्हा हे दोन स्वतंत्र जिल्हे म्हणून १९९० साली अस्तित्वात आले. शहराचे नाव 'बॉम्बे'पासून 'मुंबई' असे अधिकृतपणे शिवसेनेची सत्ता असताना, १९९५ मध्ये करण्यात आले.

मुंबई या नावाच्या उत्पत्तीविषयी वेगवेगळी मते आहेत. मच्छिमारांनी (कोळी लोकांनी) मुंबादेवीचे मंदिर बांधले. त्या देवीला मुंबा-आई-मुम्बाई म्हटले जात असे. त्यांपासून शहराला मुंबई नाव मिळाले असावे असे प्रमुख मत मांडले जाते.

मुंबई बेटे पोर्तुगीजांनी ब्रिटिशांना सोळाव्या शतकात आंदण देईपर्यंत त्या प्रदेशाला इतिहास नव्हता असे म्हटले तरी चालेल. कोकणासह मुंबई भागावर अभीर राजाची सत्ता होती. नंतर त्रिकटक राजवटीची सत्ता निर्माण झाली. मग तो प्रदेश मौर्य, चालुक्य, शिलाहार, यादव, मुस्लिम या राजवटींखाली राहिला. मुंबई, वसई येथे पोर्तुगीजांचे वर्चस्व 1534 नंतर स्थापन झाले. पोर्तुगीजांनी इंग्लंडचा राजा चार्ल्स दुसरा याला मुंबई बेट भेट म्हणून दिले. चार्ल्स दुसरा याने ईस्ट इंडिया कंपनीस मुंबई बेटे भाड्याने दिली. त्यानंतर मराठ्यांनी त्यांचे नियंत्रण त्या क्षेत्रावर निर्माण करण्यास यश मिळवले. मराठ्यांच्या राजवटीचा अंत 1818 मध्ये झाला व त्याबरोबर मुंबई ब्रिटिशांची झाली!

मुंबई हे भारतातील सर्वांत श्रीमंत शहर म्हणून ओळखले जाते. ते जगातील पाचवे सर्वांत मोठे शहर आहे. मुंबई हे नैसर्गिक बंदर आहे. भारताची सागरी मार्गाने होणारी पन्नास टक्के मालवाहतूक त्या बंदरातून होते. भारतातील पहिली कापड गिरणी 1851 साली मुंबईत सुरू झाली. मुंबई ते ठाणे ही भारतातील पहिली रेल्वे 1853 साली सुरू झाली. मुंबई विद्यापीठाची स्थापना 1857 साली झाली. रिझर्व बँक, मुंबई शेअर बाजार, राष्ट्रीय शेअर बाजार या महत्त्वाच्या आर्थिक संस्था त्या शहरात आहेत. अनेक कंपन्यांची मुख्य कार्यालये

मुंबईत आहेत. तेथे व्यवसाय व नोकरी यांसाठी अनेक संधी उपलब्ध असल्याने देशाच्या इतर भागांतून मोठ्या प्रमाणात लोक मुंबईत येतात, त्यामुळे मुंबईची लोकसंख्या झपाट्याने वाढत आहे.

मुंबई शहर हे विषुववृत्तीय प्रदेशात आणि अरबी समुद्राजवळ असल्यामुळे तेथे दोन ऋतू प्रमुख प्रकारे अनुभवास येतात – पावसाळा (आर्द्र) व उन्हाळा (शुष्क). शहर समुद्रकिनाऱ्यावर असल्यामुळे हवामान वर्षभर उष्ण व दमट असते. ते कधी पंधरा सेल्सियसच्या खाली जात नाही. पंधरा ते वीस सेल्सियस या पट्ट्यात जेमतेम (डिसेंबर ते फेब्रुवारी) महिनाभर असते. पावसाचे प्रमाण भरपूर आहे; पावसाळ्यात पाऊस जास्त पडल्यास मुंबईकरांना अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागते. त्यामध्ये मुख्यतः लोकल ट्रेनचे प्रश्न असतात. तसेच ट्रॅफिक, रस्त्यांवरील खड्ड्यांमध्ये पाणी साठणे व त्यामुळे खोळंबा हे महत्त्वाचे. मुंबईमध्ये माती असलेली जमीन पाहण्यासमुद्धा मिळत नाही. परिणामी, पावसाचे पाणी साठून राहते. त्याचा भीषण परिणाम २००५ साली आलेल्या महापुराच्या रूपात मुंबईकरांना अनुभवण्याला मिळाला. त्यावेळी दोनशेहून अधिक लोक पाण्यात बुडून मरण पावले. पंधरा लाखांहून अधिक लोक संध्याकाळी घरी पोचू शकले नाहीत. त्यांनी रात्र बसमध्ये, लोकल ट्रेनमध्ये, फूटपाथवर, कोणाच्या घरी आश्रयाला राहून अशा अवस्थेत काढली. दहशतवाद्यांचा २६/११ चा मुंबईवरील भीषण हल्ला ही दुसरी भीषण घटना. सहा दहशतवाद्यांनी मुंबई तीन दिवस ओलीस ठेवली होती. अखेर संरक्षक दलांनी त्यांचा पाडाव केला. तेव्हा त्यांना कसाब हा एकटा दहशतवादी जिवंत हाती लागला.

मुंबई उपनगरातील महत्त्वाची ठिकाणे - गेटवे ऑफ इंडिया, माऊंट मेरी चर्च, संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, एस्सेल वर्ल्ड, छोटा काश्मिर, विहार व पवई तलाव, जुहू चौपाटी, कान्हेरी लेणी, जोगेश्वरी लेणी, घारापुरी लेणी, छत्रपती शिवाजीमहाराज संग्रहालय, जहांगीर आर्ट गॅलरी, नेहरू विज्ञान केंद्र, महालक्ष्मी मंदिर, हाजीअलीचा दर्गा, वाळकेश्वर येथील हॅगिंग गार्डन, बाबुलनाथाचे मंदिर, मुंबादेवीचे मंदिर, क्रॉफर्ड मार्केट, क्विन्स नेकलेस मरिनलाइन्स, तारापोरवाला मत्स्यालय, छत्रपती शिवाजी टर्मिनस, फिरोझशाहा मेहता गार्डन,

हुतात्मा चौक, आझाद मैदान, मणिभवन-गांधी स्मारक, एशियाटिक लायब्ररी, राजाभाई टॉवर, मुंबई विद्यापीठ, विधान भवन इत्यादी. ती स्थळे पर्यटकांसाठी आकर्षण ठरली आहेत.

मुंबईत इंग्रजांच्या काळातील बांधकाम असलेल्या अनेक वास्तू पाहण्यास मिळतात. पर्यटन स्थळांसोबत अनेक इमारती त्या काळी उभारण्यात आलेल्या आहेत. इंग्रजांनी मुंबईमध्ये बसवलेले मैलाचे काही दगड (मार्ईलस्टोयन) आजही पाहता येतात. मुंबईतील चायना टेम्पल, काळा किल्ला, बोरिवली येथील विरगळ, भाऊचा धक्का अशी जुनी व अपरिचित, मात्र पाहण्याजोगी ठिकाणे आहेत. त्यापैकी चोरबाजार हे नाव सर्वांना ओळखीचे असते, पण त्याची माहिती नसते. तो बाजार मुंबईचे वैशिष्ट्य आहे.

मुंबई शहर उद्योगधंद्यांचे केंद्र आहे. तेथे विविध प्रकारच्या वस्तूंचे उत्पादन केले जाते. दादर, नायगाव ते महालक्ष्मी व भायखळा येथे तर कारखान्यांची गर्दीच आहे. त्या भागात कापड गिरण्या, रेशीम गिरण्या मोठ्या प्रमाणात होत्या. कापड गिरण्या परळ, लालबाग, वरळी या भागांत असल्यामुळे त्यास गिरणगाव म्हणत. वैद्यकीय औषधे, टुथपेस्ट, रेडिओ, विजेचे पंखे, बल्ब ह्या वस्तूंचे कारखाने वरळी क्षेत्रात आहेत. शिवडी आणि वडाळा भागात पीठगिरण्या, कापूस गिरण्या आहेत. कुलाबा, वरळी, वसई भागात मत्स्योद्योग व शीतकेंद्रे आहेत.

मुंबई शहर उत्तर-दक्षिण चिंचोळ्या पट्ट्यात पसरलेले असल्याने मुंबईमध्ये वाहतुकीची व्यवस्था वेगळ्या प्रकारची आहे. प्रवास करण्यासाठी व स्थानिक प्रवासासाठी लोकल आणि मुंबईबाहेरच्या गावांना महाराष्ट्रात व महाराष्ट्राबाहेर जाणारे 'श्रु' लोहमार्ग आहेत. मध्य रेल्वे , पश्चिम रेल्वे, हार्बर लाईन हे तीन लोकल लोहमार्ग आणि मुंबईबाहेर जाणारे मध्य रेल्वे व पश्चिम रेल्वे हे दोन लोहमार्ग आहेत. तसेच, मुंबईतील लोक बस आणि रिक्शा यांचा वापर करतात. मुंबईमध्ये वर्सोवा ते घाटकोपर ही मेट्रो सेवा २०१४ मध्ये सुरू करण्यात आली आहे. चेंबूर ते वडाळा ही मोनो रेल त्याच सुमारास सुरू झाली. तिचा विस्तार पूर्ण झाला, की ती सात रस्ता (महालक्ष्मी) येथपर्यंत पोचेल.

मुंबई हे जलमार्गासाठी सुद्धा महत्वाचे केंद्र असून स्थानिक व आंतरराष्ट्रीय जलवाहतूक जलमार्गाद्वारे केली जाते. जलवाहतुकीचा पर्यटनाच्या दृष्टीने वापर केला जातो. मुंबईत मालाडच्या मार्वे बिचपासून मनोरीच्या किना-यापर्यंत पोचण्यासाठी बोटीची व्यवस्था आहे. मनोरीचा किनारा नावाप्रमाणे नयनरम्य आहे. तेथे नितळ समुद्रकिनारा, किना-याजवळ असलेली हॉटेल्स आणि टुमदार बंगले नजरेस पडतात. 'गेट वे ऑफ इंडिया' येथून अलिबागला जाण्यासाठी बोट उपलब्ध असतात. तेथून पाऊण तासात मांडव्यापर्यंत पोचता येते. तो समुद्रकिनारा अमिताभ बच्चन यांच्या 'अग्निपथ' चित्रपटामुळे लोकांना परिचित आहे. दुस-या बोटीने तेवढ्याच वेळात एलिफन्टा केव्हज (घारापुरी लेणी) येथे जाता येते. तेथे जाताना बचलर बेट पाहता येते. सागरी मार्गाने येणारे सर्व ऑईल कंटेनर तेथे रिकामे होतात. ते तेल मुंबईत आणले जाते. भाऊच्या धक्यावरून निघणारी फेरीबोट अलिबागपासून दहा किलोमीटर अंतरावरील रेवस येथे किंवा मोरा या उरणजवळच्या समुद्रकिनारा-याला जाते. रेवसला जाताना अलिबागच्या किल्ल्यासोबत खांदेरी, उंदेरी ही बेटे आणि कोर्लाई किल्ला पाहता येतो.

सांताक्रूझ व सहारा येथे दोन विमानतळ आहेत, पैकी सांताक्रूझ येथील देशांतर्गत इतर भागात जाणाऱ्या विमानांसाठी व सहारा येथील परदेशी जाणाऱ्या विमानांसाठी आहे. दोन्ही विमानतळ छत्रपती शिवाजीराजे यांच्या नावाने आहेत.

मुंबईमध्ये मच्छिमारीचा व्यवसाय प्रमाणात चालतो. समुद्रातून मासे पकडून विक्रीसाठी बाजारपेठेमध्ये पाठवले जातात.

मुंबईत बोलली जाणारी प्रमुख भाषा - महाराष्ट्र राज्याची राजभाषा - मराठी असून हिंदी, इंग्रजी, गुजराथी व कोकणी या भाषादेखील तेथे बोलल्या जातात. हे कॉस्मॉपॉलिटीन शहर असल्याने येथे सर्व भाषिकांचे आणि धर्मियांचे सण साजरे केले जातात. त्यामुळे गणपती उत्सवासोबत दिवाळी, नवरात्र, ईद मोठ्या उत्साहात साजरा केला जातो. वडापाव या खाद्यपदार्थाचे तेथे अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. पाणीपुरी, पावभाजी, भेळपुरी, दक्षिण भारतीय, पंजाबी, चायनीज हे पदार्थदेखील मुंबईकरांच्या विशेष पसंतीचे आहेत.

मुंबईला युनेस्कोकडून तीन हेरिटेज पुरस्कार मिळाले आहेत.

मुंबई हे भारतीय चित्रपटसृष्टीचे जन्मस्थान आहे. त्यास बॉलिवूड म्हणतात. दादासाहेब फाळके यांनी भारतीय चित्रपटसृष्टीची मुहूर्तमेढ तेथे १९१३ साली रोवली. चित्रपटशौकिनांसाठी अनेक चित्रपटगृहे व मल्टिप्लेक्सेस मुंबईत आहेत. तसेच, नाट्यरसिकांसाठी पाच-सात नाट्यगृहे, चित्र-शिल्प-हस्तकला प्रदर्शनांसाठी शासकीय व खासगी पंधरा-वीस कलादालने मुंबईत आहेत. जहांगीर कलादालन, एशियाटिक सोसायटीचे वाचनालय, छत्रपती शिवाजी संग्रहालय अशा प्रसिद्ध वास्तू मुंबईत आहेत.

क्रिकेट हा खेळ मुंबईत लोकप्रिय आहे. मुंबईमध्ये गल्लीत, मोकळ्या मैदानात; सर्वत्र, मुले क्रिकेट खेळताना दिसतात. मुंबईच्या अनेक क्रिकेटपटूंनी आंतरराष्ट्रीय क्रिकेट गाजवले आहे. मुंबईने अनेक क्रिकेटपटू भारतास दिले आहेत. सुनिल गावसकर, सचिन तेंडुलकर हे भारताचे सर्वश्रेष्ठ मानले जाणारे क्रिकेटपटू मुंबईचेच. बोर्ड ऑफ कंट्रोल फॉर क्रिकेट इन इंडियाचे मुख्यालय तेथे आहे. ब्रेबॉर्न स्टेडियम व वानखेडे स्टेडियम ही दोन आंतरराष्ट्रीय दर्जाची मैदाने मुंबईत आहेत. पैकी ब्रेबॉर्न वापरात नाही. मुंबईच्या क्रिकेट संघाने रणजी सामन्यांत सातत्याने अव्वल दर्जाची कामगिरी केली आहे. सर्वाधिक रणजी करंडक जिंकण्याचा मान मुंबईकडेच आहे.

मुंबईतील दुसरा लोकप्रिय खेळ म्हणजे फुटबॉल हा आहे. विशेषतः पावसाळ्यात तो खेळण्यात येतो. हॉकी, टेनिस, स्कॅश, बिलियर्ड्स, बॅडमिंटन, टेबल टेनिस हे खेळसुद्धा कमीअधिक प्रमाणात खेळले जातात.

व्हॉलीबॉल, बास्केटबॉल हे खेळ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांत लोकप्रिय आहेत. महालक्ष्मीचा रेसकोर्स येथे जगप्रसिद्ध डर्बी, रग्बी या घोड्यांच्या शर्यती खेळल्या जातात. तेथे पावसाळा (मे ते ऑक्टोबर) वगळून घोड्यांच्या शर्यती होतात.

शिवकालीन किल्ल्यांवर मनमुराद भटकंती करणाऱ्यांना मुंबईतील सायन, धारावी येथील किल्ल्यांची माहिती नसते. मुंबईला 'देशाची आर्थिक राजधानी' अशी बिरुदावली लाभली, त्यात तेथील सक्षम आर्थिक

संस्थांप्रमाणेच तेथील मार्केटचा मोठा वाटा आहे. क्रॉफर्ड मार्केट, भेंडीबाजाराजवळची दीड गल्ली, चोर गल्ली, खरेदी व खाद्य यात्रा यांनी गजबजलेला महम्मद अली रोड, भायखळ्याची भाजीमंडई, 'लग्न करावे पुण्यात आणि खरेदी करावी मुंबईत' याची प्रचिती देणारी दादर पूर्वेकडील बस्ता लेन, स्वस्त व मस्त शॉपिंगची संधी देणारा लिंकिंग रोड अशा सर्व महत्त्वाच्या बाजारांची माहिती सविताने पुस्तकात नोंदवली आहे. पर्यटनस्थळांमध्ये संग्रहालयांचे वेगळे महत्त्व असते. मुंबईत बरीच संग्रहालये आहेत. त्यातील निवडक संग्रहालयांची माहिती त्या पुस्तकात सापडते.

मुंबईत आरबीआयचे मुद्रासंग्रहालय आहे. तेथे पैशांच्या उत्क्रांतीत वस्तुविनिमयापासून ऑनलाईन व्यवहारापर्यंतचा प्रवास पाहायला मिळतो. उच्च न्यायालयाच्या 'न्यायिक संग्रहालयात' दुर्मिळ कागदपत्रांचे दर्शन घडते. भारतातील विविध संस्कृतींबरोबर चिनी, जपानी, आखाती, युरोपीयन अशा जगभरातील संस्कृतींचे सहजदर्शन 'प्रिन्स ऑफ वेल्स' अर्थात आजच्या 'छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तुसंग्रहालया'त घडते. पशू, पक्षी, वनस्पती यांच्या अभ्यासकांना उपयुक्त ठरावे असे 'बॉम्बे नॅचरल हिस्ट्री'चे संग्रहालय आहे. पेडर रोडला भारतीय चित्रपट संग्रहालय आहे. मुंबईच्या सार्वजनिक वाहतुकीचा आधार असलेल्या रेल्वे आणि बेस्ट बसच्या स्थापनेपासूनची माहिती देणारी स्वतंत्र संग्रहालये शहरात आहेत. न्यायवैद्यक शास्त्रातून निर्माण झालेले नायर फोरेन्सिक म्युझियम, भारतीय क्रिकेट संघाने जिंकलेल्या दोन विश्वचषकांची स्मृती जपणारे अंधेरीची विश्वचषक क्रिकेट गॅलरी, मुंबईचा प्रवास उलगडून सांगणारे भाऊ दाजी लाड म्युझियम, मुंबईच्या सागरी सामर्थ्याची ओळख करून देणारे नौदलाचे संग्रहालय, मत्स्यविविधतेने नटलेले तारापोरवाला मत्स्यालय आणि संयुक्त महाराष्ट्राच्या स्मृती जागवणारे संयुक्त महाराष्ट्र स्मृती दालन अशा मुंबईतील ऐतिहासिक महत्त्वाच्या संग्रहालयांची माहिती वाचताना ते पुस्तक 'संग्रही' असायलाच हवे असे वाटते.

मुंबादेवी, काळबादेवी, महालक्ष्मी, शितळादेवी, जोगेश्वरी ही नावे सामान्य मुंबईकरांच्या परिचयाची आहेत. परंतु महालक्ष्मीच्या जवळच असलेले धाकलेश्वर मंदिर किंवा वरळी कोळीवाड्यातील बाराव्या शतकातील गोल्फादेवी मंदिर ही नावे माहितीची नसतात. सर्वधर्मसमभाव जपणाऱ्या मुंबईत चायनीज टेम्पल, जपानी बौद्ध मंदिर, अफगाण चर्च, पोर्तुगीज चर्च अशी वेगवेगळ्या देशांतील लोकांची श्रद्धास्थाने आहेत. त्या

महानगरीच्या जडणघडणीवर पारशी मंडळींचा मोठा प्रभाव आहे. लेखिकेने त्याची दखल पुस्तकात घेतली आहे. दादरची पारशी कॉलनी, पारशी अग्यारी, पारशी म्युझियम, पारशी विहीर या ठिकाणांची माहिती जुने संदर्भ गोळा करत नेमकी टिपली आहे. मुंबईच्या व्यापारउदिमातील मुस्लिमांचा सहभाग मतपेटीच्या पलीकडचा आहे. भरसमुद्रात तग धरून असलेला हाजीअली दर्गा, उत्सवात पोलिसांना मानाचे स्थान देणारा माहिमचा मखदूमशाहबाबांचा दर्गा या मस्लीम धार्मिक स्थळांचा इतिहास आणि महत्त्व पुस्तकात नोंदवले आहे. त्याचप्रमाणे ख्रिश्चन चर्चेसची महत्त्वपूर्ण चर्चा आहे. त्यात तीनशे वर्षांचा इतिहास असलेले माउंट मेरी चर्च, सर्वात जुने कॅथलिक सेंट मायकेल चर्च यांचा समावेश आहे.

मुंबई विद्यापीठ, मुंबई मराठी ग्रंथसंग्रहालय, सामाजिक-राजकीय अभ्यासकांना उपयोगी पडावे असे यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे ग्रंथालय अशी ज्ञानदानाची ठिकाणे मुंबई शहरात आहेत. राज्याची प्रमुख सत्ताकेंद्रे - मुख्यमंत्र्यांचे निवासस्थान वर्षा बंगला, राजभवन, मंत्रालय, नवे विधानभवन यांचा तपशील योग्य आकडेवारीसह आहे. एन.सी.पी.ए., शिवाजी मंदिर, जहांगीर आर्ट गॅलरी असे सांस्कृतिक अड्डे त्यात आहेत. मुंबईत २६ नोव्हेंबर २००८ च्या दहशतवादी हल्ल्याने नवे ग्लोबल टेरर स्पॉट निर्माण केले.

खवय्यांची मुंबई

फाल्गुनी अजय जोशी, द्वितीय वर्ष कला शाखा

भारताच्या प्रादेशिक सीमा बघितल्या तर त्या पश्चिमेला कच्छ पासून पूर्वेच्या कलकत्यापर्यंत अशा विस्तारलेल्या आहेत. आपल्या भारताच्या प्रत्येक प्रदेशामधील खाण्यात वैविध्य आहे. एक विशिष्ट खाद्यसंस्कृती आहे. आणि या सर्व खाद्यसंस्कृतीचा मिलाप एकत्र कुठे बघायला मिळतो? तर तो फक्त आपल्या लाडक्या मुंबईमध्ये!

मुंबईची खाद्यसंस्कृती ही इंद्रधनुष्याएवढी रंगीत आहे. कुलकर्ण्यांची भजी, कॅननची पावभाजी यापासून ते मोहम्मद आली रोडच्या कोंबडीवड्यापर्यंत आणि इराण्याच्या बनमस्का-चहापासून ते हाजीअलीच्या फ्रूटक्रीम पर्यंत ही खाद्यसंस्कृती विविधांगी विस्तारलेली आहे. आपली आधीची मुंबई ही कुलाब्याच्या दांड्यापासून सुरू होऊन माहिम, शीव पर्यंत संपायची. पण आता ती मुलुंड आणि दहिसर पर्यंत पसरली. या मुंबईमध्ये सर्व जातीची सर्व पंथाचे लोकं राहतात. अठरापगड जाती-जमाती असणारे हे बांधव सगळेच खवय्ये! आणि मनापासून प्रेम करतात इथल्या राजावर...वडापावावर! अगदी गरिबातला गरीब माणूस आणि श्रीमंत गडगंज पैसेवाला सुद्धा वडा पावावर प्रेम करणं कधीच विसरू शकत नाही.

मुंबई म्हंटलं की सर्वात प्रथम डोळ्यासमोर येते ती मुंबई छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस ची भव्य इमारत. अगदी चवीनं मांसाहारावर प्रेम करणाऱ्यासाठी या इमारतीच्या बाजूने चालत राहिल्यास रूढार्थाने स्वर्ग दिसेल. अख्खी समुद्रसृष्टीच पानात अवतरते. शाकाहारी लोकांसाठी सुद्धा आपली मुंबई म्हणजे खाद्याचे आंदणच! त्यांच्या जिभेचे चोचले सुद्धा ती मनमुरादपणे पुरवते. कोल्हापुरी चिवड्याच्या मिसळपासून ते पणशीकरांच्या खरवसापर्यंत सगळं अगदी स्वर्गसुख प्राप्त करून देणारं!

शाकाहारींसाठी पोलीस कॅण्टीनजवळची किंवा आणखी चांगली खूण सांगायची, तर लोकमान्य टिळक यांचे निधन झाले, त्या सरदार गृहाजवळची एक उत्तम जागा आहे. जागेचे नाव बादशाह! नावावरून डोळ्यासमोर चिकन बिर्याणी वगैरे येत असली, तरी हे हॉटेल पूर्णपणे शाकाहारी आहे. या हॉटेलात पावभाजी अप्रतिम मिळते. त्याचप्रमाणे या हॉटेलमधलं फ्रुट सॅलडही खवय्यांच्या पसतीला उतरले आहे. मुंबई छत्रपती शिवाजी टर्मिनसच्या इमारतीसमोर बोराबाजाराच्या रस्त्यावर पंचम पुरीवाला आपले बस्तान मांडून बसला आहे. त्याच्याकडील पुरी-भाजी केवळ भुकेला म्हणूनच नाही, तर जिभेचे चोचले पुरवायलाही उत्तम. महापालिकेच्या इमारतीसमोर आराम नावाच्या मराठमोळ्या पदार्थांच्या उपाहारगृहात झणझणीत मिसळीपासून खरवसापर्यंत अनेक पदार्थ उत्तम मिळतात. तर या हॉटेलच्या बाजूच्याच गल्लीत मुंबईतील अत्यंत जुना विठ्ठल भेळवालाही ठाण मांडून आहे. या भेळवाल्याकडील चाट पदार्थांच्या चवीत वर्षानुवर्षे काहीच फरक पडला नसल्याचे बुजुर्ग सांगतात.

पण भेळ खावी ती गिरगाव चौपाटीवर, मावळत्या सूर्याला साक्षीला ठेवून! तारापोरवाला मत्स्यालय आणि गिरगाव चौपाटी हीदेखील मुंबईत फिरायला येणाऱ्यांची आवडती पर्यटन स्थळे. तारापोरवाला मत्स्यालय सकाळच्या वेळेत उरकून घेतलेले चांगले. पण चौपाटीवर मात्र संध्याकाळीच रेंगाळण्यात मजा. या चौपाटीवर एकमेकींना लागून असलेल्या अनेक चाट आणि पावभाजीच्या गाड्या गंधावाटे मुंबईकरांच्या पोटाचा ठाव घेत असतात. चौपाटीवर भेळ विकणाऱ्या भैय्याच्या हाताला काय चव येते, कुणास ठाऊक! पण त्या भेळेची लज्जतच वेगळी. एखाद्या घराण्याचा एखादा राग एका ठरावीक गायकाची ओळख बनतो. तो राग इतर कोणीही कितीही छान आळवला, तरी त्या गायकाची सर येत नाही. चौपाटीवरच्या भेळेचेही तसेच आहे. ती चौपाटीवरच्या भय्याकडूनच घ्यावी आणि समुद्राच्या लाटांच्या साक्षीने वाळूत बसून खावी. तीदेखील कागदावर घेतल्यास उत्तम!

रात्रीच्या वेळी दादर वगैरे परिसरात चुकून असलात, तर दादर पश्चिमेकडील कबूतरखान्याजवळील एका गल्लीत भेजा मसाल्याची गाडी लावणाऱ्या नाम्याशेट भेजावालाकडील भेजा मसाला चुकवू नका. नाम्याशेट भेजावाला म्हणजे मुंबईतील एक संस्थान आहे. रात्री दहानंतर गाडी लावणाऱ्या नाम्याकडे मोजके, म्हणजे

३०-४० भेजेच मिळतात. त्यामुळे जास्त उशिरा जाऊन चालत नाही. नाम्याशेटकडे भेजा मसाल्याबरोबरच अंडा राइसही खूप चांगला मिळतो.

ही झाली, मुंबई पर्यटनाबरोबरच करायची खाद्यभ्रमंती. पण त्याशिवायही या मुंबईच्या उदरात अशा अनेक जागा दडल्या आहेत जिथे फक्त 'उदरभरणम्' एवढा एकच हेतू न ठेवता पंचेंद्रियांना खूश करणारे जिनस मिळतात.

ही यादी खूप मोठी आणि मुंबईसारखीच कॉस्मॉपॉलिटन आहे. हे विविध पदार्थ चाखण्यासाठी मोठी सुटी, खूप भूक आणि खिशात थोडे जास्त पैसे ठेवून मुंबईत यायला हवे.

एलिफन्टाची गुहा

तेजस्वी कुरील, तृतीय वर्ष कला शाखामराठी-

घारापुरची लेणी उर्फ एलिफन्टा केव्हज ही महाराष्ट्रामधील मुंबई नजिकच्या घारापुरी बेटांवरील लेणी आहेत. पाषाणात खोदलेली ही लेणी इसवी सनाचे ९ वे शतक ते १३ वे शतक या कालखंडात निर्माण करण्यात आली होती. १९८७ साली या लेण्यांना यूनेस्को नेजागतिक वारसा स्थानचा दर्जा दिला गेला. घारापुरी लेण्यांच्या प्रवेशद्वाराजवळ हत्तीचे प्रचंड आकारचे एक शिल्प होते, त्यावरूनच या लेण्यांना एलिफन्टा लेणी असे नाव पडले. हे शिल्प सध्या मुंबईच्या राणीच्या बागेत आहे. ही लेणी मुंबई शहराच्या पूर्वेस समुद्रात किनाऱ्यापासून १० किलोमीटर दूर आहे.

इतिहास:-

एलिफन्टा लेण्यांच्या निर्मितीचा काळ हा साधारण इसवी सन ९०० ते १३०० च्या दरम्यान असावा असा अंदाज आहे. एका अखंड पाषाणात ही लेणी कोरण्यात आली आहे. ज्या काळी पाश्चात्य देशांमध्ये मानवी वसाहतींचा मागमूससुद्धा नव्हता. त्याकाळी आपल्या भारतीय पूर्वजांनी इतक्या दुर्गम भागात इतकी अफाट कलाकृती निर्माण केली. याला कुठेच तोड नाही. या गावचे प्राचीन नाव श्रीपुरी असे होते. कोकणातील मौर्य वंशाची घारापुरी ही राजधानी असावी. त्यानंतर चालुक्य, राष्ट्रकूट, यादव नि मोगल यांनी तिथे क्रमाने आपली सत्ता प्रस्थापित केली. सोळाव्या शतकाच्या पूर्वार्धात हे बेट पोर्तुगीजांच्या ताब्यात गेले. शिवाजी महाराजांच्या काळात ते मराठ्यांनी हस्तगत केली. सन १७७४ मध्ये त्यावर इंग्रजांनी आपले प्रभुत्व स्थापले.

महत्व आणि वैशिष्ट्ये :-

या बेटावरील डोंगरात पाच लेणी खोदलेली आहेत. येथील शिल्पकाम शैव संप्रदायाचे आहे. त्यात अनेक वेचक, निवडक शिवकथा समूर्त झालेल्या दिसतात. या कथांपैकी अतिशय वैशिष्ट्यपूर्ण अशी शिव-पार्वती विवाह, गंगावतरण, तांडवनृत्य, अंधकासुर वध इत्यादी दृश्ये अतिशय रमणीय असून साक्षात शिवाचे जीवनच थोडक्यात आपल्यापुढे साकार करतात.

मुख्य गुफा:-

मुख्य गुफा अथवा शिव गुहा किंवा ज्यास महाकाय गुहा असे म्हणतात, ती २७ मीटर (८९ फूट) वर्गचा मंडप आहे. या लेण्यात भव्य दालन असून मध्यभागी ११ हात उंचीची एक त्रिमुखी मूर्ती आहे. तीनही मुखे अतिशय सुंदर असून त्यांच्या मुकुटावरील कलाकुसर प्रेक्षणीय आहे. ब्रह्मा, विष्णू, महेश यांच्या संयुक्त मूर्तीला त्रिमूर्ती असे म्हणतात.

विवाह चित्र:-

हे घारापुरी चित्रातील सर्वोत्कृष्ट चित्र ठरेल. शंकरावर अनुरक्त असलेल्या पार्वतीने शंकराची सेवा करून त्यांची प्रीती संपादन केली, तिला मागणी घालण्याकरिता शंकराने हिमालायकडे सप्तऋषी पाठविले. हिमालयाने ही मागणी मान्य केल्यानंतर त्यांचा विवाह झाला. यामुळे सर्व देवांना संतोष झाला. ते विवाह संभारंभाला उपस्थित राहिले, हा प्रसंग या चित्रात दाखवला आहे.

रावणानुग्रह:-

एका लेण्यात कैलास पर्वतावर शिव-पार्वती बसलेली असून रावण आपल्या वीस भुजांनी तो पर्वत हलवीत आहे, असे दृश्य दिसते. शंकराच्या मुकुटात चंद्रकला आणि कपाळावर तृतीय नेत्र स्पष्टपणे दिसत आहे. शंकर एका हाताने बावरलेल्या पार्वतीला आधार आणि निर्भयतेचे आश्वासन देत आहे.

प्रवास:-

घारापुरी बेटांवर पोहोचण्यासाठी मुंबई शहरातील 'गेट वे ऑफ इंडिया' पासून मुंबईच्या खाडीतून होडीने जावे लागते. होडीचा प्रवास साधारण तासाभराचा आहे. या एका तासाच्या सागरी प्रवासात समुद्रावर विहार करणाऱ्या नानाविध पक्षी बगळ्यांबरोबरच मुंबईचे दुरून दिसणारे रूपही न्याहाळता येते. शिवाय 'बॉम्बे हाय' नावाचे समुद्रातून उत्खनन करून पेट्रोलियम मिळवणारे क्षेत्र, न्हावा-शेवा बंदर, देशविदेशांतील मोठमोठ्या व्यापारी नौका यांचेही दर्शन होते. बेटावरच दक्षिणेस घारापुरी नावाचे छोटेसे गाव आहे.

गिरणगाव

अक्षय येरम, तृतीय वर्ष कला शाखामराठी-

गिरणगाव म्हटलं की आपल्या डोळयासमोर येत ते लालबाग,परेल ,दादर त्याचबरोबर गिरणगाव म्हटलं की मुंबईतला गिरणीव्यवसाय अन् गिरणी कामगार हेच समीकरण आपल्या डोळयासमोर येते. आलीकडच्या काळात गिरणीव्यवसाय अन् गिरणी कामगार केव्हाच नामशेष झाले. उरले फक्त आणि फक्त ते म्हणजे आर्थिक,सांस्कृतिक खच्चीकरणाचे वास्तव. गिरणी कामगारांच्या प्रश्नाला आकार देण्यासाठी काही शिल्लकच नाही. मूळ प्रश्नांना प्रचंड फाटे फुटलेले आहेत.एकावर उत्तर शोधाय तरी मूळ प्रश्नांची म्हणजे बंद गिरण्यांची वेदना ठसठसती रहातेच. गिरणगावावर बिल्डर्स आणि माफिया टोळी यांच्या नजरा होत्या. गिरण्या बंद पाडून गिरणगावात टोलेजंग इमारती बांधायच्या हा या लोकांचा उद्देश होता. त्याचबरोबर गिरणगावच्या आवारातील शेकडो एकर मोकळ्या पडलेल्या जामिनीवर त्यांचे लक्ष होते. जसे की टाळूवरचं लोणी आपल्यालाच मटकावयाला मिळायला हवं यासाठी हे दोन घटक टपलेले.भायखळा,आग्रीपाडाभागातल्या गिरण्यांच्या आवारातून टोलेजंग इमारतीचे सुळके आकाशाकडे झेपावले पूल, फन गेम्स, क्लब, यांच्या इमारतीचे क्लचर गिरणगावात वाढीस लागलं. पण गिरणगाव तग धरून होतं. गिरणगावाच्या या राहासाचा प्रवास वीस वर्षापूर्वीचा आहे.१८९०-९१ मध्ये गिरण्यांचं पहिलं आंदोलन सुरु झालं. संघर्ष अन् संप यांच्या पलीकडेही गिरणगावाचं एक रूप होतं आणि त्यात बरंच काही होतं जास्तीत जास्ती गिरण्याची दाटी माझगांव-वरळी-परेल-लालबाग-भायखळा ही होती. त्याचबरोबर ही गाव आपलं गावपण जपून होती. व पुढे अनेक गिरण्या चालू होत्या.

मुंबईत पहिली कापड गिरणी १८५४ मध्ये ताडदेवच्या परिसरात सुरु झाली होती. आणि असंख्य लोकांना काम मिळाले. कधी एकेकाळी हाच गिरणगाव मुंबईचा राजा होता. अवघ्या मुंबईचं सांस्कृतिक-राजकीय पुढारपण गिरण

गावाकडे होतं. येथील प्रत्येक गिरणीच वैशिष्ट्य वेगळेच होते. त्या काळात कापडाच व्यवसाय वाढलाच होता. गिरण्यात कापूस पिंजला जात होता. त्याचबरोबर विचारही पिंजले जात होते.कपडयाला योग्य आकार दिला जात असे. गिरणगाव मुंबईचा राजाच होता. त्याचबरोबर गिरणगावात जिगर होती,

उबदारपणा होता, प्रेम होत, जोश होता, मस्ती होती. मालक आणि कामगार असे दोन भाग गिरणगावात होते. गिरण्या मालकांचे कोणताही निर्णय न पटल्यास कामगार वर्ग दोन हात करण्यास तयार असत. त्याचबरोबर लोकांना मनोरंजनासाठी सेवा नव्हत्या. त्यामुळे भजन मंडळे जोरात होती. ते मनोरंजनासाठी भजन करत. हे सर्व फक्त १९८२ पर्यंतच्या ऐतिहासिक संपापर्यंत टिकलं काही काळाने संप फुटला आणि पहाडासारखी माणसं अक्षरशः कोलमडली. हरवून गेली. गिरणगावच्या वाटेवर बाजार भरतो. पण खरेदी करणारे ग्राहक वेगळे होते. जेव्हा गिरण्या चालू होत्या तेव्हा गिरणी कामगार आपल्या घरच्यांसाठी काही नेणारे असे ते कामगार होते. हा ग्राहकवर्ग तुटला गिरणी बंद झाली आणि सर्वच संपले. गिरणगावाचा पूर्वीचा रुबाब फार विझून गेला. गिरणगावातील लोक गिरण्या चालू होत्या लोक खुश होते. काहीही कमी नव्हते. पुढे गिरण्या बंद झाल्यावर सर्व कामगार वर्ग पोरका झाला होता. गिरणगावावर मोठे संकटच कोसळले होते. पुढे गिरणगाव चर्चेचा विषय सुरु झाला. प्रसार माध्यमांनी हा विषय उचलून धरला. मुंबईला जागतिक दर्जाचं शहर बनवायचा सर्वच राजकारणी लोकांनी विडा उचला होता. या जागेवर ३०-४० मजल्याचे टॉवर बांधण्याचे ठरवले. मुंबईच्या कायापालटाचं प्रतिक अशी या विकासाला प्रसिद्धी मिळाली. गिरणगावात ६०० एकर जमिनीत ५८ गिरण्या होत्या. आता या गिरणगावाचे कायापलट झाले. आता हाताच्या बोटावर मोजण्याइतक्याच गिरण्या चालू राहिल्या आणि गिरणगाव ठप्प झाले. मुंबईचा संपूर्ण विकास गिरणगावामुळे व गिरण्यांमुळेच झाला. गिरणगावामुळेच मुंबईला आर्थिक राजधानीचे शहर म्हटले गेले आहे. असे हे मुंबईतील गिरणगाव!

बहुदंगी मुंबई

रुपाली विठ्ठल शिंदे, तृतीय वर्ष कला

महाराष्ट्राची आर्थिक राजधानी महत्वाचे बंदर आणि स्वप्न नगरी भारताचे केंद्र आणि आर्थिक सत्ताधिष होण्याचे क्षेत्र म्हणजे मुंबई.मुंबईसह संयुक्त महाराष्ट्र १ मे १९६० रोजी झाला. सुरक्षित सुखी आणि संपन्न जीवनाची हमी नागरिकांना देण्यात आली.

इतिहास

मुंबई या नावाने आज ओळखल्या जाणाऱ्या परिसरात ख्रिस्ती शतकारंभी विखुरलेली वेगवेगळी सात बेटे होती. भुगर्भशास्त्रीय पुराव्यांनुसार कोण्या एके काळी भारताच्या मुख्य भूमीबरोबर जोडली होती कालांतराने वेगळी झाली. आर्या या बेटांना अपरन्त हे नावाने संबोधत.

अगदी दक्षिणेकडे टोकाला कोलभाट/कोळीवाडा म्हणजेच आजचा कुलाबा. येथे कोळींची वस्ती म्हणून हे नाव यांच कालदरम्यान मुंबई (मुंबाबाई) मुंबाआई हिच्या मुळ नावाच्या अपभ्रंष म्हणून मुंबई 'मुंबई' ह्या नावाचा जन्म झाला.उत्तरेस मुंबईचे मुळ बेट सोळाशे चौरस मैल सुमारे पंचेचाळीस चौरस किलोमीटर. उत्तर पुर्वेला माझगांव त्यामुळे सिमवा म्हणजेच सीमांत आजचे शिव (सायन) मुंबई बेटांच्या उत्तरेस प्रथम वडआळी (वृक्षिका) म्हणजेच आजची "वरळी" शिप (सायन) ला समांतर ही सात बेटे एकमेकांपासून अलग होती. उत्तरेस सहासष्ट खेड्याचे साष्टी म्हणजेच आजचे "ठाणे" बेट होते याला पुढे जोडून 'कोकण'.

काळ इसवी सन पूर्व २६३ ते २२९ दरम्यान मौर्य, सातवाहन, कलचुरी, चालुक्य, राष्ट्रकुट, शिलाहार आणि यादव अशा अनेक राज घराण्यांनी मुंबईवर राज्य केले. मुंबईचा विस्तारणारा स्थलात्मक आकृतीबंध १८६० पर्यंत निश्चित झाला. मुंबईचा ब्रिटिश काळातील उदय आणि आर्थिक विकास जहाज बांधणी आणि आयात निर्यात व्यापारामुळे झाला. मुंबईच्या आर्थिक प्रगतीस औद्योगीकरण, वस्त्रोद्योग, कारखाने, वाहतूक या गोष्टी कारणीभूत ठरल्या. मुंबईत पहिली कापड गिरणी १८५४ मध्ये सुरू झाली. परिणामी सागरमार्गे जागतिक पातळीवर व्यापार समुद्रमार्ग जोडला गेला. १९३० च्या सुमारास वस्त्रोत्पादन मुंबई जगात दुसऱ्या क्रमांकावर आली. मुंबई एकाच प्रकारचा उद्योगांचे केंद्र राहिले नाही .ग्रामीण महाराष्ट्रातील वेतनाच्या

तुलनेत मुंबईच्या कामगाराला मिळणारे वेतन जास्त असल्याने स्थलांतराचे प्रमाण वाढले. शेती कपडा और मकान यांच्या गरजांना मुंबई पुरुन उरत होती.

स्वप्न नगरी

मुंबई हे प्रत्येक भारतीयाच्या पोटा पाण्याची सोय करणारं शहर. सर्वांच्या मनात एवढ बिनून गेलेले जुन्या काळात पुस्तकांत धडा वजा कविता म्हणुन...

दहा दहा ची लोकल गाडी, सोडीत आली पोकळ श्वास

घड्याळातल्या काट्यांचा अन्, सौदा पडला दीन उदास

जिथे मारते कांदेवाडी टांग जराशी ठाकुरद्वारा

खडखडते अन् ट्राम वाकडी कंबर मोडुनी चाटत तारा

अशा ओळीत मर्हेकरांनी मुंबई टिपली.

मुंबईच्या या प्रशांत नगरीमध्ये चित्रपटसृष्टीची निर्मिती झाली. त्यांतूनच 'दादासाहेब फाळके' 'व्ही.शांताराम' यासारख्या दिग्गज कलावंत इथे लाभले. शनिवार ३ मे १९१३ साली 'दादासाहेब फाळके यांच्या प्रथम चलचित्रपटाची 'राजा हरिश्चंद्र' ने सुरवात झाली. त्यानंतर पुढे नव्या जोमाने चित्रपट सृष्टीची निर्मिती वाढत गेली. राजेश खन्ना, अमिताभ बच्चन, दादा मुनी अशा अनेक कलावंताची रास मुंबईत आली.

राजकीय: बाळ ठाकरे, शरद पवार आणि तत्कालीन दिग्गज मंडळी मुंबईचा मराठी माणूस म्हणून आरोळी ठोकू लागली. छत्तीस वर्षापूर्वी मनुष्य लढ देऊन मराठी लोकांनी मुंबई पदरात पाडून घेतली. मुंबई मराठी माणसांची घसरण होत गेली. त्याचप्रमाणे राजकीय नवे दस्तऐवज मांडत मुंबईत अनेक समाजवादी आणि जातीवादी गट स्थापन होत गेली. मुंबई सत्तेच एक महत्त्वाचे केंद्र म्हणून पाहिली जावू लागली.

मुंबईचे वर्णन हे एका जादुई नगरीचे वर्णन करण्यापलिकडे जाते. ज्यात बेसुमार स्वप्ने सत्यात उतरण्यासाठी रात्रंदिवस अखंडपणे अविरत चालणारी न थांबणारी न थकणारी आणइ चित्र विचित्र घड्याळाच्या काट्यांना डोक्यावर बांधणारी अशी माणसे सतत दिसतील. अण्णा भाऊ साठे यांनी मुंबईचे वर्णन अगदी प्रखरपणे मांडले आहे....

मुंबई उंचावरी/मलबाल हिल इंद्रपुरी

कुबेरांची वस्ती तिथं सुख भोगती

परळात राहाणारे रात दिवस राबणारे

मिळेल ते खाऊन घाम गाळती.

मुंबईची आगगाडी

अश्विनी माने, तृतीय वर्ष कला

मुंबईच्या शहराची जशी वाढ होत गेली, तशी आतील भागात सार्वजनिक वाहतूक व्यवस्थेची गरज वाटू लागली. व्हिक्टोरिया ती गरज भागवू शकत न्हवती. म्हणून तिने सार्वजनिक घोडागाडी सुरू करण्याचा उपक्रम इसवी सन १८९९ मध्ये विचारात घेतला या घोडागाड्यांना 'हॉर्स कोच' असे संबोधले गेले. या हॉर्स कोच प्रथम फोर्टपासून शिवडीपर्यंत ये-जा करणार होत्या आणि यामुळे भायखळा आणि परळ येथील रहिवासी यांची सोय झाली. मुंबईची गर्दी आणि वाहतूकची जास्तच गरज वाढली. नंतर ट्रम्प गाडीचा विचार करण्यात आला आणि त्याचा शोध असाही इंग्लंडमध्ये लागलाच होता. १८४५ मध्ये 'ग्रेट इंडियन पेनिनस्युला रेल्वे' ही कंपनी स्थापन करण्यात आली. या कंपनीचे सदस्य मिस्टर चापमन यांना पाहणीसाठी मुंबईत पाठवले. आणि कंपनीने जुलै १८४८ मेल लांबीची रेल्वे बांधण्यासाठी परवानगी दिली. त्याचा खर्चाचा अंदाज पाच लक्ष पौंड होता. कंपनीने भांडवल दहा लाख पौंड केले. कंपनीची कचेरी नाना शंकर शेठ यांच्या वाड्यातच ठेवली.

लोहमार्ग टाकण्याची सुरुवात ३१ ऑक्टोबर १८५० रोजी शीव येथे नामदार विलोधाबी यांच्या हस्ते करण्यात आली. प्रत्यक्षात १६ एप्रिल १८५३ रोजी दुपारी साडे तीन वाजता अठरा डबे असलेली तीन इंजिनाची आगगाडी ५०० माणसे घेऊन बोरीबंदर निघाली ती ५७ मिनिटांत ठाण्यात पोहोचली. वाफेवर चालणारी ही आगगाडी देवताच आहे अशा भावनेने लोक त्या गाडीला नमस्कार करित वाटेवर उभे होते. कालांतराने बॉम्बे-बरोडा- एण्ड सेन्ट्रल इंडिया म्हणजे आजची वेस्टर्न रेल्वे १८५५ साली सुरू झाली.

आजची मुंबईची आगगाडी

आता मुंबईची गर्दी फार वाढली आहे. ५-५ मिनिटांना गाडी असूनही पाय ठेवायला जागा गाडीत नसते. आजच्या काळात आगगाडीचे महत्व असाधारण आहे. विजेचा शोध लागल्यापासून कालांतराने विजेवर चालणारी ट्रेन आली. आणि आगगाडीचा वेग वाढतच गेला. मुंबईतील प्रत्येक माणूस हा कोणत्याना - कोणत्या कारणासाठी प्रवास करतच असतो त्यामुळे प्रत्येक माणसाच्या संपर्कात आगगाडी आहे असे म्हणता येईल. मुंबईतील गर्दी फारच वाढल्याने आता विज्ञानाच्या शोधामुळे अधिक जलद वेगाच्या आगगाडीचा

शोध लागला आणि त्यामुळे लोकल-आगगाडीचा थोडा भार कमी झाला. परंतु त्या लोकल गाडीचे महत्त्व या प्रकारच्या आगगाडी पेक्षा जास्तच आहे. मोनो रेल्वेचा शोध लोकल नंतर लागला आणि अलीकडेच मेट्रोचा शोध लागला .

मुंबईची मोनो आणि मेट्रो

या दोन रेल्वे आल्यापासून मुंबईतील प्रवास थोडा सुखकर झाला आहे जलद रेल्वे व्यवस्थेमुळे अमूल्य असलेला वेळ माणसांना वाचवता येऊ लागला आहे. मुंबईतील मोनो रेल प्रणाली ही ४ फेब्रुवारी २०१४ आणि मेट्रो रेल्वे ही ८ जून 2014 या वेळी सेवेत आली. २००९ साली मोनो रेलच्या बांधकामाला सुरवात झाली व चेंबूर ते वडाळा डेपो हा ८.९३ किलोमीटर लांबीचा पहिला टप्पा ४ फेब्रुवारी २०१४ रोजी प्रवाश्यांसाठी खुला करण्यात आला. मुंबई उपनगरी रेल्वेवरील ताण कमी करण्या चा मुंबई मेट्रो चा उद्देश हो ता. जून २००६ मध्ये भारताचे पंतप्रधान मनमोहन सिंग यांनी या प्रणालीच्या पहिल्याभागाचे भूमी पूजन केले आणि मेट्रोची वर्सोवा ते घाटकोपर दरम्यान धावणाऱ्या पहिल्या मार्गिकेचे उदघाटन ८ जून २0१४ रोजी करण्यात आले. सध्या ही उपनगरीय रेल्वे मुंबईकरांसाठी खूप महत्वाची असून दररोज ६० लाखाहून जास्त लोक या मेट्रोचा वापर करतात.

सेवा व सुविधा

हया सेवेत एकूण ४६५ किलोमीटर लांबीचे मार्ग आहेत. डहाणू ते चर्चगेट तसेच कसारा, कर्जत, पनवेल ते छत्रपती शिवाजी टर्मिनस या मार्गावर धावणाऱ्या उपनगरी रेल्वेच्या गाड्या या गाड्यांच्या वर टांगलेल्या तारांमधून मिळणाऱ्या २५,००० हॉल्ट ए .सी. वीज पुरवठा १५०० हॉल्ट असतो . हया रेल्वे गाड्यांना प्रत्येकी ३,४किंवा पाच ई.एम.यु. (इलेक्ट्रिक मल्टिपल युनिट) जोडलेली असतात. युनिटच्या संख्येनुसार गाडीला ९ ,१२ किंवा (फक्त पश्चिम रेल्वेमध्ये) १५डबे असतात . अशा एकूण १९१गाड्यांद्वारे २,३४२ फेऱ्यांतून रोज सुमारे ६९.४ लाखाहून जास्त प्रवाशी प्रवास करतात.

क्षेत्र व मार्ग

पश्चिम रेल्वे व मध्य रेल्वे , हे भारतीय रेल्वेच्या दोन क्षेत्रीय विभाग ही रेल्वे प्रणाली चालवतात . सध्या मध्य व पश्चिम या दोन्ही मार्गावर जलद उपनगरी गाड्या, मालगाड्या व दूर अंतरापर्यंत चालणाऱ्या मुख्य रेल्वे

लाइनवरच्या गाड्या एकाच रुळजोडीवर धावतात. हार्बर मार्गावरच्या सेवा मध्य तसेच पश्चिम या दोन्ही विभागांच्या लोहमार्गावर चालवल्या जातात.

पश्चिम रेल्वे (वेस्टर्न लाइन)

पश्चिम रेल्वेची उपनगरीय सेवा चर्चगेटपासून डहाणू रोडपर्यंत चालवली जाते. समुद्र किनाऱ्याला साधारण समांतर असे १२४ किलोमीटर ये - जा करणाऱ्या या मार्गावर दोन स्थानिक मंदगती , दोन द्रुतगती आणि वसई रोडपर्यंत एक अधिक असे चार-पाच लोहमार्ग आहेत. चर्चगेट ते विरार दरम्यान ६० किलोमीटर अंतरावर इ.एम. यु. नेही सेवा पुरवली जाते तर विरार- डहाणू रोड मार्गावर (६४ किमी) एम. ई. एम.यु (मल्टिपल इलेक्ट्रिक मेन लाईन युनिट) द्वारे ही सेवा पुरवली जाते. या मेमु गाड्यांच्या काही फेऱ्या डहाणू रोड पासून वसई रोड पासून पनवेललाही जातात. उपनगरी गाड्यांच्या दुरुस्ती आणि देखभालीसाठी महालक्ष्मी येथे कार्यशाळा आहे. शिवाय छोट्या मोठ्या दुरुस्ती साठी तसेच रात्रीच्या मुक्कामास नेण्यासाठी मुंबई सेन्ट्रल आणि कांदिवली येथे कारशेड आहेत.

मध्य रेल्वे (सेंटर लाइन)

मध्य रेल्वेची सेवा छत्रपती शिवाजी टर्मिनस पासून उत्तरेकडील कल्याणपर्यंत (५४ किलोमीटर) व पुढे विभाजित होऊन ईशान्य दिशेत कसारा (६७ किलोमीटर) किंवा आग्नेय दिशेला खोपोलीपर्यंत (६१ किलोमीटर) उपलब्ध आहे. यात सुद्धा छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनस ते कुर्ला व ठाणे ते दिव्याच्या दरम्यान ४ लोहमार्गा, तसेच कुर्ला ते ठाणे व दिवा ते कल्याणच्या दरम्यान ६ लोहमार्ग धावतात. कल्याण पुढे कसारा आणि खोपोली पर्यंत प्रत्येकी २ लोहमार्ग धावतात.या मार्गांना 'मेन' लाईन असे देखील संबोधतात. दादर आणि परळ या दोन स्थानकांवरून मध्य रेल्वे वरून पश्चिम रेल्वे वर मार्गांतरण करता येते. मध्य रेल्वे वर 'धिमि' व 'जलद' अश्या दोन प्रकारच्या सेवा आहेत. धिम्या सेवेतील गाड्या सर्व स्थानकांवर थांबतात. जलद गाड्या थोड्या फार फरकाने भायखळा, दादर, कुर्ला, घाटकोपर, विक्रोळी, भांडुप, मुलुंड, ठाणे, दिवा, डोंबिवली आणि कल्याण या स्थानकांवर थांबतात. यातील दादर, कुर्ला, ठाणे, कल्याण स्थानकांवर सर्व जलद गाड्या थांबतात. कल्याण पुढे सर्व गाड्या सर्व स्थानकांवर थांबतात.

मुंबईतील बाजार

कोमल दवणे, तृतीय वर्ष कला

स्थानिक लोकांच्या गच्च गर्दीने भरलेले ठिकाण म्हणजे बाजार. मुंबई शहरात मुख्य 3 बाजार आहेत चार लाखांपेक्षा जास्त लोकसंख्या त्या बाजार इलख्याची आहे !

या बाजारात प्रामुख्याने दर्जी, बायकांच्या चमकदार बांगड्या विकणारा, मुसलमनांना आकर्षित करणारे नक्षीदार बुरखे, हुकके आणि अत्तर विकणारा असतात. दुकानात पितळेची भांडी विकणारा, गोड वासाने मन जिंकून घेणारे पदार्थ खजुरांचा ढिग विकणारा असे अनेक व्यापारी असतात. या मुंबईच्या बाजारात अनेक धर्माचे लोक येतात.

गेल्या काही वर्षात स्थानिक शहरातील मुख्य रस्त्यावर पाणी मारले जात असे. तसेच आता दिवेही लावले जात असत. याचा बाजाराला खूप त्रास होत असे. पण आता बाजारव्यवस्था बदललेली आहे. या बाजारात वस्तुसोबत मनोरंजनात्मक अशा घटनाही घडत असतात.

बोरा बाजार हे तडीसाठी प्रसिद्ध होते. येथे सर्वात फायद्याचा धंदा म्हणजे ताडीचा ! तेथील दुकानाच्या रांगेत दर सहावे दुकान हे तडीचे आहे. सुर्योदयापूर्वी ताडी थंड आणि ताजेतवाने करणारी वाटते. दिवसभराच्या श्रमासाठी त्यातून उत्तेजन व तरतरी देणारी दवा म्हणजे ताडी होय. पण याच तडीमुळे गुन्हेगारीचे प्रमाण वाढते आहे असे न्यायाधीशने व्यक्त केले आहे. मुंबईत उंच टेकड्यांवर ताडाची झाडे आहेत व सखल भागात भाताची खाचरे दिसतात. ताडाच्या प्रत्येक झाडावर सरकार वार्षिक एक रुपया कर आकारते. ताडांच्या झाडांची लागवड ही उत्तम मालमत्ता मानली जाते. त्यामुळे येथील बाजार पेठ हे समृद्ध आहे. ताड काढण्याचे काम वंशपरंपरेने भंडारी लोक उत्तम पद्धतीने करतात. ते काम झाडाखाली केले जाते. मुंबईत ताडाच्या झाडाला खाचा पाडून हे लोक झाडावर चढतात व मडके बांधून ताडी काढतात.

मुंबईतील माटुंगा हे आणखी एक प्रसिद्ध व गजबजलेले बाजार आहे. माटुंग्यातील बाजार श्रीमंत, दाट वस्तीचे, गर्दीचे व धाडसी व्यापारांनी गजबजलेले असून नैसर्गिक संपत्ती, चांगले रंग, आकर्षक रत्ने आणि किंमती धातूंनी समृद्ध आहे. परंतु या बाजारातून विणकाम व जडजवाहिर्याचे, कलाकसुरीचे काम या सर्व कला विस्मृतीत गेल्या आहेत. ब्रिटिश लोक वन्य जीवन जगतानाच कला व साहित्य या क्षेत्रांचा मोठा वारसा

निर्माण करण्याऱ्या लोकांना या बाजारात समृद्ध केले होते. तरीही सद्याचे युवक आणि नागरिक हे या बाजारपेठांमध्ये आवर्जून वस्तू खरेदी करण्यासाठी येतात. त्यामुळे या बाजारपेठाचा खुप मोठा फायदा होतो. आर्थिकदृष्ट्या हा बाजार वैभवशाली आहे. अशा प्रकारे मुंबईमध्ये अनेक बाजार आहेत दादर, सीएसटी बाजार, एफएस बाजार, मस्जिद बाजार इत्यादी अनेक बाजार लोकांनी गजबजलेले आहेत.

मनातला पाऊस

पहिला पाऊस आलाय....

काय करायचं प्रश्न पडलाय?

सोप्पंय!

जरा वाफाळता चहा कपात घ्या,

बरोबर ताटलीत थोडी भजी घ्या.

बेडरूमच्या मोट्या खिडकीपाशी आरामखुर्चीत झोके घेत बसा.

मग गाडी काढा आणि कॉफी शॉपमध्ये जा.

कॉफी आणि क्लब सॅण्डविच किंवा चॉकलेट पेस्ट्री घ्या.

सरळ घरी न येता जवळच्या चौपाटीवर जा.

समुद्रात बुडणारा सूर्य डोळे भरून बघा.

समुद्रात पाय बुडवा.

पाणीपुरी किंवा भेळपुरी हाणा.

तब्येतीची काळजी करू नका.

हे असलं खाऊन सगळ्यांचीच तब्येत बिघडते.

मग गाडी मुद्दाम हळू चालवत घरी या.

पोचल्यावर बेडरूममधल्या टेबलावर बसा.

पहिल्या पावसात काय काय केलं ते आठवा आणि कविता लिहा.

शीर्षक काय द्यायचं सुचत नाहीये?

मनातला पाऊस!

आहे की नाही सगळं सोपपं?

- वरदा अभिजित मुग्धा रिसबूड
(१२ वी 'ब'- कला शाखा)

अहवाल - 2017-18

मराठी प्रबोधन

दरवर्षीच्या परंपरेप्रमाणे यंदाच्या वर्षीही 'मराठी प्रबोधनातर्फे' अनेक स्पर्धा घेतल्या.

- 1) निवेदन
- 2) कविता वाचन
- 3) शब्दखेळ
- 4) अभिनय
- 5) हस्ताक्षर
- 6) कथालेखन

अशा विविधांगी स्पर्धांमुळे विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना प्रोत्साहन मिळते.

भविष्यकाळात समाजात वावरतांना एका वेगळ्या आत्मविश्वासाने त्यांची वाटचाल होते.

या सर्व स्पर्धासाठी आपले व्यवस्थापन, आदरणीय प्राचार्या डॉ. श्रीमती सुधा व्यास मॅडम, मॅडम, कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या उप प्राचार्या श्रीमती विजयालक्ष्मी रामनाथ मॅडम, ज्येष्ठ शिक्षिका ज्येष्ठ शिक्षिका मिस कांचन मॅडम, माझे सहकारी शिक्षक, रजिस्ट्रार श्रीमती मीना मॅडम तसेच तसेच शिक्षकेतर व्यक्ती आणि विद्यार्थी व पालक या सर्वांचे सहकार्य लाभले. सर्वांचे आभार. आभार.

श्रीमती सुचेता गिरीश नलावडे
श्रीमती मीरा चंद्रशेखर कुलकर्णी

मराठी प्रबोधन

(2017-2018)

Sr. No.	Name	Prizes
1.	वरदा अभिजित रिसबूड (12 वी / आर्टस् - ब)	1. निवेदन - I 2. कविता वाचन - II 3. अभिनय - III
2.	साक्षी राम दळवी	1. अभिनय - II 2. निवेदन - II
3.	निष्ठा दिनकर पोवार	1. निवेदन - III 2. शब्दखेळ - III
4.	रोहित रमेश शिर्के	1. अभिनय - I 2. कविता वाचन - III
5.	तेजस आंबेरकर	1. शब्दखेळ - I 2. कविता वाचन - I
6.	अनुजा अशोक कोरे (11 वी / ड)	1. कथा लेखन - I
7.	कोमल राजेश मेंगे (11 वी / क)	1. कथा लेखन - II
8.	साक्षी गणपत घडशी (11 वी / क)	1. कथा लेखन - III

9.	अनुष्का चव्हाण (11 वी / ड)	1. शब्दलेखन - II
10.	पूजा औटी (12 वी / क)	1. हस्ताक्षर - I
11.	धनश्री बोचरे (11 वी / ड)	1. हस्ताक्षर - II
12.	तनुजा बाळासाहेब भागवत (11 वी / क)	1. हस्ताक्षर - III

Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organizer
सौ. सुचेता गिरीश नलावडे	1 जून ते 10 जून 2017	घाटकोपर	उच्च माध्यमिक अध्यापक वरिष्ठ वेतनश्रेणी वेतनश्रेणी सेवांतर्गत प्रशिक्षणासाठी तज्ञ तज्ञ मार्गदर्शक	रामनिरंजन झुनझुनवाला महाविद्यालय
सौ. सुचेता गिरीश नलावडे	18 नोव्हेंबर 2017	ठाणे	'जानकीबाई गोखले' स्मृतीप्रीत्यर्थ- 'भगवद्गीतापठण' स्पर्धेसाठी परीक्षक.	बेडेकर विद्यामंदीर
सौ. सुचेता गिरीश नलावडे	8 मार्च 2018 2018	ठाणे	भक्तीमय C.D.- निवेदन	--
सौ. सुचेता गिरीश नलावडे	2015 पासून कार्यरत	परेल	'ज्ञानज्योत प्रतिष्ठान' - संस्थेच्या अध्यक्षा अध्यक्षा (सामाजिक, शैक्षणिक, आरोग्य, क्रीडा, कला व साहित्य)	--
सौ. सुचेता गिरीश नलावडे	2016 पासून कार्यरत	मुंबई, ठाणे, अंमळनेर	मराठी साहित्यातील प्रतिभासंपन्न कवयित्री कवयित्री बहिणाबाई चौधरी यांच्या ओव्यांचे सादरीकरण. चालू (30 कार्यक्रम)	विविध महाविद्यालये

उच्च माध्यमिक अध्यापक वरिष्ठ वेतनश्रेणी सेवांतर्गत प्रशिक्षणासाठी तज्ञ
तज्ञ मार्गदर्शक

भक्तीमय C.D.- निवेदन

**‘ज्ञानज्योत प्रतिष्ठान’ - संस्थेच्या अध्यक्ष
(सामाजिक, शैक्षणिक, आरोग्य, क्रीडा, कला व साहित्य)**

**मराठी साहित्यातील प्रतिभा संपन्न कवयित्री बहिणाबाई चौधरी यांच्या ओव्यांचे
ओव्यांचे सादरीकरण.**

ता न पू रा

बारावीची परीक्षा, तिचं टेन्शन, एकीकडे अभ्यास काहीच होत नाहीये म्हणून मनावर असलेला तणाव ! पण तरीही 'तणावाखाली' असले काय किंवा नसले काय, माझ्या लाडक्या संवादिनीवरचं प्रेम माझा सगळा तणाव कमी करतं. काही दिवसांपूर्वी अशीच खूप दिवसांनी रियाजाला बसले होते. बरेच दिवस वापरात नसल्याने मला अजिबात न आवडणारी तिच्यावरची धूळ झटकून, तालमाला लावून, अगदी युध्दावर निघाल्याच्या तयारीत रियाजाला बसले. थोडा वेळ विस्तार-आलाप वगैरे वाजवून झाल्यावर अचानक माझ्या लक्षात आलं की मी तानपुराच लावला नव्हता.

स्वतःच्याच आचरटपणाबद्दल कपाळावर हात मारुन घेत तानपुर्याला बाहेर काढतांना नकळत हात थरथरले, पण तेव्हा त्याकडे पूर्ण दुर्लक्ष करुन तानपुर्याचा आणि माझ्या माझ्या पेटीचा सूर जुळवून घेत 'फाइन ट्यूनिंग' वगैरे करुन, परत एकदा सगळी तयारी निरखून घेऊन रियाज सुरु केला. आता मात्र जणू काही मीच ती एकमेव मुक्तपक्षी अशा थाटात मी बऱ्याच दिवसांनी सगळ्या सप्तकांमध्ये मनसोक्त भटकून आले आणि दीड एक तासानंतर, मनात मनात खोलवर पाझरणारं समाधान, संगीत कलेबद्दलचा नितांत आदर आणि माझ्या पेटीवरचं माझं माझं प्रत्येक क्षणाला वाढणारं प्रेम असं सगळं अनुभवत असतांनाच मी थांबले. पुन्हा एकदा एकदा अभ्यासाकडे वळायलाच हवं म्हणून मी जड मनाने पेटी बंद केली, तालमाला सुध्दा बंद बंद करुन जागेवर ठेवून दिली. पण का कोण जाणे, पण मला तानपुरा बंद करुन ठेवावासाच वाटला नाही. मी कधीतरी असं ऐकलं होतं की, तानपुर्याच्या आवाजात अभ्यास केल्याने एकाग्रता वाढते, केलेला अभ्यास लक्षात राहतो, वगैरे वगैरे. म्हणून मग मी तो बंद न करताच करताच उठले आणि अभ्यासाच्या तयारीला लागले खरी, पण तो तानपुरा मला अभ्यासाचं सामानसुध्दा गोळा करु देत नव्हता. जरा चिडलेच मी आणि स्वतःशीच म्हटलं, "आता अभ्यासच अभ्यासच महत्त्वाचा आहे, अजिबात विचलित होऊ देऊ नकोस स्वतःला !" पण तो तानपुरा

कसलं ऐकतुतु ! इरेललक डेतलल आणल शेतुी डलइतुल कलनलत तलनडुतुतुलकल आवलक डुडलडललल ललगललक.

डुी डुहतुलं आतल हे डलळ ऐवीतेवी ऐवढं हटुी झललेलंन ऐलहे, तर डुरवलवल तुतुकल अकून थुडलसल हटु ! डलझल दुन-दुन तीन-तीन तलसलंनतुल रलडलकलकल हटु तु डुरवतुक की नेहेडुी ! नेहेडुी ! डुहणून डल हटुी डलळललल कुरल कवळ घेतलं आणल शलंत डसून रहलले. आतल, डल आवलकलत कुरल थुडं अभुतुलसलकं आठवलं, इकॉनॉडुडलकुसे लॉ ऑड डलडलंड कलवल सडुललड, नलहीतर नलहीतर संसुकृतकी सुडलषलतं तरी डनलत घुळवलवीत डुहणून डसले, तर हे डलळ ऐकलडललक तडलर हुईनल ! तुतुकुतुल सतत गुंकणलनुतुल आवलकलने डलल कणू संडुुहुलतक केलं हुतं की कलड डलहुलत नलही, डण के कलही ठरवलं हुतं, ते डलतुर ऐकल कुषणलत सलड वलसरुन गेले डुी !

कसकसल तलनडुतुतुलकल सूर कलनलंत डुडलडललल ललगलल, डनलत उतरत गेलल तसतसल तुतुलने डलइतुलवर कणू कलही तलडल डलळवलल ! हळुहळु तुतुकल सूर हलकल हुत गेलल आणल डलझे डुळे अलगद डलतुत गेले. डुरलक वेळ तशीक डसून रहलले हुते डुी, ऐखलदुल गलढ गुंगीत असलुतुलसलरखी. डुळे डलतुत कलतलंनल डलल वलतुत हुतं, तलनडुतुतुलके सूर डलइतुल डुकुतुलवरुन अलगद हलत डलरवून डलल कुरवलळतलडत, गुंकरतलडत ! डनलवर असलेलल सगळल तलण, कळत नकळत कलणवणलनुतुल सगळुतुल वलकलतुर डलवणलंनल हलकी डुंकर डलरुन तुतुलने दूर डलतलळलं आणल डलल ऐकदड तलकंतवलनं करुन ठेवलं.

कवळडलस अधरुल तलसलने तलनडुरल डंड करुन, डसलुतुल कलगेवरुन डुी उठले तेवुल डुी अनुडवललेली अनलडलक शलंततल डलल इतकी कवळकी वलतुली, की तुतुल कुषणी डलल वतुलं, तलनडुरल नलवलकुतुल डल हटुी डलळलकल हटु तुतुलने न करतलक आडण रुक डुरवलडललल हवल !

वरदा अभिजित मुग्धा रिसबूड
(12 वी, 'ब' - कला शाखा)

किती वेळा आई.....

किती वेळा आई सांगू मी तुला
सारखं सारखं पौष्टिक खायला देऊ नकोस मला

सारखं सारखं देतेस कारलं नाहीतर वांगं
किती पौष्टिक खाऊ मी मला एकदा तरी सांग गं

खाऊन खाऊन कंटाळले तोंडली आणि गवारी
करुन दे मला एकदा तरी चटकदार पाणीपुरी

खाऊ देत नाहीस मला बाहेरचा वडापाव
त्यासाठी माझ्या पोटातले कावळे करतात काव काव

तुझ्यासारखी आहे माझी जप करणारी आजी
जरा सुध्दा खाऊ देत नाही मला गरमा गरम भजी

आजी म्हणते मुलीच्या जातीला एवढं खाणं शोभत नाही
मी कुठे म्हणते मला सारखं करुन दे काही

तुझं सुध्दा बरोबर आहे माझी आई पण,
कधीतरी देशील ना मला फास्टफूडचा एक कण..

कु. मीरा परांजपे. 11 वी कला / ब

DEPARTMENT OF HINDI

हिंदी विभाग

हिंदी परिसभा

- उद्घाटन समारोह २३ अगस्त २०१७

हिंदी परिसभा की गतिविधियों का उद्घाटन समारोह २३ अगस्त २०१७ को सम्पन्न हुआ। इस कार्यक्रम की प्रमुख अतिथि प्रसिद्ध कथाकार “श्रीमती मधु काँकरिया” थीं। इस वर्ष की गतिविधियों का उद्घाटन करते हुए अपने उद्घाटन वक्तव्य में उन्होंने कहा कि ‘आज की पीढ़ी सफलता के पीछे दौड़ती-भागती पीढ़ी है जो छोटी-छोटी असफलताओं से कई बार निराश होकर जीवन से भागने लगती है। साहित्य जीवन के प्रति गहरी समझ

विकसित करते हुए हमें न सिर्फ संघर्ष की प्रेरणा देता है बल्कि हमें हमारी सांस्कृतिक जड़ों से जोड़ता भी है। यह एक तरह से जीवन का मैनुअल है।'

कार्यक्रम की शुरुआत साक्षी शर्मा एवं पूर्वा रिसबुड द्वारा प्रस्तुत महाविद्यालय की प्रार्थना से हुई। पीयूष मिश्रा ने महाप्राण निराला की 'वर दे वीणा वादिनी वर दे' नामक प्रसिद्ध सरस्वती वंदना प्रस्तुत की। इस अवसर पर पीयूष मिश्र एवं साक्षी शर्मा ने वृद्ध जीवन की विसंगतियों पर आधारित एक सार्थक नाटक की प्रस्तुति की। ऐश्वर्या चंद्रमोरे एवं वैभवी परब ने नृत्य प्रस्तुत किया। आरती ठाकुर ने कविता-पाठ किया तथा दुर्गा बोरा, पायल कुशवाहा एवं साथियों ने नृत्य प्रस्तुत किया।

इसी अवसर पर विभाग द्वारा संचालित सरल हिंदी शिक्षण में सर्वोच्च अंक पाने वाले तथा तृतीय वर्ष बी.ए. में 'ओ' ग्रेड पाने वाले विद्यार्थियों को सम्मानित भी किया गया। प्राचार्या डॉ. सुधा व्यास ने अतिथि का स्वागत किया। कार्यक्रम का संचालन साक्षी शर्मा, नुसरत अंसारी और आरती ठाकुर ने किया। विभाग की प्राध्यापिका डॉ. विजयश्री ने सबके प्रति आभार प्रकट किया। .

▪ भाषा सप्ताह

राष्ट्रकवि मैथिलीशरण गुप्त चल विजय चिह्न आशुभाषण स्पर्धा: (१६/०१/२०१७)

दिनांक १६-१७ जनवरी २०१७ को **भाषा सप्ताह** समारोह के अंतर्गत अंतर्महाविद्यालयीन ५३वीं राष्ट्रकवि मैथिली शरणगुप्त चलविजय चिह्न आशुभाषण स्पर्धा एवं ४०वीं प्रेमचंद अंतर्महाविद्यालयीन स्पर्धा आयोजित की गयी। डॉ. नलिनी मिश्र एवं डॉ. नीरा नाहटा ने निर्णायक की भूमिका निभाई। आशुभाषण स्पर्धा में विभिन्न महाविद्यालयों से १५ विद्यार्थियों ने और कथाकथन स्पर्धा में १३ विद्यार्थियों ने भाग लिया। इनके पुरस्कार विजेता रहे :

१. सोनिया मिश्रा	आइडोल, मुंबई विश्वविद्यालय	प्रथम पुरस्कार
२. प्रियंका थापा	राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान	द्वितीय पुरस्कार
३. राहुल सिंह	विल्सन कॉलेज, गिरगांव, मुंबई	तृतीय पुरस्कार
४. आदित्य मेहता	विल्सन कॉलेज, गिरगांव, मुंबई	प्रोत्साहन पुरस्कार

चल विजय चिह्न विजेता महाविद्यालय : विल्सन महाविद्यालय, गिरगाँव मुंबई

■ ४०वीं पेमचंद कथाकथन स्पर्धा : (१७/०१/२०१८)

१. अश्विनी दुबे	विल्सन कॉलेज मुंबई	प्रथम पुरस्कार
२. साक्षी शर्मा	क.जे.सोमैया कला व वाणिज्य	द्वितीय पुरस्कार
३. रेशमा चौधरी	आर. जे. कॉलेज ,घाटकोपर	तृतीय पुरस्कार
४. अंसारी जवेरिया	महाराष्ट्र कॉलेज	प्रोत्साहन पुरस्कार

■ हिंदी विभाग एवं हिन्दुस्तानी प्रचार सभा द्वारा आयोजित वाक् स्पर्धा (०९/०१/२०१७)

विषय : क्या आतंकवाद का सामना अहिंसात्मक तरीके से किया जा सकता है?

दिनांक ९ जनवरी २०१७ को हिंदी विभाग एवं हिंदुस्तानी प्रचार सभा द्वारा वाक् स्पर्धा का आयोजन किया गया | इसका विषय था 'क्या आतंकवाद का सामना अहिंसात्मक तरीके से किया जा सकता है ?' इस स्पर्धा में कुल ३० विद्यार्थियों ने भाग लिया तथा अपने विचार प्रस्तुत किये | कार्यक्रम में निर्णायक की

भूमिका में हिंदी नाट्य विधा की लेखिका डॉ. वसुधा सहस्रबुद्धे और हिंदुस्तानी प्रचार सभा की शोध अधिकारी डॉ. रीता कुमार ने निभाई। निर्णायकों ने विद्यार्थियों को अच्छी हिंदी में बोलने और अपनी भाषा के प्रति सजग रहने का सुझाव दिया। उन्होंने समस्त विद्यार्थियों को वाक् स्पर्धा में भाग लेने के लिए प्रोत्साहित भी किया। इसके पुरस्कार विजेता थे :

१. भावेश मुंडलिक	प्र.व.बी.ए	प्रथम
२. धैर्य गजरा	प्र.व.बी.ए	द्वितीय
३. नितेश शिंदे	द्वि.व.बी.ए	तृतीय

महाविद्यालयीन स्पर्धाओं के पुरस्कार विजेता

■ तत्काल निबंध लेखन स्पर्धा (७.१२.२०१७)

१. चंदाकुमारी तेली	द्वि.व.बी.ए.	प्रथम
२. आरती ठाकुर	प्र.व.बी.ए	द्वितीय
३. कविता गाडगे	प्र.व.बी.ए	तृतीय
४. दीपक गुप्ता	प्र.व.बी.ए	प्रोत्साहन

■ तत्काल कविता लेखन स्पर्धा (७/१२/१७)

१. चंदाकुमारी तेली	द्वि.व.बी.ए.	प्रथम
--------------------	--------------	-------

२. आशिका ठक्कर	तृ.व.बी.ए	द्वितीय	३. साबिरा खान
द्वि.व.बी.ए.	तृतीय	४. आदित्य राज	प्र.व.बी.ए
प्रोत्साहन			

■ तत्काल कहानी लेखन स्पर्धा (८/१२/२०१७)

१. आशिका ठक्कर	तृ.व.बी.ए	प्रथम	२. साक्षी शर्मा
प्र.व.बी.ए	द्वितीय	३. आरती ठाकुर	
प्र.व.बी.ए	तृतीय	४. आदित्य राज	पू.व.बी.ए
प्रोत्साहन			

■ कथाकथन स्पर्धा (१३/१२/२०१७)

			१. साक्षी शर्मा
	प्र.व.बी.ए	प्रथम	२. आरती ठाकुर
प्र.व.बी.ए	द्वितीय	३. नितेश शिंदे	द्वि.व.बी.ए
४. अंसारी मुर्तुजा	तृ.व.बी.ए	तृ.व.बी.ए	तृतीय

■ आशुभाषण स्पर्धा (१४/१२/२०१७)

१. नितेश शिंदे	द्वि.व.बी.ए	प्रथम		
२. साक्षी शर्मा		प्र.व.बी.ए	द्वितीय	३. आरती
ठाकुर	प्र.व.बी.ए	तृतीय		
४. नुसरत अंसारी	तृ.व.बी.ए	प्रोत्साहन		

■ परिसंवाद : एक

'21 वीं सदी में हिंदी: चुनौतियाँ और संभावनाएँ' विषय पर राष्ट्रीय परिसंवाद

के. जे. सोमैया कला एवं वाणिज्य महाविद्यालय (स्वायत्त), मुंबई के हिंदी विभाग द्वारा महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य अकादमी के सहयोग से 20-21 जुलाई, 2017 को '21वीं सदी में हिंदी चुनौतियाँ और संभावनाएँ' विषय पर एक राष्ट्रीय परिसंवाद आयोजित किया गया। इस अवसर पर उद्घाटन वक्तव्य देते हुए वरिष्ठ कथाकार चित्रा मुद्गल ने अपरिपक्व लोकतंत्र, भ्रष्टाचार और राजनीतिक तुष्टिकरण को हिंदी का सबसे बड़ा शत्रु माना। उन्होंने हांगकांग का उदाहरण देते हुए यह संकेत किया कि यदि निर्णयात्मक क्षमता हो तो हिंदी में कामकाज संभव है। उन्होंने यह भी कहा कि यह खतरा हिंदी ही नहीं सभी भारतीय भाषाओं के लिए है। एक

भाषा की ओट में सभी भारतीय भाषाओं के साथ खिलवाड़ हो रहा है जबकि ये भाषाएँ भारतीय अस्मिता का चित्र हैं। उन्होंने आधारभूत बोलियों को राजनीतिक लाभ के लिए बढ़ावा देने की प्रवृत्ति को भी हिंदी के सामने एक बड़ी चुनौती बताते हुए कहा कि संतुलन भरे विवेक की जरूरत है। हिंदी तो अपने बलबूते पर आगे बढ़ ही रही है।

वरिष्ठ कवि विष्णु खरे ने बीज वक्तव्य देते हुए जोर दिया कि हिंदी को सिर्फ साहित्य की नहीं बल्कि उच्चतर ज्ञान की भाषा बनाने की जरूरत है। प्रमुख अतिथि और नवभारत टाइम्स के संपादक सुंदर चंद ठाकुर ने पत्रकारिता में अंग्रेज़ी के उन्हीं शब्दों को प्रयोग करने पर ज़ोर दिया जो आम बोलचाल में स्वीकार कर लिए

गए हैं।

विशिष्ट अतिथि और अकादमी के कार्याध्यक्ष नंदलाल पाठक जी ने हिंदी को प्रयोग की भाषा माना और उसकी तुलना बहती दरिया से करते हुए कहा कि समय को हम नहीं बदल सकते तो समय के साथ हमें चलना चाहिए।

सोमैया विद्याविहार के प्रोवोस्ट और मुंबई विश्वविद्यालय के पूर्व कुलपति डॉ. राजन वेलुकर ने अपने अध्यक्षीय वक्तव्य में कहा कि सभी देशों की भाषाएँ बदल रही हैं। दुनिया भर में भाषाएँ ज्ञान का माध्यम हैं। अतः हिंदी और मराठी द्वारा भी भारतीय ज्ञान को दुनिया में पहुंचाएँ तथा दुनिया का ज्ञान भारत में ले आएँ। कार्यक्रम के आरंभ में प्राचार्या डॉ. सुधा व्यास ने अतिथियों का स्वागत किया और प्रास्ताविकी तथा संचालन डॉ. सतीश पांडेय ने किया।

पहले सत्र में राजभाषा के रूप में हिंदी के समक्ष चुनौतियों की चर्चा की गई जिसकी अध्यक्षता करते हुए मुंबई विश्वविद्यालय के हिंदी विभागाध्यक्ष डॉ. विष्णु सरवदे ने कहा हिंदी को सरल बना कर ही राजभाषा के रूप में स्थापित कर सकते हैं। इस सत्र में कोलम्बिया विश्वविद्यालय के डॉ. दलपत सिंह राजपुरोहित ने अमेरिका में हिंदी की स्थिति पर प्रकाश डाला। सेंट्रल बैंक की राजभाषा उप महाप्रबंधक डॉ. उषा गुप्ता ने बैंकों में हिंदी के प्रयोग की चर्चा की। सहारनपुर से आए विजयपाल सिंह और डॉ. जयश्री सिंह ने अपने प्रपत्र पढ़े।

दूसरे सत्र के अध्यक्ष वरिष्ठ कवि विष्णु खरे ने 21वीं सदी की चुनौतियों के बीच रचे जाने वाले साहित्य में व्यवस्था को बदलने के प्रयासों की चर्चा की। उनके अनुसार शिक्षक, पत्रकार और साहित्यकार ही परिवर्तन ला सकते हैं। इस सत्र में विशिष्ट अतिथि डॉ. करुणाशंकर उपाध्याय ने कहा कि हिंदी तेजी से फैली है अतः बिगड़ी भी है। उसकी गुणवत्ता बनाए रखना एक चुनौती है। इसके अतिरिक्त पढ़ने की प्रवृत्ति का कम होना, इंटरनेट के कारण कॉपी पेस्ट की प्रवृत्ति, पर्यावरण का असंतुलन, उपभोक्तावाद, विचारधारा और चिंतन का घालमेल आदि चुनौतियों की चर्चा भी उन्होंने की। प्रसिद्ध कवि हरि मृदुल ने कहा कि आज अभिव्यक्ति के मायने बदल रहे हैं। इंटरनेट ने भाषा को संवारा है किंतु जुगाड़ भाषा के कारण साहित्यकारों की अहमियत कम हो रही है। इसी सत्र में डॉ. रेखा शर्मा, डॉ. श्यामसुंदर पांडेय डॉ. आर.पी. टंडन और प्रा. दिनेश पाठक ने अपने प्रपत्र प्रस्तुत किए।

इसी अवसर पर डॉ. सतीश पांडेय की 'समकालीन कविता: सृजन संदर्भ' पुस्तक का लोकार्पण वरिष्ठ कवि विष्णु खरे के हाथों हुआ।

तीसरे सत्र में 'विज्ञापन में हिंदी' की चर्चा की गई जिसकी अध्यक्षता गुजरात केंद्रीय विश्वविद्यालय से आए डॉ. संजीव दुबे ने की। उन्होंने विज्ञापनों की हिंदी में आ रहे बदलावों की चर्चा करते हुए हिंदी की शक्ति पर जोर दिया। इस सत्र में डॉ. प्रवीण चंद्र, डॉ. महात्मा पांडेय, डॉ. बालकवि

सुरंजे, डॉ. अंजनी मेदनीकर, जयश्री कोटक, डॉ. पगारे, डॉ. गीता दुबे, उर्मिला सिंह आदि ने अपने प्रपत्र प्रस्तुत किए।

चौथा सत्र 'मीडिया में हिंदी' पर आधारित था। इसकी अध्यक्षता करते हुए प्रसिद्ध कवि बोधिसत्व ने टेलीविजन में हिंदी के बदलते स्वरूप की चर्चा की। इस अवसर पर जी न्यूज के राकेश त्रिवेदी और महाराष्ट्र वन चैनल के नरेंद्र बंडबे ने भी दूरदर्शन की हिंदी में आ रहे बदलावों पर प्रकाश डाला। विशिष्ट अतिथि डॉ. शीतला प्रसाद दुबे तथा प्रपत्र वाचक डॉ. अनिता ठक्कर, वंदना पावसकर, शीला आहूजा आदि ने भी अपने विचार व्यक्त किए।

अंतिम सत्र में 'सिनेमा और सोशल मीडिया में हिंदी' पर चर्चा हुई जिसकी अध्यक्षता जाने – माने कथाकार सूरज प्रकाश ने की। इसमें पुणे से आए पटकथाकार अमोल उदगीरकर के ने हिंदी सिनेमा की भाषा में आ रहे बदलावों पर विस्तार से चर्चा की। बेंगलुरु से आई डॉ. प्रतिभा बिल्ली ने सिनेमा के गीतों में हिंदी के बदलते स्वरूप पर प्रकाश डाला। डॉ. सत्यवती चौबे, प्रशांत देशपांडे, तबस्सुम खान आदि ने भी अपने प्रपत्र प्रस्तुत किए। समापन सत्र में डॉक्टर माधुरी बाजपेयी, दिनेश पाठक और एस वाय बी ए के विद्यार्थी नितेश शिंदे ने पूरे परिसंवाद पर अपना अभिमत रखा। अंत में संयोजक डॉ. सतीश पांडेय ने सबके प्रति आभार प्रकट किया।

■ परिसंवाद : दो

'अनुवाद चुनौतियां और संभावनाएं' विषय पर एक दिवसीय बहुभाषिक राष्ट्रीय परिसंवाद :

के. जे. सोमैया कला व वाणिज्य महाविद्यालय के भाषा विभागों द्वारा 'अनुवाद चुनौतियां और संभावनाएं' विषय पर एक दिवसीय बहुभाषिक राष्ट्रीय परिसंवाद आयोजित किया गया। परिसंवाद का

उद्घाटन करते हुए प्रसिद्ध गुजराती साहित्यसेवी और अनुवादक श्रीमती अरुणा जडेजा ने अपने बीज वक्तव्य में कहा कि अनुवाद वह है जो होठों पर चढ़े कान में पड़े। अतः पाठक वर्ग और उसकी संस्कृति को ध्यान में रखकर ही अनुवाद करना चाहिए। हम अनुवाद के माध्यम से कृति के नजदीक जाने का प्रयास करते हैं। उन्होंने पु. ल. देशपांडे, विनोद भट्ट और

दिलीप चित्रे आदि की अनुवाद संबंधी खूबियों को रेखांकित किया।

पहले सत्र में 'साहित्यिक अनुवाद: चुनौतियां एवं संभावनाएं' विषय पर विचार करते हुए सत्र के अध्यक्ष डॉ रामजी तिवारी ने अनुवाद के दौरान कृति की भाषा के साथ-साथ सांस्कृतिक पृष्ठभूमि के ज्ञान एवं भाषिक अनुशासन को अनिवार्य बताया। डॉ. नलिनी मडगावकर, डॉ. अंजलि पर्वते और श्री गणेश विसपुते ने क्रमशः गुजराती, संस्कृत और मराठी

भाषा में साहित्यिक अनुवाद की कठिनाइयों और संभावनाओं को अनेक उदाहरणों के माध्यम से स्पष्ट किया।

दूसरे सत्र की अध्यक्षता करते हुए डॉ. माधवी निकम ने गैर साहित्यिक अनुवाद की प्रक्रिया और संभावनाओं पर प्रकाश डाला। वरिष्ठ हिंदी कवि एवं अनुवादक डॉ. विजय कुमार ने कहा कि 1990 के बाद अनुवाद की जरूरतें सीधे-सीधे व्यापार और बाजार से जुड़ीं। उन्होंने अनुवाद में समय के साथ लचीलापन

लाने की जरूरत पर जोर दिया। डॉ प्रतिभा दवे और श्रीमती नेहा सावंत ने क्रमशः गुजराती और मराठी में तकनीकी अनुवाद और डबिंग में अनुवाद की चुनौतियों का उल्लेख किया। तृतीय सत्र में 11 शोध पत्र पढ़े गए। मुंबई विश्वविद्यालय के अंग्रेजी विभाग की डॉ. भाग्यश्री वर्मा ने इस सत्र की अध्यक्षता की।

समापन सत्र में मुंबई विश्वविद्यालय के गुजराती विभाग की अध्यक्ष डॉ. उर्वशी पंड्या ने सार्थक अनुवाद के लिए स्रोत भाषा और लक्ष्य भाषा की परंपरा और अभ्यास के महत्व को आवश्यक बताया। मुंबई विश्वविद्यालय के अंग्रेजी विभागाध्यक्ष डॉ. शिवाजी सरगर ने अनुवाद के सृजनात्मक और सांस्कृतिक पक्ष पर प्रकाश डाला। कार्यक्रम का संचालन डॉ. सत्यवान हानेगावे, डॉ. प्रसाद भिडे, डॉ. विजयश्री और प्रा. मीरा वेंकटेश ने किया। महाविद्यालय की प्राचार्या डॉ. सुधा व्यास ने अतिथियों का स्वागत किया तथा संयोजक डॉ. सतीश पांडेय ने सब के प्रति आभार प्रकट किया।

हिन्दी विभाग के अध्यक्ष डॉ. सतीश पाण्डेय को उनकी पुस्तक 'समकालीन कविता: सृजन संदर्भ' के लिए महाराष्ट्र राज्य हिन्दी साहित्य अकादमी ने 'आचार्य नन्द दुलारे वाजपेयी सम्मान' से सम्मानित किया। केंद्रीय गृह राज्यमंत्री श्री हंसराज अहीर के हाथों सम्मान ग्रहण करते हुए डॉ. सतीश पांडेय। साथ में हैं प्रसिद्ध रंगकर्मी एवं अभिनेता श्री राजेंद्र गुप्ता, अकादमी के अध्यक्ष प्रो. नंदलाल पाठक तथा शिक्षा एवं सांस्कृतिक कार्य मंत्री, महाराष्ट्र सरकार श्री विनोद तावड़े।

कविता

समय आ गया है

भ्रष्टाचार उत्पन्न कर रहा है,
प्रगति के मार्ग में अवरोध,
इसका हमें करना होगा विरोध,
आवाज अब उठाएँ हम इसके विरोध में,
डट कर करें अब इसका सामना,
अब समय आ गया है।
चलो देशवासियों उठो, जागो,
हमें कुछ कर दिखाना है,
अपने देश को आगे बढ़ाना है,
देश का जलवा जग को दिखाना है,
अब समय आ गया है।

कह देना है, पूरी दुनिया को हमें
हम किसी से कम नहीं
जो नहीं किया अब तक किसी ने,
वो कर दिखाने का,
अब समय आ गया है।

आतंकवाद और भ्रष्टाचार से
देश को मुक्त करें,

अपने देश का उद्धार करें,
जग में हम नाम कमाएँ,
ऐसा कुछ करने का
अब समय आ गया है।
-चंदाकुमारी तेली
द्वि. व. बी. ए.

मेरा सफर

बहुत खुशनुमा है सफर मेरा
कभी शाम है तो कभी सवेरा
यूँ ही कट जाते हैं जिदगी के पल
कुछ गम के तो कुछ हँसी के
बहुत खुशनुमा है सफर मेरा
कभी शाम है तो कभी सवेरा।

कल खो दिया आज के लिए
आज खो दिया कल के लिए
कभी जी ना सके हम आज के लिए
बीत रही है जिदगी
कल आज और कल के लिए
बहुत खुशनुमा है सफर मेरा
कभी शाम है तो कभी सवेरा।

जिन्दगी जीना आसान नहीं होता

बिना संघर्ष कोई महान नहीं होता
सघर्ष करने वाले ही होते हैं सफल
ये ही हैं जिदगी के सुनहले पल
बहुत खुशनुमा है सफर मेरा
कभी शाम है तो कभी सवेरा |

-आशिका ठक्कर
तृ. व. बी. ए.

बचपन

जब भी थक कर बैठ जाती हूँ एक कोने में
याद आ जाती है
बचपन के उस सुहाने पल की
जिसमें सिर्फ खेलकूद, मस्ती और झगड़े थे
क्या समय था वह जब घर में घुसते ही
माँ के लाड़-प्यार की बौछार बरस पड़ती थी।

जेब में जब नहीं होते हैं पैसे
तो याद आ जाती है
पापा की पैसे देने वाली आदत
जो पूर देती थी पैसे की कमी
और बगैर कुछ कहे हमारी हर खवाहिश
पूरा कर देते थे पापा।

जब भी देखती हूँ
किसी छोटे बच्चे की लड़ाई
तो याद आ जाते हैं

बचपन के वे सुहाने पल
जब लड़ाई-झगड़ों का पिटारा लेकर
पड़ोसी आंटी आती थीं
लेकिन माँ डाँटने के बदले प्यार से समझाती थी
और फिर गले लगाकर आपनी ममता लुटाती थी
|

कभी-कभार वो पल भी याद आ जाते हैं
जब स्कूल से घर आ कर बस्ता फेक देते
सामान बिखरा कर चले जाते खेलने
फिर देर तक माँ सहेजती रहती सारे सामान।

अब जब भी आते हैं थक हार कर घर
याद आ जाते हैं वे लजीज पकवान
जो बड़ी मेहनत और मुशक्कत से
पसीने-पसीने होकर बनाती थी माँ
और हमारे नखरों के बावजूद
बहला-फुसला कर खिलाती थी माँ।

याद आ जाती उस सुहाने से बचपन की
जब गम शब्द का अर्थ भी नहीं मालूम था
काश कि वह वक्त पलट आता
हालात पलट आते
और मिल जाता हमें वह खुबसूरत बचपन।

वह बचपन ही क्या जिसमें मस्ती न हो
वह मस्ती ही क्या जिसमें लड़ाई न हो

और वो लड़ाई-झगड़े ही क्या जिसमे यादें न हों
और वो यादें ही क्या
जिनमें बचपन की बातें न हो ।

-खान शाबिर

द्वि. व. बी.

बचपन

कितने अच्छे थे वो दिन,
न खाने की फ़िक्र थी,
न खोने का गम,
हर दिन की शुरुवात होती
वो दिन की मस्ती ,
वो शाम का जश्र ,
वो बड़ों के साथ घूमने का आनंद।
वो मम्मी की मार ,
वो पापा की पुचकार ,
याद आता है वो ,
बचपन का प्यार।

पापा की गोद में,
हर रात भी ख़त्म होती,
दादी की लोरी से।

हर कोई कहता हमें ,
लल्ला मेरा, राजकुमार
पर न जाने कब हम ,
'अबे', 'ए', 'ओए' में बदल गए,
न जाने बचपन के वो दिन
कहाँ खो गए।

काश ! वो बचपन लौट आता
फिर खिल उठती जिंदगी
वो बचपन की यादें बस अब
याद आते हैं सब ।

-आदित्यराज कुमार

प्र. व. बी. ए.

कहानी

रिश्ता

बहुत समय पहले की बात है, दो दोस्त बीहड़ इलाके से होकर शहर जा रहे थे। गर्मी बहुत अधिक होने के कारण वो बीच-बीच में रुकते और आराम करते। उन्होंने अपने साथ खाने-पीने की भी कुछ चीजें रखी थीं। जब दोपहर में उन्हें भूख लगी तो दोनों ने एक जगह बैठकर खाने का विचार किया।

खाना खाते-खाते दोनों में किसी बात को लेकर बहस छिड़ गई और धीरे-धीरे बात इतनी बढ़ गई की एक दोस्त ने दूसरे को थप्पड़ मार दिया। थप्पड़ खाकर भी दूसरा दोस्त चुप रहा और कोई विरोध नहीं किया। उसने बस पेड़ की एक टहनी उठाई और उससे मिट्टी पर लिख दिया कि “आज मेरे अच्छे दोस्त ने मुझे थप्पड़ मारा”।

थोड़ी देर बाद उन्होंने फिर यात्रा शुरू की। मनमुटाव होने के कारण वे बिना एक दूसरे से बात किये आगे बढ़ते जा रहे थे कि तभी थप्पड़ खाए दोस्त की चीखने की आवाज आई। वह गलती से दलदल में फँस गया था। दूसरे दोस्त ने तेजी दिखाते हुए उसकी मदद की और उसे दलदल से निकाल लिया।

इस बार भी वह दोस्त कुछ नहीं बोला, बस एक नुकीला पत्थर उठाया और एक विशाल पेड़ के तने पर लिखने लगा “आज मेरे सबसे अच्छे दोस्त ने मेरी जान बचाई”। उसे ऐसा करते देख दूसरे मित्र से रहा नहीं गया और उसने पूछा, “जब मैंने तुम्हें पत्थर मारा तो तुमने मिट्टी पर लिखा और जब मैंने तुम्हारी जान बचाई तो तुम पेड़ के तने पर कुरेद-कुरेद कर लिख रहे हो, ऐसा क्यों?”

“जब कोई तकलीफ दे तो हमें उसे अन्दर तक नहीं बताना चाहिए ताकि क्षमा रूपी हवा इस मिट्टी की तरह ही उस तकलीफ को हमारे जेहन से बहा ले जाये लेकिन जब कोई हमारे लिए कुछ अच्छा करे तो उसे इतने गहरे अपने मन में बसा लेना चाहिए कि वह कभी हमारे जेहन से मिट न पाए।

-आशिका ठक्कर

तृ. व. बी. ए.

कर्तव्य

रवि जी और उसकी पत्नी राधा दोनों ही सरकारी स्कूल में शिक्षक थे। आज रवि जी स्कूल से रिटायर हो रहे थे। एक अच्छे शिक्षक सम्मानिय, शांतचित्त और विचारशील व्यक्ति होने के कारण उनकी इज्जत सब जगह थी। प्रिंसिपल श्री निवासन

जी रवि की तारीफ में कई लाइनें बोल चुके थे। विद्यार्थी और शिक्षक सभी लोग बड़े गौर से सुन रहे थे। कई विद्यार्थियों ने उन पर कविताएँ भी पढ़ी थीं। देर शाम तक कार्यक्रम समाप्त हो गया था और रवि जी घर लौट आए थे।

रवि जी ने अपने बेटे को पढ़ने के लिए लंदन भेजा था। आज रवि जी को अपने बेटे की बहुत याद आ रही थी। याद करते हुए वे रोड पर आ गए थे। राधा भी उनके साथ चल रही थी। अचानक राधा ने उनसे पूछ ही लिया, “आपने रामू से बात की थी कि नहीं? बहुत दिन हो गए बात किए उससे।”

- “दो-तीन बार किया था। फोन पर उसने कुछ जवाब नहीं दिया। और तो और आज का दिन उसे याद भी नहीं कि तुम्हारा जन्मदिन है आज।” रवि ने कहा था।

- “जन्मदिन के मुबारकवाद की चिंता नहीं है मुझे,.....मुझे,.....मुझे तो केवल उसकी चिंता है। चार दिन बाद गांव वापस आ जाएगा और फिर...”

- “फिर क्या? वह काम करने गया है और पढ़ाई भी पूरी हो गई है। वह अच्छे से आ जाएगा, तुम चिंता मत करो।

- आप... आप तो रहने दीजिए। आपको क्या चिंता है? मां तो मैं हूँ न! चलिए घर आ गया, नीचे उतरिए।

तीन-चार दिन इसी तरह बीत गए। आज सातवाँ दिन है पर वह अभी आया नहीं। माता-पिता को उसकी चिंता हो रही थी। तभी एक फोन की घंटी बजी। हड़बड़ा कर राधा जी ने फोन उठाया। फोन रामू का ही था।

- “मां... मां मैं नहीं आ पाया। एक जरूरी मीटिंग आ पड़ी थी और अब कुछ जरूरी काम से 20 महीने तक नहीं आ पाऊंगा।”

- “अरे बेटा... अरे बेटा सुन... और फोन कट गया।

रामू ने कई बार प्रयत्न किए पर फोन नहीं लग पाया। उसी वक्त रवि जी घर पर आए और पूछा - क्यों, वह क्यों नहीं आ पाया? क्या कह रहा था?

राधा जी ने सारी बात बता दी। रवि जी ने वापस फोन करने की बात पूछी। राधा ने बताया कि फोन किया था पर फोन लगा ही नहीं।

- “अच्छा ठीक है।” कहकर रवि जी बाहर चले गए।

मां रोज एक बार फोन कर बेटे का हाल-चाल पूछ लिया करती थी और उसे तसल्ली मिल जाती थी। एक-दो महीने इसी तरह से बीत गए। सब अच्छा चल रहा था परंतु एक दिन अचानक रवि जी की सेहत खराब हो गई थी। मां ने बेटे को यह बात बताने के लिए फोन किया-

- “बेटा तुम्हारे पिताजी की तबीयत खराब हो गई है और तू आ भी नहीं सकता। समझ सकती हूँ तेरी बात इसलिए क्या करूँ अभी बस यह बता दे।

- “अभी तो आप उन्हें किसी अच्छे अस्पताल में ले जाइए फिर मैं देखता हूँ।”

- “ठीक है”

राधा जी अपने पति को सिटी अस्पताल ले गईं। वहां यही एक बड़ा अस्पताल था। अगले दिन राधा जी अपने पति के सामने बैठी बातें कर रही थीं। अचानक दरवाजे पर रामू को खड़ा देख कर चकित रह गईं। बेटे ने कमरे में प्रवेश करते हुए पूछा - “मां... कैसे हैं पिताजी अभी”

- “ ठीक हैं बेटा ! पर... पर तू कैसे आ गया, तुझे तो छुट्टी नहीं मिल रही थी न !”
- ‘हां छुट्टी तो नहीं मिल रही थी पर मैं वह सब छोड़ कर आ गया हूं। वह सब छोड़। ये बता कि पिताजी को हुआ क्या था?’
- “अटैक आ गया था। इसलिए थोड़ा डर गई थी। पर तू काम करके आ जाता अधूरा क्यों छोड़ दिया।”
- “मां, पिताजी को देखना ज्यादा जरूरी था मेरे लिए। उन्होंने ही इतना काबिल बनाया है। मैं आता नहीं तो...क्या करता ”

पिताजी की आंखें खुलीं। बेटे को अपने सामने देखकर उन्हें विश्वास ही नहीं हो रहा था। वे बहुत खुश नज़र आ रहे थे। आज उन्हें लग रहा था कि जिस बेटे के लिए उन्होंने न जाने कितने दुख झेले, वह अपना कर्तव्य निभाने के लिए घर वापस लौट आया है।

आरती ठाकुर

प्र. व. बी. ए.

रौशनी लौट आई

दस-बारह वर्ष हो गए, न जाने मानिकपुर में रोशनी कब आएगी ! वादा तो कई बार पहले भी सरकार ने किया था। चुनाव आते ही हर बार नेता लोग आते और इस मुद्दे पर गरमा-गरम भाषण देकर चले जाते पर बिजली नहीं आयी तो नहीं ही आयी।

बारह साल पहले आई बाढ़ में गांव के साथ-साथ पूरे क्षेत्र की बिजली चली गई थी। सब कुछ बाढ़ में नष्ट हो गया था। उसके बाद यह इस इलाके की एक समस्या बन गयी थी। नेताओं के लिए चुनाव में वोट मांगने का यह एक मुद्दा बन गया था। वे आते और इस मुद्दे पर गहमा-गहमी भरा भाषण देते, वाहवाही बटोरते और चले जाते। सरकार बनने के बाद वादे के तौर पर काम का उद्घाटन होता और कुछ हफ्ते तक काम भी धीमी गति से चलता। फिर पैसे की समस्या बताकर ठेकेदार काम बंद कर देते।

गांव के कुछ प्रमुख लोगों ने कई बार विधायक जी से अपील की परंतु इस समस्या की ओर न तो प्रशासन का ध्यान गया और न ही विधायक जी का। हम पंचायत सदस्य हर महीने अपनी हाजिरी लगाने विधायक दफ्तर पहुंच जाते।

अपीलनामा देते पर कुछ नहीं होता। इस बार उम्मीद है कि विधायक बाबू कुछ न कुछ तो अवश्य करेंगे। नए विधायक जी के काफी चर्चे सुने हैं कि यह नेक के साथ-साथ ईमानदार तथा अपने काम जल्दी निपटाने वालों में से हैं। अगर यह काम हो जाए तो अगली पीढ़ी को रोशनी में रहने का मौका मिलेगा। इसी उम्मीद के साथ हम विधायक दफ्तर पहुंच गए –

- “विधायक बाबू आए?”
- ‘नहीं। कुछ देर इंतजार कीजिए बस आ ही रहे होंगे।’ उनके चपरासी ने कहा। हम सब पंचों सहित गांव के मुखिया भी बैठ गए।
- कुछ देर बाद विधायक जी आए और भीड़ देखकर पूछा, “अरे! ये लोग कौन है? इन्हें अंदर भेजो।

हम अंदर गए।

- हम आपकी किस तरह सेवा कर सकते हैं?’ विधायक जी ने पूछा। हमने सारी समस्या बता दी। उन्होंने आवेदन देने के लिए कहा। हमने आवेदन लिख कर तुरंत दे दिया। हम कोई अवसर गँवाना नहीं चाहते थे। हम वहां से लौट आए।
कुछ दिनों बाद हमें सूचना मिली। उसके अनुसार हम फिर विधायक जी के दफ्तर गए पर दफ्तर के कर्मचारी ने हमसे कुछ नहीं कहा। हमें तो लगा इस बार भी कुछ नहीं होगा परंतु कुछ ही देर बाद विधायक जी ने हमें अंदर बुलाया और मुबारकबाद देते हुए कहा, “अब कुछ ही दिनों में काम शुरू हो जाएगा, आपके गांव में भी आस-पास के क्षेत्रों की तरह रोशनी लौट आएगी।” यह सुनकर हमारे पर आसमान में उड़ने लगे। आखिरकार इतने वर्षों की मेहनत रंग लाई।

हमने गांव जा कर जश्न मनाया पर काम शुरू होने के कुछ ही दिनों बाद मुख्य कर्मचारी के तबादले की सूचना मिली। हम स्तंभीत रह गए। हमें लगा कि कोई हमारे हाथों में आई वस्तु छीन कर ले जा रहा है। हम सब निराश होकर शाम को पंचायत भवन में बैठे हुए थे। तभी एक गाड़ी आई। उसमें से विधायक बाबू बाहर आए। हमें लगा वह अफसोस जताने तथा यह काम पूरा न हो पाने की सूचना देने आए हैं परंतु वे अपने साथ कुछ कागज-पत्र लेकर आए और मुखिया के हाथों में सौंपते हुए कहा, “यह आप अपने पास रखिए यह कागज आपके गांव में चल रहे बिजली के कामकाज का है, आने वाले विधायक को यह दिखा दीजिएगा। आपके गांव का काम रुकेगा नहीं।”

हमें इस बात का अफसोस भी था कि इतने अच्छे विधायक यहां से जा रहे हैं और इस बात की खुशी भी थी कि गांव के एकमात्र अधूरे काम को पूरा कर दिया है। इस वक्त वह हमारे लिए भगवान से कम नहीं थे। इसके वजह से अब अगली पीढ़ी को रोशनी में रहने पढ़ने का मौका मिलेगा।

कुछ ही महीनों में काम पूरा हुआ और गांव में सभी ओर रोशनी लौट आई। आज हमारा गाँव रोशनी की चकाचौंध से भर गया।

आदित्यराज कुमार

प्र. व. बी. ए.

निबंध

बच्चे देश का भविष्य हैं

बच्चा शब्द सुनते ही हमारे मन को कितनी शांति मिलती है ना ! बच्चा, जिनके पास कोई तनाव न हो, जो माता पिता पर निर्भर हों, जो खाएँ – पिएँ और दोस्तों के साथ अपना समय व्यतीत करें। बस। परंतु असल में यह बच्चे ही आने वाले समय में हमारे देश का भविष्य होते है।

बच्चों से ही हमारे देश का भविष्य निखरता है, संवरता है। बच्चों को अक्सर कहा जाता है कि यह क्या कर लेगा? कौन-सा पहाड़ उठाने वाला है? आखिर थोड़ा पढ़-लिखकर छोटी- मोटी नौकरी ही कर लेगा और क्या? परंतु यह सब कहने वाले यह भूल जाते हैं कि ये ही बच्चे हमारे देश का भविष्य हैं। बच्चे ही हमारे देश का श्रृंगार हैं। बच्चे जब धीरे-धीरे बड़े होने लगते हैं, जब अपनी जिम्मेदारियां समझ जाते हैं और जिम्मेदारी से अपना काम करने भी लगते हैं, तब वह कुछ न कुछ बन जाते हैं। अर्थात अपने लक्ष्य को प्राप्त कर लेते हैं। कोई डॉक्टर कोई इंजीनियर तो कोई शिक्षक आदि। बच्चे जब मन में कुछ कर दिखाने की ठान लें तो कभी पीछे नहीं हटते।

दुनिया में अगर कोई देश तरक्की करता है तो उसका सबसे बड़ा कारण होता है कि उस देश के बच्चे अपने देश की व्यवस्था का सही लाभ उठाते हैं और उनकी जिंदगी में आगे बढ़ने के लिए या उचित पढ़ाई करने के लिए अच्छी व्यवस्था प्रदान की जाती है। बच्चे देश का भविष्य होते हैं, अगर किसी देश के बच्चों की सही परवरिश की जाए, उन्हें उचित शिक्षा दी जाए, उनके स्वास्थ्य की उचित देखभाल करने की व्यवस्था हो सके तो वाकई में हमारे देश में बहुत तरक्की होगी। आज हमारे देश में बहुत-सी समस्याएं हैं। ये समस्याएँ एक इंसान ही पैदा करता है, लेकिन अगर जिसके बच्चों को उचित ज्ञान प्रदान किया जाए तो आने वाले भविष्य में हमारे देश की से बड़ी से बड़ी समस्या खत्म हो सकती है और हमारा देश विकास की नई ऊंचाई पर पहुंच सकता है। जब कोई बच्चा राजनीति में ही कुछ कर दिखाने की सोच लेता है, तब वह अपने लक्ष्य की प्राप्ति में अपनी जान लगा देता है। भविष्य में ये बच्चे ही जो अब तक लाड़-प्यार में पड़े होते हैं, ऐसा कुछ करने लगते हैं, जिनसे हमारे देश

का भविष्य सुधरता है नहीं तो यदि बच्चे आनाकानी करने लगें तो देश का भविष्य बिगड़ भी सकता है। यह सब बच्चों पर निर्भर करता है, कि बच्चे अपने देश को किस प्रकार से संभालते हैं।

बच्चे देश का भविष्य होते हैं, यह जानकर उनको उचित मार्गदर्शन देना चाहिए अगर बच्चों में अच्छे संस्कार डाले जाएँ और अच्छी शिक्षा दी जाए, साथ में उनके स्वास्थ्य की ओर उचित ध्यान दिया जाए तो वाकई में हमारा देश विकास की नई ऊंचाई पर पहुंच सकता है। बच्चे को अपने देश के प्रति जागरूक रहना चाहिए। हर अध्यापक का कर्तव्य है, कि वह अपने विद्यार्थी को पढ़ाई लिखाई और उचित ज्ञान प्रदान करे। साथ में उसको संस्कृत भी बनाए।

आज हमारे देश में बाल मजदूरी जैसी बहुत सी समस्याएँ हैं। कुछ मां-बाप अपने थोड़े से फायदे के लिए बच्चों से बाल मजदूरी करवाते हैं। हम सोचते हैं कि उनका बचपन उनसे छीन लिया गया है, परंतु सही मायने में हमारे देश का भविष्य छीन लिया जाता है। कुछ लोग राजनीति में इसलिए आते हैं ताकि पैसे कमा सकें और अमीर से अमीर व्यक्ति बन सकें। इसके लिए वे भ्रष्टाचारी बन जाते हैं। अपने ही देश के लोगों के साथ अन्याय करते हैं और इससे हमारे देश का भविष्य खतरे में पड़ जाता है।

कुछ लोग अपने देश को आगे बढ़ाने के लिए काम करते हैं। वे अपनी जनता के हित में सोचते हैं। वैज्ञानिक और इंजीनियर इसी श्रेणी में आते हैं। शिक्षक भी इन बच्चों में ही अपने देश का भविष्य देखते हैं। वे देश का भविष्य उज्ज्वल बनाने में अपने आप को समर्पित कर देते हैं। दरअसल देश के भविष्य के बारे में सोचना प्रत्येक जागरूक नागरिक का कर्तव्य है। शिक्षा को मुख्य रूप से देश का भविष्य माना जाता है क्योंकि शिक्षक बच्चों को ज्ञान देते हैं। उसी की नींव पर बच्चे अपने देश के भविष्य की इमारत को बनाते हैं। परंतु आजकल की युवा पीढ़ी को देख कर मुझे तो हमारे देश का भविष्य खतरे में लग रहा है। अच्छा है, यदि ये संभल जाएँ और अपनी जिम्मेदारियों को समझ लें अन्यथा हमारे देश को भविष्य में बहुत भयानक समस्याओं से जूझना पड़ेगा। इस प्रकार हमारे देश का भविष्य आज के बच्चों पर निर्भर है। कहा जाता है कि यदि नींव मजबूत हो तो इमारत गिरनी नहीं चाहिए।

‘काल करे सो आज कर आज करे सो अब’ इस पंक्ति के अनुसार कल बच्चे बिगड़ जाएँ या अपना रास्ता भटक जाएँ, इससे अच्छा है हम अपने बच्चों की आज ही मजबूत करें।

-चंदाकुमारी तेली

द्वि. व. बी. ए.

पर्यावरण संरक्षण और युवा पीढ़ी

पर्यावरण संरक्षण आज हमारी नैतिक आवश्यकता है। आज पर्यावरण को प्रदूषण से बचाने तथा हमारे परिसर को साफ और स्वच्छ रखने के लिए सरकार तथा अनेक संस्थाएं प्रयत्न कर रही हैं। भारत में पर्यावरण का संकट इस समय काफी खतरनाक स्थिति से गुजर रहा है। वर्तमान समय में मिलोन – कारखानों से निकलने वाला दूषित जल, धुआं और रसायन पर्यावरण को प्रदूषित करता जा रहा है।

भारत सरकार इस प्रदूषण को रोकने के लिए भिन्न-भिन्न योजनाएं बना रही है। कई संस्थाओं द्वारा पर्यावरण-संरक्षण अभियान भी चलाया जा रहा है। आज पूरे देश में स्वच्छ भारत अभियान चलाया जा रहा है, जिसके द्वारा देश की जनता को पर्यावरण संरक्षण और स्वच्छता के बारे में जागरूक किया जा रहा है। भारत के प्रधानमंत्री श्री नरेंद्र मोदी जी ने स्वयं झाड़ू उठा कर देश के सामने विश्वसनीय उदाहरण प्रस्तुत किया है, जिसके कारण संपूर्ण देश में स्वच्छता का अभियान, पर्यावरण संरक्षण अभियान, नदी स्वच्छ जल अभियान, हरित क्रांति, चिपको आंदोलन, पेड़ बचाओ अभियान आदि पर्यावरण-संरक्षण के लिए ही चलाया जाने वाला मुहिम है।

पर्यावरण का स्वच्छ एवं पवित्र होना संपूर्ण समाज तथा देश के लिए आवश्यक है। हमारे मौलिक अधिकारों में भी स्वच्छ जल पीने, निरोग जीवन जीने, तथा स्वच्छ पर्यावरण में फलने-फूलने का अधिकार है और यह सब पर्यावरण के संरक्षण के बगैर प्राप्त नहीं हो सकता है। आज हर व्यक्ति को पर्यावरण संरक्षण का महत्व बताकर उन्हें जागृत करने की आवश्यकता है। हमें अपनी नैतिक जिम्मेदारी के रूप में इसे निभाना चाहिए। प्रत्येक व्यक्ति का कर्तव्य है कि वह पर्यावरण की रक्षा करे। पर्यावरण संरक्षण नहीं होगा, तो हमारे जंगल खत्म हो जाएंगे। हमारी नदियां सूख जाएंगी। भूमि बंजर हो जाएगी और प्रत्येक मनुष्य दाने दाने के लिए मोहताज हो जायेगा। संपूर्ण मानव जाति का पृथ्वी पर से समूल नाश हो जाएगा। इसलिए पर्यावरण संरक्षण यह संपूर्ण विश्व की एक गंभीर समस्या है।

पर्यावरण-संरक्षण के लिए आज संपूर्ण विश्व में तरह-तरह की योजनाएं चलाई जा रही हैं। जिसके कारण विश्व के पर्यावरण की स्थिति में सुधार हो रहा है। आज लोगों द्वारा जगह-जगह पर पेड़ लगाए जा रहे हैं। जंगल से पेड़ काटने पर कानून लाया गया है तथा नदियों को साफ करने की कोशिश की जा रही है। आज नदियों को साफ रखने के लिए सफाई अभियान चलाए जा रहे हैं। आज संपूर्ण विश्व पर्यावरण संरक्षण में जुट गया है।

दोस्तों युवा की पर्यावरण की आशा है; युवा ही पर्यावरण की गरिमा है तथा युवा ही पर्यावरण की शक्ति है। प्रकृति को प्रगति के पथ पर अगर हमें बढ़ाना है, तो इस शक्ति को उपयोग में लाना होगा। जब युवा निस्वार्थ भाव से पर्यावरण के हित

का सम्मान करेगा, उसे महत्व देगा, तभी भारत की नव निर्माण की प्रक्रिया शुरू होगी। युवा वर्ग के कारण ही पर्यावरण का विकास संभव है। एक स्वस्थ और व्यवस्थित पर्यावरण का निर्माण करने की प्रेरणा सिर्फ युवा पीढ़ी ही दे सकती है।

-दीपक गुप्ता

प्र. व. बी. ए

कहानी

रामू एक होनहार लड़का था। वह गर्मी की छुट्टियों में अपने दादाजी के यहाँ घूमने आया था। एक दिन वह उछलते - कूदते दादाजी के पास पहुँचा और बोला " जब मैं बड़ा हो जाऊँगा तो बहुत बड़ा सफल आदमी बनूँगा "। क्या आप मुझे सफल होने के कुछ तरीके बता सकते हैं ?

दादाजी ने ' हाँ ' में सिर हिलाया और रामू के पास की पौधशाला में ले गये। वहाँ से दो पौधे लेकर वापस लौट आये। वापस लौटकर एक पौधे को घर के बाहर लगा दिया और एक पौधे को गमले में रख कर घर अंदर लगा दिया। दादाजी ने रामू से पूछा , "तुम्हें क्या लगता है भविष्य में कौन-सा पौधा ज्यादा सफल होगा।" रामू कुछ क्षण के लिए शांत हो गया और फिर बोला घर के अंदर वाला पौधा ज्यादा सफल होगा क्योंकि वह हर खतरे से बचा रहेगा। बाहर वाले पौधे को आँधी , तुफान और जानवरों से खतरा होगा। दादाजी ने कहा , चलो देखते हैं क्या होता है। गर्मी की छुट्टियाँ समाप्त हो गई और रामू शहर चला गया। इस बीच दादाजीने दोनों पौधों का अच्छी तरह ख्याल रखा।

तीन-चार साल बाद रामू फिर दादाजी के घर आया। दादाजी को देखकर वह बोला," दादाजी आपने पिछली बार मुझे सफल होने के तरीके नहीं बताएँ थे। पर इस बार आपको जरूर बताना पड़ेगा। दादाजी ने मुस्कुराया और रामू को घर के अंदर लगे पौधे के पास ले गये। " रामू ने कहा देखा दादाजी मैंने कहा था ना ये पौधा ज्यादा बड़ा होगा।" दादाजी ने कहा , पहले बाहर वाले पौधे को तो देख लो और यह कहकर उसे बाहर वाले पौधे के पास ले गये। बाहर एक विशाल वृक्ष गवे से खड़ा है और उसकी शाखाएँ दूर तक फैली थी। दादाजीने पूछा,' कौन -सा पौधा ज्यादा बड़ा है। बाहर वाला पर ये कैसे संभव है,उसे तो कितना खतरा था। फिर भी ... आश्चर्य से बोला।

दादाजी ने रामू को समझाते हुए कहाँ कि, जीवन में सफल होने के लिए जोखिम उठाने पड़ते हैं। फिर जाकर सफलता मिलती है। रामू को इस बार सफलता का एक बहुत बड़ा सबक मिला था।

सीख - सफल होने के लिए कई कठिनाईयों का सामना करना पड़ता है। तब जाकर हम इस विशाल वृक्ष कि तरह बन पाएँगे।

हिन्दी परिसभा कनिष्ठ महाविद्यालय द्वारा निम्न स्पर्धाओंका आयोजन किया गया

हैं २०१७ - २०१८

- १) तत्काल कहानी लेखन स्पर्धा   दिनांक :- ३१/०८/२०१७
    १) विक्रम विश्वकर्मा
    २) प्रिया शाह
    ३) तनिशा शाह
- २) सुलेखन स्पर्धा   दिनांक :- १४/०९/२०१७
    १) निशा विश्वकर्मा
    २) शिफा खान
    ३) खुशी शर्मा
- ३) घोष वाक्य स्पर्धा   दिनांक :- १६/०९/२०१७
    १) शिफा खान
    २) हस्ती भानुशाली
    ३) निशा विश्वकर्मा
- ४) तत्काल काव्य लेखन   दिनांक :- ०८/०९/२०१७
    १) अजंली धुत
    २) दिपक यादव
    ३) किंजल लपासिया
- ५) तत्काल निबंध लेखन स्पर्धा   दिनांक :- १८/०९/२०१७
    १) मोक्षा गाला
    २) निशा विश्वकर्मा
    ३) किंजल भानुशाली
- ६) विज्ञापन स्पर्धा   दिनांक :- १५/११/२०१७
    १) शिफा खान
    २) सिध्दार्थ सिंह
    ३) नंदीश जोशी

आयोजक मंडल

१) श्रीमती रेणुका मिश्रा

Faculty Participation in Seminars, Conferences, Workshops and Symposia

Name of Faculty/ Dept.	Title of the seminar	Date	State/ National/ International	Name of the Organizing Institution	Theme/Title of the paper
Dr. Satish Pandey	Ideological Background of Modern Hindi Literature	30 th June and 1 st July 2017	National	R. Ruia College of Arts and Science	Resource Person/ Chaired the Session
Dr. Satish Pandey	Hindi Geeti Kavya :Parampara aur Prayog	8 th -9 th Sept. 2017	National	K.C. College Mumbai	Geetkar Ramavatar Tyagi
Dr. Satish Pandey	21 ^{veen} Sadi men Hindi Chunautiyan aur Sambhavanaen	20 th 21 st July. 2017	National	Hindi Dept., K.J.Somaiya College of Arts and College, 1 Mumbai	Convenor
Dr. Satish Pandey	Translation: Challenges and Scope	18 th Nov. 2017	National	Language Depts., K. J. Somaiya College of Arts and Commerce, 1 Mumbai	Convenor
Dr. Satish Pandey	Samkaleen Hindi Sahitya aur Adivaasi Vimarsh	15-16 th Sept 2017	National	Hindi Dept, University of Mumbai	Nirmala Putul ki Kavitaeyin
Dr. Satish Pandey	Vigyan aur Sahitya	12-13 th Jan 2018	International	Birla College Kalyan	Vaigyanik Avdharnaon ko samvedna me badalta kavi

					Naresh Saxena
Dr. Satish Pandey	Ramdhari Singh Dinkar ka Kavya	18 th Jan 2018	National	K.C.College, Mumbai	Parshuram ki Pratiksha me Rashtriya Chetna
Dr. Satish Pandey	Samkaleen Kavita evam Mangalesh Dabral ka kavya	12 th Feb 2018	National	R. Ruia College, Mumbai	Mangalesh Dabral ki Kavitaeyin
Dr. Satish Pandey	Hindi Gazal : Dushyant Aur unake Baad	16 th March 2018	National	Smt. M.M.P.Shah Women's College Matunga, Mumbai	Samkaleen Hindi Gazal : Yugbodh ke swar

Publication

Name of Faculty / Department	Title of the paper published	Name of the Journal/Mag./ Conference proceeding	Peer reviewed/ Non Peer Reviewed Journal	Vol/ Date/ Year	ISSN	Impact Factor
Dr. Satish Pandey Hindi	Paryavaran ka Sankat, Prakriti, Ped aur Samkaleen Hindi Kavita	Sameecheen	-	Vol -17 July-Dec. 2017	2250-2335	-
Dr. Satish Pandey	Kuprathaon ke Beech Pisati Nari	Anusandhaan	Peer reviewed	July-Sept.2017	0975-850X	

Hindi	Jivan ki Sarthak Abhivvyakti: Halala					
Dr. Satish Pandey Hindi	Samkalin Savalon se Jujhane ki Zid bhari Kavitaen	Sameecheen	Peer reviewed	Vol. -19 July-Dec. 2017	2250- 2335	
Dr. Satish Pandey Hindi	Virodhabhashi aSamay mein Vyavastha Virodh aur Ashta ki Kavitaen	Sameecheen	Peer reviewed	Vol. -20 January- June 2018	2250- 2335	
Dr. Satish Pandey Hindi	Pratibha Parivesh ki Mohtaj nahin hoti	Shabdsrishti	-	Year-10 Nov 2017		

Details of Books published

Name of Faculty	Department	Name of the book published	ISBN	Pub. Year
Dr. Satish Pandey Hindi	Hindi	Devesh Thakur Rachanavali (16 Volumes) Editor		2018

Chapters in Edited books 2017-18

Name of Faculty	Department	Name of the book published			ISBN
Dr. Satish Pandey	Hindi	Samkaleen Sahitya aur Bhumandalikar an	Naye Yug men Shatru ki Talash ke bahane Vaishvikaran aur	Newman Publication	: 978-93- 83871-38- 4

			Vikas		
Dr. Satish Pandey	Hindi	Pustak Sanskriti par Gaharaata Sankat	Pustak Sanskriti: Jeevan ki Sarhakata ki Talash	Bodhi Prakashan Jaipur	978-93- 87078-69- 7
Dr. Satish Pandey	Hindi	Vartman Srijan Sandarbh aur Dr. Shivshankar Pandey	Svatantryottar Kahani: Samvedana aur Shilp ki Bebak Padtaal	Gyan Prakashan Kanpur	978-93- 80669-93-9

Faculty served as experts/chairpersons/resource persons

Name of the faculty	Dept.	Date	Purpose and place
Dr. Satish Pandey	Hindi	12 th Oct. 2017	Resource person for Rashtriya navlekhan shivir organized by Kendriya Hindi Nideshalay, Agra
Dr. Satish Pandey	Hindi	8-9 th Oct. 2017	Guest Lecture for M.A. Hindi students on Roopvigyan at Parvatibai Chougule College, Madgao, Goa
Dr. Satish Pandey	Hindi	31 st jan, 2018	Rashtrabhasha Mahasangh. Lecture on Makhanlal Chaturvedi: Rashtriya Jagran ke Purodha. Organised by Rashtrabhasha Mahasangh and Hindustani Prachar Sabha
Dr. Satish Pandey	Hindi	7 th Dec 2017	Judge for elocution competition organized by Nitin Godiwala college, Vile Parle
Dr. Satish Pandey	Hindi	14 th Sept. 2017	Presided Vidyarthi Gaurav Samaroh organized by Hindi Bhashi Janta Parishad, Dombivli
Dr. Satish Pandey	Hindi	22 nd	Guest Lecture for M.A.I students at University of

		March, 2018	Mumbai, Kalina Mumbai-98 on Pracheen evam Madhyakaleen Kavya – Meerabai.
--	--	----------------	---

DEPARTMENT OF SANSKRUIT

शालां गच्छामः।

प्रथमजूनतः पञ्चदशजूनपर्यन्तं-----एषः सः समयः, केभ्यश्चित् वर्षेभ्यः पूर्वम्, अस्माकं जीवनस्य अतीव अमूल्यः, सर्वोत्तमः, आनन्ददायकः च अनुभवः आसीत्। कस्य अनुभवः भवेत्? कमपि तर्कं कर्तुं भवन्तः समर्थाः वा? अस्माकं विद्यालयः पुनः उद्घाटयति। क्षणमात्रं सर्वे तद् एव चिन्तयन्तु। पश्यन्तु, प्रयत्नं कुर्वन्तु.....तानि दिनानि स्मर्तुं शक्यते वा? तद् नूतनस्यूतस्य उन्मादः...नूतनानि पुस्तकानि.....उत्साहेन पूरितः भारितः च एकः अवकाशः.....केनचिद्दुःखेन सह.....!

शालायाः नूतनवर्षस्य प्रथमदिने उत्साहस्य संहतिः.....काः शिक्षिकाः भवेयुः? नूतनपुस्तकानां पृष्ठानां सः अविस्मरणीयः गन्धः!

नूतनाः विषयाः!

नूतनाः शिक्षिकाः!

सर्वं नूतनं, नवीनम्.....वर्गस्य स्थानपरिवर्तनम्.....सर्वेषु रोचकं तु अस्माकं मित्राणां वर्गे

स्वागतम्.....चिरकालात् अनन्तरं विद्यालयस्य दर्शनम्.....विद्यालयस्योपरि, तस्य बहिः अपि पतन्त्यः वर्षाः।

छत्रं, गणवस्त्रं, जलकूपिः इत्यादीनां क्रयणं कृत्वा प्रथमदिने पाठशालां गन्तव्यम्। सर्वत्र सर्वं प्रत्यग्रं भवति। हरितं तृणं, वृक्षाः, शीतलं वातावरणं, सुखकरं मनः.....अस्माकं आयुषः नूनं सुन्दरतमः समयः...न वा? कदापि पुनः न आगमिष्यति।

किन्तु वयं सर्वे नेत्रे निमील्य क्षणैकं सर्वं सर्वं स्मृत्वा आनन्दं प्राप्तुं शक्नुमः।

मा विस्मरन्तु.....।

एते अनुभवाः पुनः पुनः शिशुबालकानां हृदयेषु अपि उत्साहं पूरयन्तु। तेन एव उत्साहेन जीवने यशः प्राप्तवन्तु!

- लक्ष्मीः अरुणः

द्वादशी 'ब' (कला)

अमरकोशः

संस्कृतभाषायाः अन्या समीचीनतरा असामान्या च भाषा प्रायेण न कुत्रापि भवेत्। अपि केनचित् क्वचित् दृष्टः पर्यायवाचि-शब्दानां गेयः कोशः?

आम्। सम्पूर्ण-जीवलोके न कुत्रापि एतादृशः कोश उपलभ्यते यः पद्यमयः गेयः च अस्ति। सः अस्ति अमरसिंहद्वारा रचितः अमरकोशः-----केवलम् संस्कृतभाषायाम्।

अमरकोशस्य पठनं यदि क्रियते चेत् तर्हि अस्माकं शब्दज्ञानं वृद्धिं गच्छेत्। एतदर्थं अमरकोश-पठन-स्पर्धा अपि भवन्ति। संस्कृत-शब्दज्ञानं शब्दकोशे सरल-सुलभ-प्रकारेण प्रवाहितम् अस्ति। एतत् सत्यं विस्मयकारि।

सत्यम्! संस्कृतभाषा असामान्या भाषा। तस्याः असामान्यत्वम् अमरकोशे प्रतिबिम्बितम् अस्ति। अत्र शब्दाः उत्तमप्रकारेण वर्गीकृताः। यथा स्वर्गवर्गः, धीवर्गः, वनौषधिवर्गः आदयः वर्गाः सन्ति।

यथा हि स्वर्गवर्गे-

अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विबुधाः सुराः ।

धीवर्गे-

बुद्धिर्मनीषा धिषणा धीः प्रज्ञा शेमुषी मतिः।

वनस्पतिवर्गे-

आरामः स्यादुपवनं कृत्रिमं वनमेव यत् ।

एषः अमरकोशः संस्कृतभाषायै अमरत्वं प्रयच्छति इति सत्यं खलु।

- हर्षदा निर्मल

एकादशी 'ब' (कला)

तन्त्रज्ञानं----ज्ञान-आकाशः उत वा स्वेच्छा-पञ्जरः?

तन्त्रज्ञानम्--शब्द एषः न आगन्तुकः अस्मिन् तन्त्रमायाविनि जगति। एषः खलु अस्माकं दिनक्रमस्य अविभाज्यः भागः सञ्जातः। सम्प्रति विरलाः खलु जनाः ये तन्त्रज्ञानस्य उपयोगात् वञ्चिताः भवन्ति। अपि च, वयं सर्वे अपि तन्त्रज्ञानस्य कार्यप्रणालिविषये सुष्ठु परिचिताः।

किन्तु एकः स्वाभाविकः प्रश्नः अत्र उपस्थितः भवति, यत् तन्त्रज्ञानेन अस्माकं क्षितिजकक्षां विस्तारिताः, उत वा तेन एव तन्त्रज्ञानेन वयं स्वेच्छया पञ्जरे निबद्धाः? तन्त्रज्ञानं अस्माकं सेवायै, साहाय्यार्थं निर्मितम्। अस्माकं ज्ञानं वृद्धिगतं कर्तुं निर्मितम्। किन्तु एषः प्रवाहः विपरीतः सञ्जातः अधुना। यद् वश्यं भवितुम् अर्हति, तदेव अस्मान् वशीकरोति। यद् मनोरञ्जनार्थं, शिक्षणार्थं, जीवनसौकर्यार्थं उपयुज्यमानं भवितुम् अर्हति, तत् सर्वं व्यसनं भूतम्। जनानाम् उपरि तस्य यः प्रभावः अस्ति तेन सर्वे जनाः वशीकृताः।

यत् जगतः अणुरेणुगतं ज्ञानं मानवाय दातुम् अर्हति तदेव तन्त्रज्ञानं अस्माकं बुद्धिं सङ्कुचितां करोति। भ्रमणभाषाः, आन्तर्जालम् इत्यादीनि साधनानि तन्त्रज्ञानस्य आवश्यकानि अङ्गानि भवन्ति। अतः तानि अस्मभ्यं विश्वगतं ज्ञानं विस्तारेण यच्छन्ति। किन्तु वयम् एतादृशि ज्ञानजाले यथा व्यग्राः भवामः यत् अस्माकं समीपवर्तिनि परिसरे किं किं भवति तत् सर्वं विस्मरामः। अतः सम्प्रति एतादृशी परिस्थितिः उद्भूता यत् मानवः तन्त्रज्ञानादृते पूर्णतया पङ्गुः सञ्जातः।

अस्माभिः दृढतया मनसि निधातव्यं यत् वयं तन्त्रज्ञानस्य शासकाः प्रशासकाः च भवामः। तन्त्रज्ञानं अस्माकम् उपरि शासनं न कुर्यात्। कञ्चित् न वयं दूरस्थजनैः सह सम्पर्के मग्नाः भूत्वा समीपस्थान् जनान् विस्मरिष्यामः? तन्त्रज्ञानं मानवस्य उपकरणं भवेत्, मानवः तु प्रतिष्ठानम्। तस्य उपयोगात् विरन्तुं अस्माकं कृते अशक्यम्। किन्तु तस्य न्यूनीकरणं शक्यम्। भ्रामकविश्वं विहाय यथार्थं विश्वं प्रवेष्टुं समयः आगतः। तन्त्रविवशतां विहाय तन्त्रसहायतां भजामहे। क्रियासिद्धिः सत्त्वे भवेत्, न उपकरणे।

- पूजा नवरत्न

एकादशी 'ब' (कला)

‘प्रेम’पत्रं.....कं प्रति?

अक्षय्यतृतीया।

प्रिये संवादिनि,

वस्तुतः किन्तु अद्य प्रथमवारमेव पत्रमाध्यमेन वदामि। आवयो ,अङ्गुलिभिः स्पृष्ट्वा वदामि अहं त्वाम् :
त्वं मम :। वस्तुतयदा अहं पञ्चवर्षीया आसम् अभवत् :परिचयः प्रथमपितामह्या अनन्तरं मम सखी सञ्जाता। ,सखी जाता :
त्रयोदशवर्षात्मकं साहचर्यं दृढं स्नेहमयं च भाति। :अद्य आवयो

आवयोअद्यापि अहं स्मरामि। यदा क्षणान् अमूल्यान् मह्यं त्वया दत्तान् मैत्रं मम कृते तु शुभशकुन एव। आबाल्यात् :
त तदा न जानामि स्म यत् अहं बाला आसम् स्वरा ,:तव रन्ध्रेभ्यश्चुतिसुभगं सङ्गीतं च आजन्म मया सह स्फुटत् :बहि :
। बालवर्गे एव त्वया सह मम शास्त्रोक्तं शिक्षणं 'त्वया अहं कथं सुसंस्कारिता' स्थास्यति। किन्तु अद्य स्पष्टं अवगच्छामि यत्
सखः नैकेषु कार्यक्रमेषु आवयो ,। कतिपयासु स्पर्धासुप्रारब्धम् यं उत्तरोत्तरं दृढतरं सञ्जातम्। मनुष्यभावे माम् संस्कारितां कर्तुं
मम कुटुंबिजनै अस्ति। सह तव अपि समत्वेन भागित्वम् :

तव स्वरेषु तमेव यमनंतां च भैरवीं नादयमाना अहं क्षणे क्षणे परिवर्तमानं तव ,तमेव मारवारागं ,तमेव भैरवं ,
मनोहारिरूपं वीक्ष्य मुग्धा भवामि।

आवयोतर्हि अहं ,भवेत् :वा कर्कश :रुद्ध :। अद्य अपि यदि तव स्वरः नाम तव स्वरा एव संवादसाधनं एकम् :
आजीवनमैत्रं :आवयो मोदसौख्यात् वञ्चिता भवामि। किन्तु एतदपि सत्यं यत् विचलिता भवामि। त्वया विना अहं निर्मलात्
दूरत्वे सति अपि दृढतमं भवति। यतः मम चिन्तनेतव स्वराः सन्ति एव।

तव स्वरै वर्षतु :परमां शान्तिं लभते। एवमेव मयि धारासारां स्नेहवृष्टिं कुरु। मे जीवने तव आनन्दरागः :एव मम मनः
च मां क्लिन्नां कुर्वन्तु। :ते स्वरधारा,

तव प्रेमिका,

वरदा।

- वरदा रिसबूड
द्वादशी 'ब' (कला)

संस्कृतम्

संस्कृतभाषा भारतस्य जगतः वा एकतमा अतिप्राचीना समृद्धा शास्त्रीया च भाषा वर्तते। संस्कृता वाक्, भारती, सुरभारती, अमरभारती, अमरवाणी, सुरवाणी, गीर्वाणवाणी, देववाणी इत्यादिभिः नामभिः इयं भाषा प्रसिद्धा।

इयं भाषा तावती समृद्धा अस्ति, यत् प्रायः सर्वासु भारतीयभाषासु न्यूनाधिकरूपेण अस्याः शब्दाः प्रयुज्यन्ते। अतः भाषाविदां मतेन इयं सर्वासां भाषाणां जननी मन्यते।

अद्यत्वे संस्कृतभाषा उन्नतस्थाने विद्यते। नैके जनाः संस्कृतभाषामधिगन्तुं प्रयतमानाः सन्ति। तत्प्रशंसायां न केवलं जनाः अग्रे भवन्ति अपि तु नैके कार्यक्रमाः अपि प्रचलन्ति। परन्तु अपेक्षितपरिणामः नास्ति। एतान् सर्वान् प्रयत्नान् सफलीकर्तुं वयं सर्वे कटिबद्धाः भवामः।

- *मिताली जोशी*

एकादशी 'अ' (कला)

सुभाषितानि।

यथा भोजने मिष्टान्नं तथा साहित्ये सुभाषितम्। शोभनं भाषितम् सुभाषितम्। सुभाषितानि संस्कृतभाषां विभूषयन्ति। सुभाषितं सरलतया स्पष्टतया जीवनस्य अध्यायम् पाठयति।

यथा हि,-

“लोभाविष्टो नरो वित्तं वीक्षते नैव चापदम्।

दुग्धं पश्यति मार्जारो यथा न लगुडाहतिम्॥”

एतद् सुभाषितम् अतीव महत्त्वपूर्णम्। एतद् सुभाषितम् अस्मान् उपदिशति, ‘वयं सदैव लाभम् एव पश्यावः। तदनु आगतां हानिं संहारं वा कदापि न पश्यामः। अतः लाभस्य पृष्टः प्रच्छन्ना हानिः अपि द्रष्टव्या।’

एतेषु सुभाषितेषु प्रायः प्राकृतिकवस्तूनां उल्लेखः वर्तते। पशुपक्षिणः तरवः भानुः चन्द्रः परमेश्वरः च आदीनाम् उदाहरणानि दत्त्वा जीवनस्य तत्त्वम् अतीव सरलायां भाषायाम् सुभाषितम् अस्मान् पाठयति।

“सुजनो न याति विकृतिं परहितनिरतो विनाशकालेऽपि।

छेदेऽपि चन्दनतरुः सुरभयति मुखं कुठारस्य॥”

एतस्मिन् सुभाषिते चन्दनतरुः मधुरगन्धस्य प्रतीकम् उपयुज्य सज्जनस्य दानशीलता दर्शिता।

सुभाषितं नाम संस्कृतभाषया प्राप्तः एकः अमूल्यः आशीर्वादः अस्ति। अस्माभिः एतादृशानि सुभाषितानि सदैव अभिज्ञातव्यानि।

“भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभाती

तस्माद्धि काव्यं मधुरं तस्मादपि सुभाषितम्॥”

- हर्षदा निर्मल,

एकादशी ‘व’ (कला)

विजयसंग्रामः।

उत्तिष्ठत हे सनातनाः जाग्रत सुप्ताः ऋषिपुत्राः

विपत्तिग्रस्तौ अनृतधर्मौ त्यज मा एतौ घोरबिले॥

विवर्धमानाः नैके रिपवः मनुजदेहधारिण असुराः

पाठः कोऽपि पाठयितव्यः शृणुत रे भारतवीराः॥

धीरवीर-उद्यमशीलाः कुरुत श्रीभार्गवस्मरणम्
भारतमातुः सुपुत्रा इति प्रसारयत जगति कीर्तिम्॥
स्मरत गिरिधरनागरप्रोक्तं गीतागतशिक्षावचनम्
वीरशिवाजीप्रतापराणादिभिः उक्तं पन्थानम्॥
धरत हस्ते गाण्डीवं कुरु कौरवक्षेत्रं प्रस्थानम्
बाहुबलैः रिपुदलदलनं कुरुत तं भूतलपारम्॥
अधर्मकुटिलैः चोरवञ्चकैः देशः याति सन्त्रासम्
कुलज्ञातिभिः वर्णैरपि च अस्माभिः कलहगताः वयम्॥
दालय एतादृशान् विकारान् भजत श्रीरामभावम्
पाञ्चजन्यघोषम् इह कुरुत, कुरुत विजयसंग्रामम्॥

• विक्रमः विश्वकर्मा

द्वादशी 'अ' (कला)

स्वरसोपानम्

षड्जः षड्भ्यो जायते, न अधिका मधुरा श्रुतिर्भाव्यते।

आरोहे ऋषभः विभाति चपलः, गन्धारनादस्तथा।

सप्तकमध्यः मध्यमोऽस्ति, अचलः नादः, स्थिरः पञ्चमः।

नादादुद्गतवान् च धैवतस्वरः निषादोऽपि सौन्दर्यवान् ॥

• वरदा रिसबूड

द्वादशी 'ब' (कला)

संस्कृतसभा (कनिष्ठ-महाविद्यालयः)

वृत्तान्तः २०१७-१८

संस्कृतसभायाः कार्यक्रमाणां अधिकृतः प्रारम्भः संस्कृतदिने एव जातः। ११ आगष्ट २०१७ तमे दिने सुविख्याताः संस्कृताभ्यासकाः नाट्यकाराः डा. प्रभाकरभातखण्डेमहोदयाः संस्कृतसभायाः उद्घाटनसमारोहं विभूषितवन्तः। कनिष्ठ-महाविद्यालयीनाः छात्राः अनूदितानि संस्कृतगीतानि प्रस्तुतवन्तः। संस्कृतवृत्ताधारितम् एकं लघुनाट्यम् अपि तैः प्रस्तुतम्।

- आन्तर्महाविद्यालयीने 'ध्रुवा' संस्कृतोत्सवे अस्माकं छात्राः उल्लेखनीयं यशः प्राप्तवन्तः।

वक्षे महाविद्यालयेन आयोजिते अस्मिन् उत्सवे अस्माकं द्वादश छात्राः सहभागिनः सञ्जाताः। विज्ञापन-निर्माणे तथा च नाट्यीकरणे तिस्रः छात्राः प्रथमं स्थानम् अधिगतम्--

१. लक्ष्मीः अरुणः

२. किरण चव्हाण

३. जाह्नवी शिंदे

गीतगायने च द्वितीयं स्थानम् अधिगतम्—

वरदा रिसबूड

- संस्कृतसभाद्वारा आयोजिते आन्तर्महाविद्यालयीने गीताजयन्ति-स्पर्धोत्सवे श्रीमद्भगवद्गीताम् अनुसृत्य स्पर्धात्रयम् आयोजितमासीत्-

	प्रथमपुरस्कारः	द्वितीयपुरस्कारः	तृतीयपुरस्कारः
श्लोकपठनस्पर्धा	१.विक्रमः विश्वकर्मा २.जाह्नवी शिंदे	१.लक्ष्मीः अरुणः २.निधिः पण्ड्या	मिताली जोशी
वक्तृत्वस्पर्धा	विक्रमः विश्वकर्मा	मिताली जोशी	मीरा परांजपे
निबन्धलेखनस्पर्धा	१.दीपा बुवरागन् २.लक्ष्मीः अरुणः	१.मानसी गुप्ता २.मिताली जोशी	१.युक्ता महिन्द्रकर २.मिनी मेस्त्री

- संस्कृतसभाद्वारा आन्तर्महाविद्यालयीनाः तिस्रः स्पर्धाः आयोजिताः

१. छायाप्रकाशः (छायाचित्रार्थं सूत्रम् आसीत्- त्वं भूमिरापोऽनलोऽनिलो नभः)

२. शब्दसंयोजनम्

३. सुभाषित-रसास्वादः

	प्रथमपुरस्कारः	द्वितीयपुरस्कारः	तृतीयपुरस्कारः
छायाप्रकाशः	प्रीतः छेडा	युक्ता महिन्द्रकर	तानिया मैती
शब्दसंयोजनम्	वैष्णवी महाडिक	जान्हवी शिंदे	विक्रमः विश्वकर्मा
सुभाषितरसास्वादः	हर्षदा निर्मल	विक्रमः विश्वकर्मा	लक्ष्मीः अरुणः

- बेडेकरमहाविद्यालयेन आयोजिते भगवद्गीताश्लोकपठनस्पर्धायां अस्माकं चत्वारः छात्राः सहभागिनः आसन्।
त्रयः छात्राः पारितोषकं प्राप्तवन्तः।

जान्हवी शिंदे – तृतीयः पुरस्कारः

विक्रमः विश्वकर्मा – उत्तेजनार्थः पुरस्कारः

मिताली जोशी – प्रेरणार्थः पुरस्कारः

दृष्टिदिव्यांगछात्राणां सुविधायै उपलब्ध-उपकरणसाहाय्येन अध्ययन-ध्वनि-साहित्यस्य निर्मितिः अपि कृता अस्ति।

संस्कृताध्यापिकायाः उपलब्धयः

- महाराष्ट्रराज्यपाठपुस्तकनिर्मितिमण्डलेन प्रकाशिते नवमी-कक्षाकृते संस्कृतपाठ्यपुस्तके मुग्धा रिसबूडद्वारा लिखिता लघुनाटिका समाविष्टा।
- डीडीन्यूज-द्वारा आयोजितायां हिन्दीगीत-संस्कृतानुवादस्पर्धायां अस्मिन् वर्षे द्विवारं पारितोषिकं प्राप्तवती।
- अनूदितानि संस्कृतगीतानि अधिकृत्य 'गीतसंस्कृतम्' इति कार्यक्रमस्य संकल्पना, लेखनं, निर्मितिः सादरीकरणं च।

मुग्धा रिसबूड

संस्कृताध्यापिका, कनिष्ठविभागः।

DEPARTMENT OF HISTORY

One Day National Conference on ‘Emerging Trends in Education’

Department of History in association with the departments of Sociology, Philosophy, Economics and Psychology organized a one day National Conference on the theme of ‘Emerging Trends in Education ; An Interdisciplinary Approach’. The conference was held on 7th February 2018, and was attended by multiple research scholars, educationists and senior professors. The Conference was inaugurated by Prof. Sameer Sahasrabudhe (Senior Research Scientist, IIT Bombay) who focused on the issue of using digital technology for having a more holistic and inclusive educational system. 20 papers were presented in the conference.

One-day National seminar team at Valedictory session (7 Feb 2018)

Documentary screening

Department of History in collaboration with Drushti Film Forum screened the documentary titled ‘Ram Ke Nam’ directed by Anand Patwardhan on 7 December, 2017. 52 students viewed the documentary.

Film Screening

Department of History and Department of Sociology jointly organised the screening of the film Children of War-nine months to freedom on 11 December, 2017. Prof.Gaurav Gadgil talked about the historical events

leading to the creation of Bangladesh in 1971. Prof.Rohini Fadte discussed how women and children have been targeted during wars. 75 students viewed the film and participated in the interaction following the film.

Indian Express talk

Department of History in collaboration with Indian Express marketing division organised guest talk by Mr.Muzamil Jaleel Deputy Editor on Kashmir the challenges and way forward on 12 December, 2017.Dr. Hemali Sanghavi Head, Department of History felicitated guest. Indian express marketing division in charge described the activities of marketing division. In his talk Mr.Muzamil Jaleel traced the history of Kashmir. The lecture was followed by question-answer session. The anchoring of the programme was done by Prof.Gaurav Gadgil.63 students attended the programme.

Indian express team with History department faculty and students.

Study Tours

- Dr. Hemali Sanghavi along with 12 Students of TYBA visited the Numismatic and Archaeological Exhibition organized by Extra-Mural Studies Department at Sports Complex at Kalina Campus, on 15 December 2017.

Dr.Hemali Sanghavi along with students at antiquities exhibition (15 Dec 2017)

- Dr. Hemali Sanghavi and Prof. Gaurav Gadgil along with 13 students of SYBA (History) paid a visit to an exhibition on Science and History organized by Vikas College of Vikhroli (3rd February 2018). The exhibition traced the history of science and technology from the ancient times to the present, which was appreciated by the students. It also had a pottery making stall where a couple of students made their own pots using the potter's wheel. The exhibition also had a stall on the local history of Vikhroli Township.

History department faculty and students at Exhibition on Science & history

(3Feb2018)

Interdepartmental Programmes (Inside Campus)

- Prof. Sandeep Kulkarni Head of Environmental Studies Department addressed the History students on the theme of Indian Mythology and Greek Mythology on 12 July 2017.
- Dr. Hemali Sanghavi, Mr. Gaurav Gadgil along with 15 students of F.Y.B.A, S.Y.B.A. & T.Y.B.A. participated in Dr.MeenakshiRajan Scholarship Programme on 10 August, 2017.
- Dr. Hemali Sanghavi, Mr. Gaurav Gadgil along with 7 students of T.Y.B.A. participated in the National seminar on Multi-dimensional contribution of Lokmanya Tilak to Indology and Applied Philosophy organized by K.J.Somaiya Bharatiya Sanskriti Peetham in collaboration with Indian Council of Philosophical Research, New Delhi on 4 September, 2017.

Participation in Inter-collegiate Competitions

- Miss Anam (F.Y.B.A.) and Miss Aliya (F.Y.B.A.) participated in the Inter-collegiate Quiz competition on Quit India Movement organised by R.J.College on 10 October 2017.
- Miss Sayli Zagade (S.Y.B.A.) and Miss Akanksha Phalke (S.Y.B.A.) participated in Inter-collegiate Quiz Competition organised by Ruia College.

Participation in research activities

Miss Prachi Mishra and Mr.AtharvaPatwardhan of S.Y.B.A. presented paper on Science, Religion and History at Talentux Arts festival organised by Ratnam College on 11 August, 2017.

Heritage Walk

Miss Aiman Mulla (S.Y.B.A.) participated in the Heritage Walk conducted by Mumbai Research Centre of Asiatic Society.

Library Session

Library session was organised for T.Y.B.A. History students during fifth and sixth semester. Students were divided into different batches. They were shown books in the library under the guidance of Dr. Hemali Sanghavi in June and November 2017.

Library session (14 June 2017)

ACTIVITIES OF ACADEMIC YEAR, 2017-18

The department of political science is an important discipline of social science, which is committed for the cause of good governance and to produce sound, law abiding citizens. Though this is the central aim of this branch of knowledge, this enables our students to acquire in-depth empirical / practical knowledge alongside theoretical understanding of the same.

Discipline is very much based on day to day happenings in the politics from local to national and then global, our attempts are to translate these important happenings into a knowledge system. To pursue this, we always work towards to make our students aware of it.

To fulfil above mentioned objectives we have to teach the basics of discipline from its historicity such as Greeco-roman civilisation and relate it to present context. For this we arranged number of activities for our students.

American Library visit to become member of the library so that they can develop the habit of sound reading. This has helped my students to use this library's amenities to appear for all competitive examinations.

Visit of a journalist guest lecture from Germany: This has helped my students to understand the essence of journalism as a fourth pillar of democracy, along with German journalism and international investigative journalism.

Meeting of board of studies: To update the discipline by modifications in the existing syllabus. This meet also has our past students; who also have contributed for change in syllabus for upcoming years from student's point of view.

Apart from this, Department consistently organized various competitions to develop stage-courage, to develop a precise articulation of subject matter, develop oratory and competitive skills which eventually will require them in their respective fields which they will join and to make them independent decision makers for tomorrow's India. The activities are as follow:

- **Essay competition** to articulate write-up in a systematic form with apt focus of the subject of the essay.
- **Extempore competition** to understand day to day happenings of the politics all over the world.
- **Roles play competition** of eminent personalities from politics.
- **Poetry reading competition on issues like** women, and issues related to contemporary politics such as GST etc.
- **Quiz competition to check their** aptitude/ability test which will help them to face competitive.
- **Mock parliament** to gate flare of actual parliament in class-room which was very much enthusiastically attended by people.

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY

Report For College Magazine For Year 2017-2018

Philosophy Department

Field Visit

- Place - Global Vipassana Pagoda, Gorai Village, Borivali (W)- 91.
- Date - 11 February 2018 at 9 a.m.
- Purpose Of Visit - To understand the importance of meditation in our life and have some practical experience of meditation.
- Activities done by the Students -
Session with Ms Kavita.

Practice 20 Minute Anapana courses meditation session at Pagoda.

Visit to Painting Gallery Video Gallery Photo Gallery Books & Souvenir

Center

PPT presentation by FY/SY/TYBA

- Place - Conference Room. (K.J. Somaiya Arts & Commerce)
- Date - 15 February 2018 at 10.30 To 12.30 a.m.
- Purpose Of Activity - To encourage their use of IT skills.

Sr No	Name of Faculty	Date & Time	Place	Title	Organizer
1	Dr. Maithili Gupte	24.11.17 3.30 pm	Philosophy Dept. Kalina Mumbai	Environmental Ethics & Jainism	Bombay Philosophical Society Philosophy Dept. Kalina Mumbai-98
2	Dr. Maithili Gupte	7.2.18.	K. J. Somaiya Arts & Commerce	Jainism And Value Education	K. J. Somaiya Arts & Commerce Vidyavihar

DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

Achievements of the Department

- This year it was the moment of pride as Dr Atish Taukari got selected as Dean, Extension and Research Activities.

- Ms Hema Mehra of 2016-17 batch bagged the overall toppers position in the Arts stream.

Lecture and Seminar

- A guest lecture was organized by the department on 14th December, 2017. Mr. Shashank Nikumbh invited Mr. Venkatesh Iyer, psychologist and an activist.
- The lecture was on 'Identity and Social Media'. It was followed by meaningful discussion wherein students expressed their opinion. Mr. Iyer guided the students and help them understand aspects of identity reflected in the virtual world.

- Psychology department, along with department of Sociology, History, Philosophy and Economics organised a one-day national conference on “Emerging Trends in Education- An Interdisciplinary Approach” on 7th February, 2018.

Participation of Students

- Students of second and third year (26 students) participated the festival organized by National College, Bandra.
- Sister Anjana Natarajan and sister Vishwa Nandu of second year won the debate competition in the fest.

Sis. Anjana Natarajan

Sis. Vishwa Nandu

- Sister Isha Mandloi won the Poetry Slam competition at National college.

Sis. Isha Mandloi -TYBA

- Second year students participated in “Mind Labyrinth, 2018 (24th and 25th January)- fest of Psychology department, Mithibai college.

Participation and paper presentation in Seminar/ Workshop/Conference/Research Projects/ Publication, other achievements.

Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organizer
Dr Atish Taukari	June 2-4, 2017	Wai, Satara	Rational Emotive Behavior Therapy (3 days state level training)	Dept. Psychology Kisan Veer Mahavidyalaya & Swa. Tantraa Brain and Mind Gym, Satara
Dr Atish Taukari	14th December, 2017		‘Significance of counseling in positive psychology’ (Resource person - 4th state level and 12th university level yearly conference)	Smt. Aakkatai Ramgonda Patil Kanya Mahavidyalaya, Ichalkaranji
Dr Atish Taukari	January, 2018	NKT College	Film Screening of ‘Devarai’. Topic-	Department of Psychology, NKT

			Schizophrenia. Resource person	College, Ulhasnagar
Dr Atish Taukari	7 th February, 2018	K. J. Somaiya College of Arts & Commerce	‘Relevance of Six Points of Teacher conduct suggested by J. KRISHNAMURT’I. One day National Conference	Department of Sociology, Psychology, History, Economics and Philosophy
Mrs. Sonal Jambhekar	22 nd December, 2017		“Vidyarthi ani Manasshastra”. Guest speaker	S.D. Devshi college of Arts, Science & Commerce, Wada- Palghar.

Dr Atish Taukari

- Certification of appreciation as NSS programme officer for rendering services for activities of NSS in the college and completing the scheme satisfactorily for minimum three years.
- Certificate of appreciation from Election commission, BMC for being NSS coordinator for ‘voter enrolment and rally for voter awareness’, 2017.
- Co-author of the book ‘Manasshastra-2 (Samajik Manas-shastra- 2)

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

Following activities were conducted by the Department of Sociology in 2017-18

EXPLORING LIBRARY RESOURCES

- The department in association with the library organized an exhibition of library resource material for the students of Sociology of FY/SY/TYBA level on 23 August, 2017.
- The purpose of this exercise was to introduce the students to the functioning of the library, locate and facilitate access to library resources. Students were introduced to Reference Books and Academic Journals for Sociology. 48 students visited the exhibition.

FELICITATION

- The department invited two of its student toppers in the subject of Sociology. Ms. Pratiksha Marathe (UPSC aspirant) and Ms. Shivani Kirve (Gymnast and All India Bronze Medal Winner in Yoga) were felicitated by the department followed by interactive session with the students of TYBA Sociology class.

PAPER PRESENTATION

- The department of Sociology organized a Paper Presentation Session on 7th September, 2017 from 9.30 am in the Conference Room.
- The objective of this event was to sensitize students on the burning issues relating to women. Students of S.Y.B.A. (Sociology) addressed varied aspects of “*Issues Concerning Gender in*

Contemporary India” through Power Point Presentations, Short Documentary Films, Advertisements and snippets from literature as part of the internal assignment.

- The topics addressed were Honour Killing, Gender Discourse and Patriarchy, Dalit Women’s Narratives, Women’s Narratives on Partition and Representation of women in media to name a few. This was followed by an interactive session attended by 83 students.

GREEN REVOLUTION CLIMATE CHANGE CERTIFICATION PROGRAM:

- Ms. Devanshi Gupta, a sociology student of SYBA class has been selected as a ‘Climate Counsellor’ by Green (R)evolution to educate and inspire members of the community by increasing the pool of environmentally aware and committed citizens.
- The Department of Sociology and Ms. Devanshi Gupta, through her leadership have motivated 25 members; a group of students and teachers to complete the Green Revolution Climate Change Certification Program held in the last week of December, 2017. As a part of this programme students were also required to promote eco-friendly sprouting pencils supported by BEEJ.
- Green (R)evolution – Action Against Climate Change is an activity initiated by the International Centre for Culture and Education (ICCE) Cause supported by the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).
- This initiative is about spreading knowledge on the effects of Climate Change and the actions that need to be taken within one’s capacity. It is conducted through various activities such as the Global Certification Program, campaigns and workshops.
- A number of prestigious institutions have associated themselves with the cause such as; IIT Madras, Indian Agricultural Research Institute and Christ University.
- Dr. Rohini Fadte, Department of Sociology and Prof. Mamata Tendulkar, Department of EVS participated in the Certification Programme.

ENVIRONMENTAL AWARENESS

The Department has introduced a new component on Environmental Sociology as an option to Urban Sociology. This would enable students to engage with environmental issues at the theoretical and practical level.

URBAN INSIGHTS:

- The Department of Sociology organized ‘Urban Insights– Exploring the City’, an activity which aims to introduce students to the changing dynamics of the Maximum City: Mumbai.
- The teachers and 22 sociology students of TYBA and SYBA class participated in the ‘Mazagaon Heritage Walk’ conducted by Mumbai Research Centre under the auspices of the Asiatic Society of Mumbai, on 14th January, 2018 from 8.30 am to 1.30 pm.
- The Walk was facilitated by Mr. Rafique Baghdadi who shared insights through his lived experiences. The heritage trail covered the Rosary Church, Old Gloria Church, Chinese Temple, Mazagaon Dock, Khoja and Shiaa cemeteries, Hasnabad, Fire Temple, Nawab Tank, Private Well inside Banu Chambers, the British Chummary, Gunpowder Road, Goa Boarding Clubs (Coods) and Matherpakadi.
- The walk explored the unique physical and cultural characteristics, along with the history and legacies of Mazagaon Area. Students were exposed to heritage monuments and architectures coexisting along with signs of gentrification. The walk aimed towards an exploration of the process of change, through which residents negotiate to preserve the structures amidst forces of globalization.

NATIONAL CONFERENCE

- A One-Day Interdisciplinary National Conference on ‘EMERGING TRENDS IN EDUCATION – An Interdisciplinary Approach’ was organized by Departments of Sociology, Psychology, History, Economics and Philosophy on February 07, 2018. Dr. Rohini Fadte (Sociology) was the Convener of the Conference. The Conference was co-convened by Mrs. Sonal Jhambhekar (Psychology), Dr. Hemali Sanghavi (History), Mrs. Jayashree Kotak (Economics) and Dr. Maithili Gupte (Philosophy).
- The objective of the conference was to understand the changing dimensions of education through historical, philosophical, economic and sociological lenses.
- The Conference was inaugurated by Dr. Sameer Sahasrabudhe, Senior Research Scientist, IIT-Bombay, who was also the keynote speaker for the day. The talk on “Designing Learning-centric MOOC” emphasized on the importance of Massive Online Open Learning Course in creating knowledge that is student-centric, rather than teacher-centric fulfilling the objective of inclusive education.
- The proceedings of the conference were thematically divided into three sessions. Session I was chaired by Dr. Rajkumar Pant, who delivered a talk on “Flipped Learning Model using Inverted Classroom Concept”. The first session dealt with varied concerns such as; the growing popularity of mixed methods in social sciences, use of ICT and relevant technologies in teaching-learning and for disseminating information. An assessment of impacts of the interface between students and technology was also presented.
- Session II was chaired by Dr. Kanchana Mahadevan, Department of Philosophy, University of Mumbai presented her views on “Role of Critical Thinking in Education”. The second session dwelt on varieties of educational experiences, philosophical foundations of educations, views of J. Krishnamurti on education among others.
- The chairperson for Session III was Dr. Sybil Thomas, Department of Education, University of Mumbai presented her views on “Transitions in Higher Education”. The third session dealt with the sociological, cultural and historical aspects of education. A predominant theme related to inclusive education as a catalyst to social change was also discussed.
- The chief guest for the valedictory function was Dr. Geetha Pillai, academician and ex-NAAC Peer Team Coordinator delivered a talk on the ‘Relevance of NAAC: Need, Scope and Significance. She reiterated on the best practices initiated by colleges and shared her experiences on NAAC visits throughout the country, reflecting regional variations.
- The Sessions were attended by teachers, students and researchers in which 20 papers on varying themes were presented were highly appreciated. The deliberations of the conference attempted to provide a holistic and coherent insight into the issues relating to the current education system helping address; at least to some extent, the grand challenges facing today’s society.

DEPARTMENTAL LIBRARY:

The Sociology department is in receipt of 20 books donated in February 2018 by VACHA, an NGO working in the field of documentation of women's issues and gender sensitization. The themes of the books vary from Gender and Medical Education, Gender Justice, Reproductive Rights of Women to Reports on India's livelihood and development. The books and reports have proved to be a valuable addition to the departmental library.

EXPERIENTIAL LEARNING : SAKHARWADI RESEARCH PROJECT

The department of Sociology in association with the Economics Department undertook a Research Project at Sakharwadi and Laxmiwadi (Ahmednagar). The aim of the project was to assess the following:

- Causes of girl children opting out of the education system.
- Factors responsible for growing absenteeism among students.

Dr. Rohini Fadte (HoD, Sociology), Mrs. Jayashree Kotak (HoD, Department of Economics) and Prof. Mahendra Mishra along with 10 students were part of the project. Under the guidance of the teachers, students administered the questionnaire, analyzed, interpreted and presented the data.

- Data Analysis, Interpretation and Graphic Representation of Data
- Preparation of Final Report
- Training students for presentation of report

Details of Teachers And Students Engaged In

Sakharwadi Research Project (2017-18)

Teacher Incharge	Students' Name	
Dr. Rohini Fadte Head, Dept. of Sociology	1 Poorvi Kulkarni	TYBA
	2 Anjali Khandagale	TYBA
	3 Akhilesh Kumar Maurya	FYBA
	4 Vaishnavi V. Ghag	FYBA
	5 Sakshi Jangam	FYBA
Mrs. Jayashree Kotak Head, Dept of Economics and	1 Kanchan Kojage	TYBA
	2 Sachin Bhuyan	SYBA
	3 Mayur Gaikwad	SYBA
Mr. Mahendra Mishra	4 Chandrakant Aade	SYBA
	5 Purva Risbood	FYBA

Briefing before the field work

On Location at the Laxmiwadi School

Administering questionnaires to students

A Focused-group discussion in progress

DEPARTMENT OF ENVIORNMENTAL STUDIES

1. Activity: Bird Watching Session

Venue: Bhandup Pumping Station

Date: 20th Jan, 2018 Time: 7:00 am to 12:00 noon

Organising Department: Dept. of Environmental Studies

Dept. Teacher attending: Shri Sandeep Kulkarni

Session Expert: Dr. Sonali Deogirikar, Dept. Of Commerce

No of Students: FYBCOM (14) & FYBA (4)

Dr. Sonali Deogirikar, Shri Sandeep Kulkarni & FYBCOM Students attended the bird watching session

Dr. Sonali Deogirikar, Shri Sandeep Kulkarni & FYBA (Eng) Students attended the bird watching session

Bird Watching Session was organised by the Dept. of Environmental Studies for interested students of our college. All the participants and students were asked to report by 7:00 AM at Nahur Railway Station on east side. All the participants hired auto rickshaw and reached Bhandup Pumping Station (BPS).

Dr. Sonali Deogirikar an Expert of Nature Trail & Bird study led us to interior part of the marshy land near BPS giving information about various birds generally spotted in that locality, based on her earlier experience & studies.

Students were instructed us to wear caps and start walking softly and quietly observing the birds.

As we entered in to mangrove forest area, we sawed various types of shrubs. We also got the opportunity to see the salt making.

2. **Report writing on Bird Watching:** Students were asked to email, report on Bird Watching Session. About four students submitted it. The reports will be judged by Dr. Sonali Deogirikar and the prize winners will be declared in the next year's Prize Distribution Ceremony.

Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organizer
Sandeep Kulkarni	16 th September,2017	Mumbai	Recent Amendments in UGC Norms for API under CAS	K.J. Somaiya College of Arts & Commerce, Vidyavihar
Mamata Tendulkar	16 th September,2017	Mumbai	Recent Amendments in UGC Norms for API under CAS	K.J. Somaiya College of Arts & Commerce, Vidyavihar
Mamata Tendulkar	3 rd February, 2018	Mumbai	Innovative Practices and Emerging Trends : Quality Research in Higher Education	Nagrik Shikshan Sanstha's College of Commerce & Economics.
Mamata Tendulkar	7 th February ,2018	Mumbai	Emerging trends in Education	K.J. Somaiya College of Arts & Commerce, Vidyavihar

The Department of Economics aims at developing all round personality of students by providing them platform and exposure through participation in various competitions. In order to increase employability of students, our department has organized various activities and workshops. In order to give practical experience to the students we have organised field visit for TYBA and SYBA students and have also introduced case studies in the syllabus. We also encourage our students to participate in various intercollegiate competitions. The details of the various activities of the department are given below:

Guest Lectures/ Visiting Faculty Lectures Organized by the Department: Department of Economics has organised various guest/Visiting lecture during the academic year 2017-18 and they are as:

1. Interdisciplinary lectures were conducted by Mrs. Moinka Sawant and Mr. Sandip Yadav on Various Acts, Industrial and Labour laws. (Paper IX)
2. Study tour to RBI monetary museum was conducted on 19th January 2018 as part of co-curricular activities to understand the paper VI Indian Financial System. Around more than 90 students and two teacher participated in this activity

3. Industrial visit to Parle-G Company (Ambarnath) was conducted on 7th February 2018 as a part of Co-curricular activity supporting practical understanding of the paper IX Entrepreneurship management and Small Scale Industries. Around 20 students of TYBA and 6 students of SYBA participated in this extension activity.

4. Mock Stock market competition was also organised on 23rd Jan, 2018 for BA and BCOM students. !5 groups consisting of 3 member in each group participated in the Mock stock.
5. Funfair was organised on 16th of December 2017 for all students of BA and BCOM.

Student Research Activities by the Department of Economics: Department of Economics along with the Department of Sociology with support and funded by the somaiya management has conducted two research studies relating to the problem of girl child dropout and absenteeism in schools at Sakharwadi from 16th to 20th February, 2018. The details of teachers and students from department engaged in Sakharwadi research project are given below:

TEACHER INCHARGE	No.	STUDENTS' NAME	CLASS
Mrs. Jayashree Kotak Head, Dept of Economics	1	Kanchan Kojage	TYBA
	2	Sachin Bhuyan	SYBA
	3	Mayur Gaikwad	SYBA
Mr. Mahendra Mishra, Assistant Professor	4	Chandrakant Aade	SYBA
	5	Purva Risbood	FYBA

Faculty Participation in Seminars, Conferences, Workshops and Symposia:

Name of Faculty/ Dept.	Date	Place	Title of the Workshop/Seminar/Paper	Name of the Organizing Institution
Jayshree Kotak	20 th and 21 th July 2017	Mumbai	21 vi sadi me Hindi:Chunotiya sambhavnaye	K.J.Somaiya college
Jayshree Kotak	11 June to 17 June 2017	Delhi	Workshop on Indian Economy	Ministry of HRD
Dr. Shubhangi Patil	07 th Feb 2018	Mumbai	Participated in Seminar on Emerging Trends in Education: An Interdisciplinary Approach	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Dr. Shubhangi Patil	16 th Sept 2017	Mumbai	Participated in workshop on Recent Amendments in UGC Norms for API under CAS	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Dr. Shubhangi Patil	3 rd March 2018	Kalyan	“Demographic Transition and Innovative Banking Practices in Rural India”	K.M. Agarwal college of Arts, Science and Commerce
Mr. Mahendra Mishra	16 th Sept 2017	Mumbai	Participated in workshop on Recent Amendments in UGC Norms for API under CAS	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Mr. Mahendra Mishra	18 th Nov 2017	Mumbai	Participated in Seminar on “Translation: Challenges and Scope”	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Mr. Mahendra Mishra	07 th Feb 2018	Mumbai	Participated in Seminar on “Emerging Trends in Education: An Interdisciplinary Approach”	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Dr. Sunil Chandanshive	18 th Nov 2017	Mumbai	Participated in Seminar on “Translation: Challenges and Scope”	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Mrs Deepali Toraskar	07 th Feb 2018	Mumbai	Participated in Seminar on “Emerging Trends in Education: An Interdisciplinary Approach”	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Ms Flora Pandya	18 th Nov 2017		Participated in Seminar on “Translation: Challenges and Scope”	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Ms Flora Pandya	07 th Feb 2018	Mumbai	Participated in Seminar on “Emerging Trends in Education: An Interdisciplinary Approach”	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce
Ms Flora Pandya	16 th Sept 2017	Mumbai	Participated in workshop on Recent Amendments in UGC Norms for API under CAS	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce

DEPARTMENT OF COMMERCE

Annual Report of the Commerce Association for the Academic Year 2017-18

1. The Commerce Association of the College Organized a session on ‘**Mutual Fund and Tax Planning**’ on **25th January, 2018** at 9.00 a.m in Conference Room to inculcate financial literacy among the students and staff members of the college. The Session was taken by Experts from **Geojit Financial Services, Ghatkoper.**

Date of Activity - On 25th January, 2018

2. Awareness Program on GST

Session was conducted by **CA Prakash Doshi** and Financial Experts **Vishal Baniya** On 'Goods and Services Tax' (GST) in the Kalidas Sabhagruh on 31st January, 2018. As GST is a part of an elective Paper (DIT), most students of Tybcom participated in the session.

Date of Activity - On 31st January, 2018

Participation/ Paper Presentation in Seminar/Workshop/Conferecne/Publication

Name of Faculty	Date	Place	Title	Organiser
Dr. Deelip Palsapure	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Dr. Sonali Deogirikar	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Dr. Sonali Deogirikar	27 th Jan, 2018	Nalasopara	Outsourcing by Indian Railways as a step towards privatization – a critical analysis	M. B. Harris college of Arts and A. E. Kalsekar college of commerce and management
Dr. Sonali Deogirikar	10 th Feb, 2018	Ulhasnagar	Smart farming with digital technology- New model of business in primary sector	Seva Sadan college of Arts, Science and commerce, Ulhasnagar
Dr Mayuresh Mule	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
CA Ketaki Ketkar	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
CA Ketaki Ketkar	29 th & 30 th Nov 2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Mrs. Shobha Mathew	10 th March 2018	Mumbai	A Review Paper on factor affecting employee engagement	Lala Lajpatrai college of Commerce and

				Economics
Mrs. Shobha Mathew	03 rd March .2018	Kalyan	A Study on necessity of soft skill training for insurance agents	K M Agarwal College Kalyan
Mrs. Shobha Mathew	07 th February 2018	Vidyavihar	A Study on the role of education in the sale of life insurance products in Mumbai	K J Somaiya College College of Arts and Commerce
CA Nileshkumar Agarwal	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
CA Nileshkumar Agarwal	29 th & 30 th Nov 2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Mr. Amol Bhosale	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Mr. Mayur Shelke	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Mr Mayur Shelke	8 th December 2017	University of Mumbai	Digital transformation with SAP – prepare & lead & succeeding in the corporate world – journey of life	Dept of commerce (University of Mumbai) & ICA Edu Skills Pvt Ltd
Mr. Rahul B Jagtap	16 th Sept,2017	Vidyavihar	Recent amendments in UGC Norms for the API under CAS	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce
Mr. Rahul B Jagtap	8 th December 2017	University of Mumbai	Digital transformation with SAP – prepare & lead & succeeding in the corporate world – journey of life	Dept of commerce (University of Mumbai) & ICA Edu Skills Pvt Ltd
Mr.Rahul B Jagtap	28 th February,2018	Prabhadevi, Mumbai	Civil Defence Maharashtra programme on fire safety and first aid awarness	Ravindra natya mandir hall, Prabhadevi, Mumbai 400028

Activity Report – 17-18 | Department: BMS

Guest lecture and Seminars

Seminar on “Stress Management through yoga” by Ms. Rashmi Marathe – Lokapure, certified corporate trainer

Aim: To free yourself and feel happy during stress.

This session was conducted by the corporate trainer in which the students were made aware about the stress management technique. This session was exercised through yoga . where students closed their eyes and were instructed to follow the speech of the trainer. Thereby experiencing the powerful stress management technique.

No. of students participated: 122

Seminar on “Career option” for FYBMS by Mr Tony Joseph, Manager (operations) in morgan Stanley

Aim: to guide the student for career option.

This seminar was conducted to guide the First year students about the career option which they can choose in future .various option in front of the student were listed so that they can take up the initial steps towards their future.

No. of students participated: 137

Seminar on “New Trends in world marketing” by Varun Chibber(Region Head, Work Express)

Aim: to inform the student about the new trend in the marketing.

This seminar present an excellent forum for student to meet and exchange ideas on how to achieve best practices in the industry. At the seminar Mr. varun interacted with student about the field, obtain information on best marketing practices.get update on latest information on marketing and technique.

No. of students participated: 130

Seminar on “GD skills for corporate” by Mr. Abhilash Koikkara, Senior Financial analyst in BHNC Finance

Aim: to Train students towards corporate training.

This helped the students in understanding the behavior and importance of Group Discussion in the corporate sector. Also it helped them in understanding how it will develop their personality and skills. It also gave the idea of how important it is to be attentive and to be fluent while one speaks.

No. of students participated: 122

Workshop on “Stock Gyan - Basic” by Mr. Ravi Nathani, a leading stock broker.

Aim: to train students in technical and fundamental analysis.

It was really very beneficial as the students who were unaware of trading and also the one who were interested in trading. They got an idea of how to trade, how to invest, where to invest and why. It helped a lot to understand the full concept not only on shares and debentures but everything which is covered and is important. They gained good knowledge in this sector which is easily not given by anyone as this is the sector where we cannot judge the market as there would be a lot of risk factor.

No. of students participated: 42

Seminar on “Introduction to post graduate entrance exams” by Endeavour.

Aim: to train students for entrance exams.

Endeavour made the students aware about the available career options and which entrance exams can be applied for post-graduation, also which exams should be given to secure jobs in good companies. It guided them through the overall career options available for the graduates. Also gave them the detailed information about almost all the entrance examination syllabus and how to crack the exam.

No. of students participated: 80

Seminar on “Research project & questionnaire preparation” by Annuttara Shah, research expert, BARC

Aim: To understand the requirements of Research

This seminar was conducted by Annuttara Shah who is a research expert . The purpose of this seminar was to guide the student on how to prepare research project & how to create informative questionnaire for survey.

No. of students participated: 125

Industry Academia Interaction

Industrial Visit:

BMS students went on Industrial Visit to Chandigadh – Shimla for eight days. Following industries were visited:

Vardhaman Textiles, Baddi, Himachal Pradesh

No of students- 141

Aim- Working of textile industry

The industrial visit was very informative. It made us aware about the overall working of the textile industry right from the operations in segments of yarn to the finished product.

Polo Pharmacy, Baddi, Himachal Pradesh

No. of students- 141

Aim- Understanding Small scale industry

It was basically a small scale industry. The working environment was drastically different than other industries with respect to production, administration and management. We got to know the working and the production of medicinal products.

Su-kam, Himachal Pradesh

No. of students- 141

Aim- Optimum use of solar energy

Solar energy is a need of an hour. To gain more insights about it, we visited Su-kam solar plant. With this visit we got to explore efficient usage of solar energy in every field. The benevolent staff was informative and made our perceptions clear.

Research Work by Students

Paper Presentation by Students

Sinhgad Institute of Business Management has given a wonderful opportunity to the students of the BMS Dept to conduct a research on topics which will help them understand their subjects more and help enhance their practical knowledge in fields of their interest. It boosts their research and technical analysis skills and helps them to explore on topics related to management and business. Following Students are presenting their paper in the Research Seminar

Sr. No.	Name of the Student	Title of the Paper
1	Chandanbala Jain	Effects of TVC on awareness of Product
2	Akshata Jain	Role of Industry in Curriculum Designing
3	Tanmay Shewale	Effect of Administrative Principles of “Chattrapati Shivaji Maharaj” on Business
4	Shamya Salian	Importance of Industrial Expert in imparting Professional Course with respect to BMS

5	Archi Desai	Trend of Fitness as a Business
6	Darshil Jain	Influence of Word of Mouth on Business
7	Pranay Dedhia	Advances and Challenges faced by Technological Toy products
8	Rakshita Jain	Right Staffing – Emerging Challenges in Business
9	Zabin Khan	Significance of Research in Education

Social Outreach

Visit to DSV High School

BMS department of K. J. Somaiya College of Arts & Commerce had conducted a session on “Awareness of Non-Social relationship & bonding with Parents with Students of Secondary Division.

Rotaract Club of K. J. Somaiya College of Arts & Commerce

1. TREK TO AJOBA Rotaract Club of KJ Somaiya executed a project named 'Trek To Ajoba' where the members of the club on the Independence Day 2017 escorted the blind people to the top of the hill where we even Celebrated Independence day by hoisting and distributed sweets on the auspicious day. We even felicitated them with momentos and it was an amazing experience trekking with them.

2. SLING SHOT FUTSAL

TOURNAMENT - Rotaract club of

Kj Somaiya organised a Football tournament wherein cash prizes, trophies and medals were distributed to the winning teams. It was a mega event that took place in the first month itself of the new Rotaract year.

3. BEACH CLEAN UP - Rotaract Club of KJ Somaiya in association with 'beach please' cleaned the Dadar beach where more than 80 people were present and there was a drastic change in the condition of the beach after clean up.

4. RISE - Rotaract Initiative for Sporting Excellence is a District Sport Competition where all the sports from A to Z were there which happened in Somaiya campus on 10th and 11th Feb. Many people

participated, certificates, trophies, cash prizes, medals were given to the winners. It was a mega event with a high level of competition which is to boost interest in sports in youths.

5. WRY - WRY, World Responsible Youth, an event which happened in June for more than a week which covered many events in the whole Mumbai like cleanup, overnight painting, performing street plays on social causes, carrying out mega rally, arranging blood donation camps and what not for the society. This event is carried out to show the whole world what Rotaractors do for the society as youths being responsible.

These were some of the very few mega events that Rotaract club of KJ Somaiya carried out. There are in total more than 60 projects that the RCKJ club has executed in seven months for the year 2017-18. This is the Rotaraction we have within us, this is the love we have in our hearts for doing good for others and being responsible youths. Because college not only teaches us to gain knowledge on a particular thing but also teaches us to built humanity, generosity and a kind nature to help others. That's what makes us true students.

BACHLEOR IN BANKING AND INSURANCE

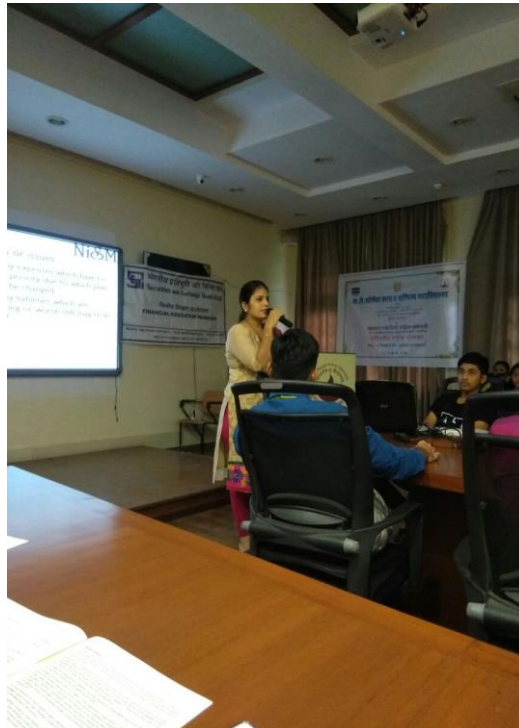
Guest Lecture:

- The academic year 2017-18 started with guest lecture by Mr. Suniel Raikar on “Campus to Corporate” on 18th July 2017 which enlighten the student about transition from college life to corporate life.
- On 20th July 2017, lecture was delivered by Mr. Suniel Raikar & his team on “Drug & Addiction” which made them aware of perils of drug addiction.

Workshop:

- On 22nd July 2017, workshop was conducted on “Financial Education” by Ms. Riya Nathani from SEBI where she interacted with the student on control of SEBI on capital market.

Career Guidance:

- On 28th July 2017, career guidance lecture by Mr. Sanket Bhatia and Mr. Ashish Narayan from M/s Endeavour careers Pvt. Ltd. for SY & TY BBI student.

Orientation of FYBBI:

- On 8th August 2017, Orientation for FYBBI student was conducted, where guidance was given by Mr. Ashish Gupta fro Times of India on importance of insurance product and career opportunities in insurance sector.

Field Visit:

- On 21st August 2018, field visit to RBI & BSE was arranged where 50 student of SYBBI participated. They interacted with resource person at respective institution. It enhanced their knowledge on monetary policy of RBI & stock exchange of BSE as well as importance of small investment mutual funds.

Cultural Fest:

- On 12th & 13th December 2017, annual fest of department “FINSEC” with ‘Retro Bollywood’ theme was organized. Chief Guest of the fest was Bollywood music composer Mr. Sudeep Swaroop. Splits villa fame, Mohit Hiranandani and Utkarsh Gupta and Master Truptraj Pandya, Guinness world record for youngest tabla player also graced the occasion.

Industrial Visit:

- Industrial visit was organized from 16th December to 23rd December 2017, for the student of SY & TY BBI at Nanital & Haridwar. 95 students visited Dainik Jagran at Nanital. Student has interacted with General Manger of Dainik Jagaran Mr. Raghavendra Chadha & get the knowledge about paper processing, maintenance of stock & distribution channels of newspaper. At Haridwar student visited “Patanjali Industries” where they acquired the knowledge about the Ayurvedic products and their importance.

- One day Industrial visit was organized for FYBBI on 6th January 2017. Total of 52 student visited Parle – G and Maganlal Chikki and learnt about the product processing & financial requirements.

Girls Cricket League:

- This year inter departmental Girls Cricket was organized by BBI department for self-financing courses. Total of 7 teams from different department has participated. BMM Bleed Blue won the 1st prize & BBI Vighanaharta were the runner up.

- Value Education:
  - Value education on “Life Management” by Shri Krishna Chaitanya Prabhuji from ISKCON was organized on 29th January 2018.

Placement:

- On 30th January 2018, placement for TYBBI student by banks like ICICI & HDFC was arranged. Total of 15 student have been short listed. Ms. Bhavna Rohera having expertise of 25 years in banking industry gave orientation lecture for TYBBI students.

- On 3rd February 2018, placements as financial consultant with LIC of India for SY & TY student was arranged. Ms. Snehalata Bhosale & Mr. Giriraj Budbadkar gave orientation lecture.

- 20th February 2018 placement from Rupeeboss, a loan disbursement company was arranged. 6 students were short listed.

Short Term Courses :

Orientation on shortterm courses related to Banking, Brief description given by Mr. Veerdhaval Talpade.

Paper Presentation :

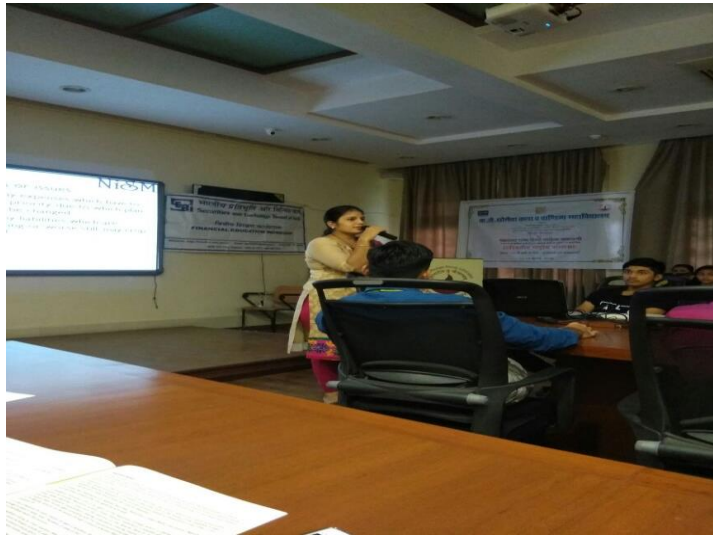
Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organiser
Mr. Milind Saraf	22 nd July, 2017	Ghaotkopar (East)	Recent Trends, Requirements & Employability for the students in commerce Stream	Oneday Inter-Disciplinary National conference, Gurukul college of Commerce, Ghatkopar

BACHLEOR IN FINANCE MANAGEMENT

Activities for the Academic Year 2017-18:

Seminar on Basics of Stock Markets:

- Seminar on Basics of Stock Markets was conducted on 22nd July 2017 by SEBI at First floor conference room and the topics covered were equity markets, derivative markets, mutual funds etc.

Seminar on Post Graduation Alternatives:

- Seminar was conducted on 19th August 2017 for Second Year and Third Year students by Endeavour Institute regarding Post Graduation options for the students after completing Graduation.

Seminar on Careers in Securities Markets:

- Seminar was conducted on Careers in securities markets by National Institute of Securities Markets on 4th December 2017 for Second Year and Third Year B.F.M students at First Floor Conference room. It exposed students to prospective career choices available for them in financial markets along with some fundamentals of stock markets.

Seminar on Future studies Planning :

- Seminar was conducted on 21st January 2018 for First Year B.F.M students by Endeavour Institute to help them in planning further studies after graduation.

Corporate Training Seminar:

- Corporate Training Seminar was conducted for Third Year B.F.M students by Ms. Ankita Ajmera on 23rd Jan 2018 to make students ready to enter the job market.

Seminar on Value Education:

- Seminar on value education was conducted by Iskcon Temple for first, second and third year B.F.M students. The seminar was addressed by Gokuleshwar Prabhujji who enlightened students with importance of values in our daily conduct and various stress management techniques.

Campus to Corporate Seminar:

- Seminar was conducted by on 27th January for Third year B.F.M students for preparing them to crack job interviews and help them in resume writing.

Workshop on Live Trading Strategies:

A workshop on was conducted on 14th Feb 2018 by ANS Pvt Ltd for First, Second and Third Year B.F.M students. It covered strategies for trading in stock markets and mock stock event for better understanding of practical trading for the students.

Workshop on Financial Literacy:

A workshop on was conducted on 7th march 2018 for first and second year B.F.M students by Consumer Guidance Society of India. The students acquired basic financial knowledge essential for making personal financial decisions.

Cultural Activities:

FINSEC 2017:

- Annual intercollegiate cultural fest of Department of B.F.M was conducted on 12th and 13th of December 2017. First day of the event was graced by Mr. Utkarsh Gupta (, Mr. Suddep Swaroop (Music director) and Mr. Mohit Hiranandani (and included dance and singing competitions. Various competitions like Box cricket, Mini militia, Splitsvilla, Mock stock etc were conducted on the second day of the event, which received participation from many colleges.

Educational Visits:

BSE Visit:

- An educational visit was organized for Second Year and Third Year B.F.M students on 21st August 2017 to **BOMBAY STOCK EXCHANGE** at Dalal Street. This visit helped the students to understand the financial capital of the country. During the visit the students acquired the knowledge about the stock exchange structure, its process and procedures related to the capital market.

SEBI Visit:

- A visit was organized for first and second year B.F.M students on 7th December 2017 to Securities and Exchange Board of India, Bandra Kurla Complex. This visit enabled the students to understand the regulatory aspects of stock markets and develop basic understanding of various stock market aspects.

Industrial Visit:

- An Industrial Visit was organized for second and third year B.F.M students to Nanital, Jim Corbett National Park, Haridwar and Rishikesh from 16th December 2017 to 24th December, 2017 with 30 students and 2 faculty members and they made a visit to companies like Dainik Jagran, Patanjali and Himalaya. It provided an insight on how companies work and also useful information related to the practical aspects of the course which cannot be visualized in lectures. Students were also taken for site seeing.

- An industrial visit was organized for first year B.F.M students to Lonavala with 28 students and 2 faculty members. They made a visit to Parle factory and Maganlal chikki factory.

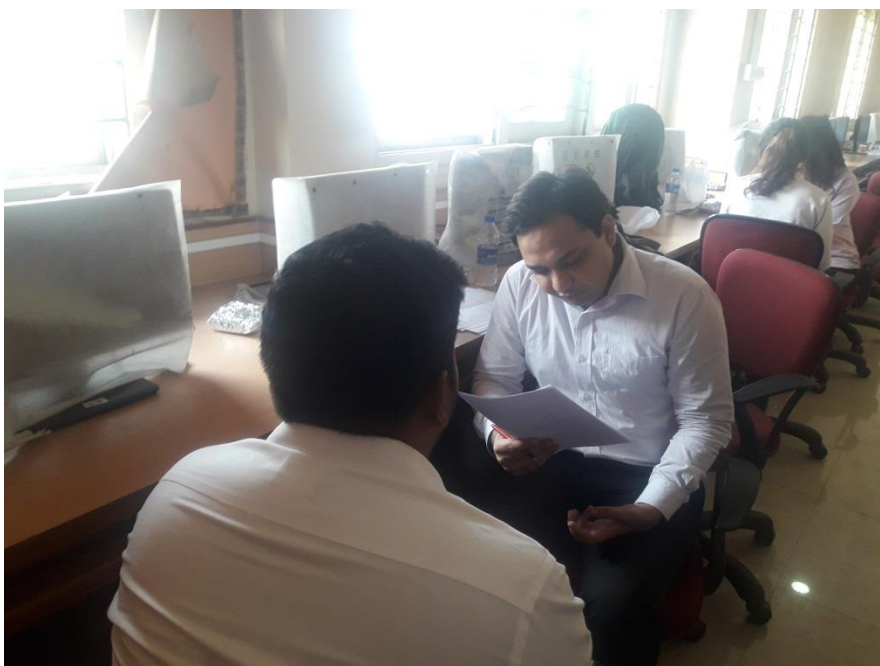
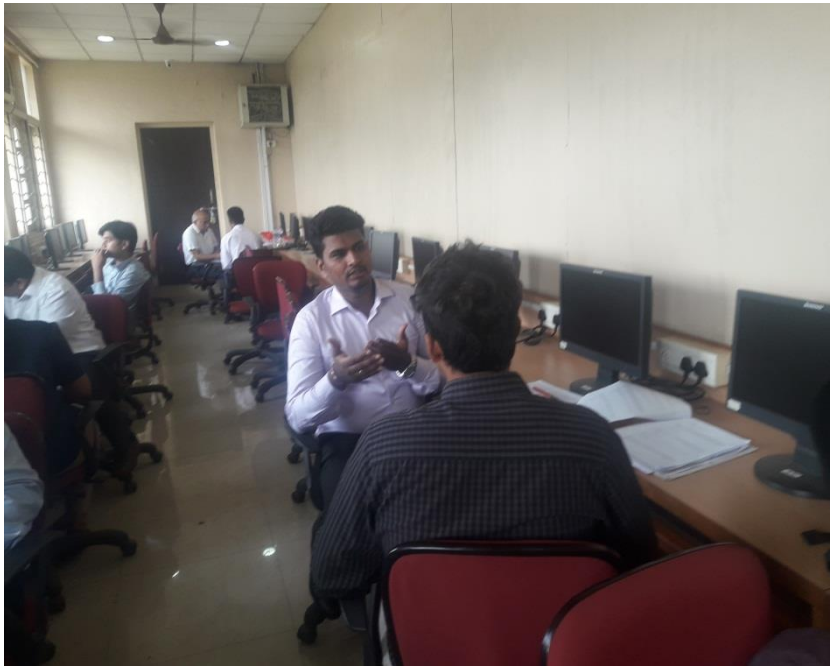

Campus Placements and Internships:

- Internship programme conducted for First Year students by Phillip Capital (India) Pvt Ltd. (Third largest share broking company of Asia) on 29th July 2017
- Placement was conducted by Sun Associates on 27th Jan 2018 for Third Year B.F.M students.

- Placement was conducted for Third Year B.F.M students on 2nd Feb 2018. Sharekhan, Phillip Capital, SGJ & Co, Constellation Blu, SBA, JNJ & Co, and Empire Corporation visited the campus and gave placement to third year B.F.M students.

- Phillip Capital (India) and Sharekhan visited the campus on 2nd Feb 2018 and provided internship opportunities to First and Second Year B.F.M students

Research Papers Published:

Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organiser
Prof. Haresh Parpiani	10/03/2018	Navi Mumbai	Role of Microfinance Institutions in Financial Inclusion	S.K College of Science and Commerce, Nerul
Prof. Kawaljeet Kaur	10/03/2018	Navi Mumbai	Role of Microfinance Institutions in Financial Inclusion	S.K College of Science and Commerce, Nerul

BACHLEOR OF MASS MEDIA

Events and Achievements Report 2017 – 18

1. Food Festival 25th July 2017 (Internal Assignment for Subject Culture Studies - SYBMM)

❖ Objectives –

- To observe students' knowledge about culture
- Arranged under the subject name Culture Studies

❖ Event Details –

- Representation of almost every culture of India through staple recipes of every culture
- Students came up with almost 47 recipes; to highlight a few were Puranpoli, Handawa, Dhokala, Modak, Rassam, Dadpe Pohe, Zunaka Bhakar etc.
- Students as well as faculties enjoyed multi-cuisine flavors

❖ Outcome of event –

- Student's understanding about culture enhanced
- They enjoyed different way of presentation

2. Somaiya Trekkers Club Treks – Visapur and Rasalgadh Trek 16th July and 6th August 2017

❖ Objectives –

- To encourage the trekking hobby among the students
- To enhance their mental and physical ability
- To get closer to nature

❖ Events Details –

- On the 25th of July 2015 Somaiya Trekkers club launched
- Under the club treks were arranged to Visapur Fort on 16th July 2017 and Rasalgadh Fort on 6th August 2017.
- The response of students were incredible. Total 60 students participated

❖ Outcome of event -

- Students enjoyed the nature
- They get aware of conservation of nature
- Expanded their physical strength

3. Induction Program of FYBMM, 1st August 2017

❖ Objectives –

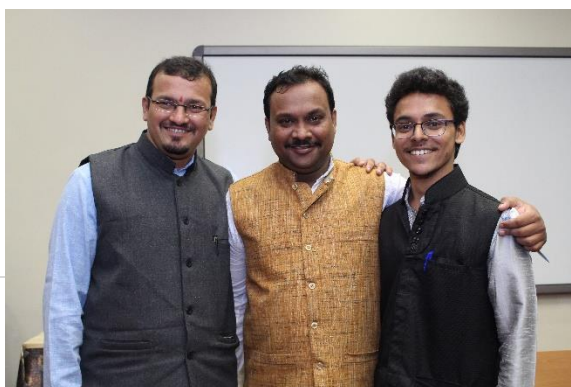
- To welcome First Year students
- To aware them about course
- To make them comfortable in new environment

❖ Event Details –

- Formal presentation about department given by coordinator Mr. Vinay Nandy
- Interaction with students and brief about extra-curricular done by Ass. Prof. Ameya Bal
- Key element was, parents were also invited for the Induction

❖ Outcome of event –

- Parents got an idea about entire course
- Students perception about course is changed positively
- Helped to build up STUDENT-TEACHER-PARENT relationship

4. The Reel, 12th August 2017

❖ Objectives -

- To develop the film making skills
- To change the perception of the students towards films
- To analyze students ability to achieve the target and deadlines

❖ Event Details –

- Screening of Documentaries made by SYBMM students.
- Parents were called to watch their wards hard work and dedication
- Students of SYBMM took a challenge to make documentaries unusual topics.
- 6 Groups made Documentaries on *Female Wrestling Akhada, Alandi, Sane Guruji Rashtriya Smarak, Vadghar, Irani Cafes of Mumbai, Murud Village, Visapur Fort, Rasalgad Fort*, etc.

❖ Outcome of event –

- Students get acquainted with movie making skills and got internships in same field
- The trust of Parents on department and on Institution enhanced
- Students gain practical knowledge of their academic subject named Understanding Cinema.

BMM C I N E M A S	K. J. Somaiya College of Arts and Commerce, (Autonomous) BMM department Presents		Tick No: 0262721
	<i>The Reel</i>	Documentary and short film screening	Screen 1
	Shot by : SYBMM students		Kalidas Sabhagruh, First Floor, KJSAC
			12/08/2017
			Saturday 10:00 AM
			You are cordially invited

5. Promotional Event – Marathi Film Bhikari – 12th August 2017

❖ Objectives -

- To relationship between industry and department
- To interact with film makers and film stars about film making

❖ Event Details –

- Screening of promo and teaser of Film BHIKARI.
- Interaction with star cast: **SWAPNIL JOSHI, RUCHI INAMDAR**

❖ Outcome of event –

- Students get acquainted with movie making skills and got internships in same field
- Students went crazy after meeting Swapnil Joshi face to face.
- Department got one more feather in hat.

5. MEGAHERTZ 3.0, 4th and 5th December, 2017 (Annual Media Event of Department)

❖ Objectives –

- To develop event managements skills among the students
- To enrich their knowledge by interacting with Media professionals
- To give hands on training on crisis management

❖ Event Details –

- Two days mega festival having 22 events
- The festival inaugurated with Cultural ensemble of *College Prayer*
- Renowned Star **Mr. Shreyas Talpade** inaugurated the festival
- Eminent media personalities visited to Judge Events
- **Ad Guru Sumedh Chapekar, Mr. INDIA winner Akash Chaudhary, Simi Talsenia, Anmol Chaudhary** were the guest for festival

➤ **RJ NEHA from 107.1mhz** and **RJ KABIR from 104.8 mhz** were judged RJ HUNT event.

❖ **Outcome of event –**

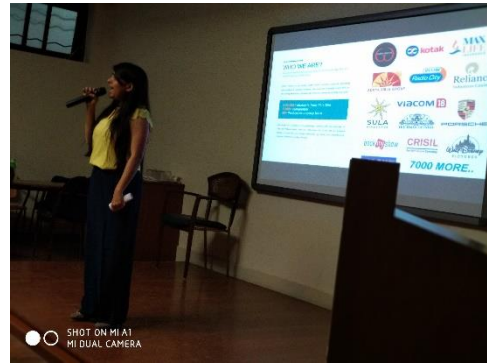
- Students learnt to manage events
- They gain knowledge about on the floor activities
- They understood, Coordination and discipline is the key to success; practically
- They learnt to apply their curriculum teaching in Practical

6. Gust Lecture and Seminars

Sr. No	Topic	Speaker	Date and Venue
1	Social Media Marketing	Ms. Dhruvi Dharia	7 th December 2017, Conference Hall
2	Media Entrepreneurship Workshop	Mr. Chirag Gujrathi	17 th January 2018, Conference Hall

3	Public Relation Career Opportunities	Mr. Amit Prabhu	16 th February 2018 Room No 37
4	Career and Further Studies in Media and Communication (Proposed)	Dr. Milind Kokaje	10 th March 2018, Kalidas Sabhagruh

Industrial Visits

1. One Day:

Film and Television Institute of India, Pune (FYBMM visit) 25th January 2018

- 60 students of FYBMM participated
- Demonstration and information about film and sound production
- Archives of Indian film Industry visited

2. Seven Day:

Bengaluru, Mysore, Coorg (SYBMM and TYBMM) 19th February 2018

Students Achievements

- FYBMM student **Mr. Nihar Dongre**, selected in Mega finalist of **Dance Mharashtra Dance**, reality show on **ZEE YUVA**
- **Siver Jain**, TYBMM student selected for **National Finale of OPPO BOMBAY TIMES FRESH FACE, 2018**
- In various intercollegiate festival **Department won 57 Prizes** in different Event and won **Best PR in S.K.Somaiya College and Kirti College**
- **55 students** got internships in various media houses and event, marketing, production industries

NATIONAL CADET CORPS

ANNUAL NCC REPORT

(2017-2018)

In the academic year 2017-18 6 MAH BN NCC Unit No 1 coy has conducted the following programs at college level. The cadet's enrollment started from June-2017 and went up to August-2017. This year 16 third year cadets, 11 second year cadets and 86 first year cadets enrolled with our NCC unit.

Apart from the regular battalion programs, our unit took interest in conducting several other outstanding programs to motivate and to develop leadership qualities, secular outlook, group works etc among the cadets.

Our cadets actively celebrated International Yoga day on 21st June 2017. This program was jointly celebrated with 1 MAH BN GIRLS unit, nearly 65 NCC boys and girls cadets were present in the program.

INTERNATIONAL YOGA DAY CELEBATION BY NCC CADETS ON 21ST JUNE 2017

On 1st July 2017 our unit celebrated Tree Planation Day by planting 50 saplings at Police Firing Range, Bhatwadi, Ghatkopar (w). 25 cadets along with 25 girls cadet from 1 MAH BN NCC with NSS volunteers participated in tree plantation.

TREE PLANTATION BY NCC UNIT ON 1ST JULY 2107

In the month of July, our unit organized orientation programs, for every first year undergraduate classes in all the three degree colleges. Army staff delivered motivational and inspirational lectures during orientation program to motivate students to join NCC.

ARMY STAFF VISIT TO NCC UNIT OF OUR COLLEGE FOR ORIENTATION

Our unit observed Kranti Day on 9th August, 2017 in the college premises. Principal, vice principals, both the NCC units, boys and girls (approx-80cadets) participated in this program under the leadership of SUO Deepak Tryambake.

KRANTI- DAY OBSERVATION BY NCC UNIT ON 9TH AUGUST 2017

Our Independence Day training program started in the first week of August-2017, and we celebrated Independence Day in the premises of vidyavihar campus. Chief Guest Shri. Samir Somaiya, President, Somaiya trust, unfurled the National flag. The program was accompanied with the patriotic song sung by the students of Smt. S.K Somaiya Junior College of Education (D.T.Ed), students of Shri. S.K Somaiya Vinay Mandir Primary Section, students of Somaiya International School and N.S.S. students of K. J Somaiya college of Arts and Commerce. Welcome and Introduction of the Chief Guest was done Mrs Anita Madam

On 18th Sept, 2017 our unit participated in a Blood Donation drive Sponsored and conducted by Alpine Adventure Club (a registered ex-cadet organization) with a program caption GIVE BLOOD, GIVE LIFE, at Municipal School, Ghatkopar-West. 20 cadets participated in this drive under the leadership of SUO Deepak Tryambake.

NCC CADETS PARTICIPATION IN BLOOD DONATION PROGRAM

On 25th September 2017 our cadets participated in a trekking event at Bhimashankar under the leadership of SUO Deepak Tryambake along with 36 NCC cadets.

TREKKING ACTIVITY BY NCC CADETS AT BHIMASHANKAR,PUNE

On 11th Jan, 2018 our cadets performed a guard of honour under the leadership of SUO Deepak Tryambake to Mr Prakash Jawadekar,HRD Minister,who had visited the campus to inaugurate Maker Mela.

**NCC CADETS PERFORMING GUARD OF HONOUR TO UNION HRD MINISTER
MR. PRAKASH JAWDEKAR.**

**NCC CADETS PERFORMING GUARD OF HONOUR TO UNION HRD MINISTER
SHRI. PRAKASH JAWDEKAR ON 11TH JANUARY 2018**

Unit also participated in Republic Day Parade organized by Battalion on 26th Jan,2018 at Bandra.

NCC CADETS PARTICIPATION IN REPUBLIC DAY PARADE ON 26TH JAN 2018

On 7th Feb,2018 our cadets participated in NCC Day, Celebrated by NCC Battalion at Garrison ground,Colaba.

NCC DAY PREPERATION AND PARTICIPATION BY NCC UNIT

NCC Battalion detailed/organized works

RDC camp was attended by cadet Mayur Newali at Aurangabad in the month of Dec, 2017.

CATC camps: 10 cadets attended the combined annual training camp at Home Guard Ghatkopar from 28 SEP TO 07, 2017 and then from 9 OCT TO 28 OCT, 2017.

Army attachment camp: - 05 cadets have attended army attachment camp at Pune from 05 Dec 17 to 20 JAN 17.

07 Feb 2017 – 07 Cadets participated in NCC day celebration held at Garrison ground, Colaba.

JUO Ajay Jadhav and Cdt Manoj Jain attended the Advanced and Basic leadership camp respectively.

12 Feb 2018 – 11 cadets have appeared for B-certificate examination conducted at CHM College, Ulhasnagar

19 Feb 2018 – 16 cadets will appeared for C-certificate examination at D. G Ruparel College, Matunga

NATIONAL SERVICE SCHEME

REGULAR ACTIVITIES: The following activities were conducted by NSS unit of *K.J. Somaiya College of Arts and commerce*.

- 1. Literacy Project**(In association with Dharma Bharati Mission): It was conducted in Schools at **Ghatkopar** and slum children were taught English(**Chalo English Sikhaye**).The modules were interactive and participative. Intercollege competition was organized and volunteers actively participated in it too.(Date:22nd August 2017 – 10th February 2018)

- 2. Blood Donation And HIV/AIDS awareness** (Red Ribbon Club, MDACS): Various programs included Blood donation campaigning which was carried from 10th Sep-13th Sep, Blood donation camp (14th Sep 2017) and another Blood donation camp (11th Jan 2018) followed with campaigning and RRC membership drive, RRC membership drive on (10th Sep-13th Sep) more than approximately 400 students became members, Street Play in rural area was conducted (Haladpada village). Total number of bottles collected was 193.

- 3. HEALTH CHECK UP ACTIVITIES** were conducted like DENTAL CHECKUP(29th January to 31st January 2018), GENERAL HEALTH CHECK UP (17th January to 24th January 2018) at Somaiya Vidyavihar Campus

4. ENVIRONMENT ENRICHMENT ACTIVITIES were conducted like TREE PLANTATION^{1st} July 2017, NOTEBOOK MAKING(1st February 2018).Volunteers collected waste coconut shells and planted saplings in it.

3. VOTER AWARENESS CAMPAIGN: On the occasion of NATIONAL ELECTION DAY (25th Jan, 2018), oath was taken by the volunteers followed by class to class awareness about the voter id making for one week. Rally was conducted from the college to Ghatkopar.

SPECIAL CAMP: A seven day residential camp was conducted between 23rd December to 29th December 2017, at **HALADPADA VILLAGE-DAHANU** and 45 volunteers were a part of the camp. Activities conducted during camp: The significant programs conducted were **Pit Construction Project and wall painting** at Haladpada village. **CLEANLINESS DRIVE** at village. **Yoga and MEDITATION** was conducted for personality development of volunteers. Volunteers carried various street plays at various

rural/tribal places on themes like HIV/AIDS awareness, Save Water and BetiBachaoBetiPadhao, Shauch-Eksoch. Wildlife Conservation session was conducted for the development of students. Lectures on Indian Constitution and Art of Living were conducted for the benefit of the students.

No. of volunteers participated: 45

Participation of villages: HALADPADA VILLAGE (DAHANU)

INDIVIDUAL ACHIEVEMENT:

Name of the Faculty	Date	Place	Title	Organizer
Dr. Atish Taukari	Feb.,7, 2018	Mumbai	Relevance of Six-Points of Teacher Conduct suggested by J.KRISHNAMURTI	K.J.Somaiya College of Arts and Commerce.
Dr. Atish Taukari	2018	Satara, Maharashtra	Significance of Positive Psychology in Counseling	Smt.ARP Kanya Mahavidyalaya
Dr. Atish Taukari	Jan.,2018	Ulhasnagar	Devarai: Psychological analysis-Schizophrenia	NKT College
Dr. Atish Taukari	2018	Mumbai	Certificate of Appreciation as NSS Program Officer	University of Mumbai
Dr. Atish Taukari	2018	Mumbai	Certificate of Appreciation by BMC for 'Voter Enrollment and Rally for Voter Awareness'	BMC & S.K.Somaiya College of Science and Commerce.
Dr. Atish Taukari	2-4 Jan., 2017	Satara	Three day state level training in 'Rational Emotive Behavior Therapy'	Kisan Veer Mahavidyalaya , Vai, Satara

N.S.S Annual REPORT 2017-2018

N. S. S. Unit of junior college was inaugurated on 13th September, 2017, by the Police Sub inspector Mr. Baban Sanap, Anti Narcotic, Crime Branch, Mumbai. He presented PPT that highlighted drugs and its hazardous effect on health. The PPT also showed various drugs which are available in the market with their special names. This PPT helped students in awareness against drugs.

The unit had organised various activities and competitions throughout the year under the able guidance of Principal Dr. Smt Sudha Vyas and NSS Programme Officer Ms Kanchan Rajgopal. These events helped students to spread social awareness.

1. August- September:

- N. S. S. Volunteers helped students seeking admission to Class XI by helping them to resolve their and their parents' queries and guiding them to their respective class rooms. Thus ensuring peaceful admission process.

2. October:

- Poster making competition was held in the month of October. The theme for the same was "Anti-Tobacco". Students not only took part in the competition in large numbers but also came up with many innovative ideas and slogans.

3. November:

- N.S. S. volunteers spread the message of cleanliness and hygiene through their "Cleanliness Drive". They came up with the jingle "CLEAN SOMAIYA, BEAUTIFUL SOMAIYA"
- The volunteers went to all the classrooms ,spreading the message by calling out slogan.
- The N.S. S. Unit in collaboration with Sulabha School for Special children (Chembur) organised many activities.
- Volunteers taught computer basics to special children and helped the teachers to conduct games in their school.

4. December:

- Yoga session was held in the college auditorium on 9th December 2017 and Mr. Sanjay Chougule, the sports instructor, taught students importance of yoga. The programme brought positive vibes amongst students.

- N.S.S. volunteers helped to organise a cricket match for visually impaired students on 19th December, 2017, wherein the participating teams were Somaiya College and Kirti College. Players thoroughly enjoyed the match. Refreshment was organised for players and volunteers as well. Overall the match was grand success under the guidance of sports instructor, N.S.S Programme officer and complete committee of N.S.S.

Inauguration of N.S.S. Unit:

Cleanliness campaign by N.S.S. Volunteers

Cricket of visually impaired students

Prize Distribution, by N.S.S Unit

Felicitation of the student by N.S.S P.O, Ms.Kanchana R.

Felicitation of the students by teachers

SPORTS

- A. Volleyball: Sis. Tejashree Mande Kanikar participated in the Maharashtra State Volleyball Championship held at Sayara and bagged the third prize along with Sis. Jenisha Dinesh Bharti.
- B. Taekwondo: In taekwondo competition organized by the Mumbai University Bro. Sumit Kadam of TYB-COM bagged gold medal. Bro. Sandesh Margaje bagged silver medal and Sis. Sanyukta Patil bagged bronze medal.
- C. Gymnastics: Sis. Rutiya Jagdale got three gold medals at an event held at Kolhapur.
- D. Athletics: Sis. Natasha D'Mello bagged a silver medal in shotput organized by the Mumbai University. Bro. Darshan Bandal won the District Level athletics competition in 100mts and 200mts.

Our college also participated in many inter collegiate events including Cricket, Football, Chess, Volleyball, Kabaddi and Carrom

- A. Chess: - Bro. Chandan Palash of F.Y.J.C. Commerce participated in the ALL INDIA OPEN FIDE RATING CHESS TOURNAMENT at Goa. He played Common Wealth Chess Championship held at Delhi.
Sis. Juhi Acharya & Bro. Doshi Parsh came second in the chess competition organized by D.S.O.
- B. Basketball: - Sis. Sharvari Sanjay Paste of S.Y.J.C. played the 68th INTER DISTRICT STATE CHAMPIONSHIP of BASKET BALL at Pune. Sis. Tanya C represented DISTRICT level Basket Ball Championship.
- C. Yoga: - Sis. Gayatri Shete of S.Y.J.C. bagged the silver medal in yoga competition organized by D.S.O.
- D. Tennis:- Bro. Sarthak Joshi reached the Quarter Final in an event organized by the ALL INDIA TENNIS ASSOCIATION and also played National held at Delhi. He was called for scholarship in tennis (Delhi).
- E. Taekwondo: - Bro. Rohan Bheke and Siddesh Hadawale bagged medals in Taekwondo organized by the D.S.O. and represented at the National Levels in Kashmir.
- F. Athletics: - Bro. Preet Surve represented National in 100mts and clocked 10.8sec in relay and 200mts in 22.2sec a new meet record. Bro. Shubham Pise also represented Nationals in 100&400mts. Bro. Akshit Doshi and Bro. Rohit Mandawkar were selected for 4*100mts relay state athletics Championship. Sis. Anam Kasmani of 11th commerce bagged first in discuss throw at MUMBAI SUBURBAN DISTRICT ATHLETIC (D.S.O.)
- G. Swimming:- Bro. Varun Aurangabadwala represented Nationals in swimming. Sis. Isha Kadhi bagged medal in State and represented Nationals.
- H. Kick Boxing/ Karate:- Sis. Vaidehi Velani bagged Gold medal in National and represented Inter National Karate Championship held at Bal evade(Pune)
- I. Judo:- Bro. Aryan Jain bagged silver medal in District and got selected for Zonals

Cricket:- K J SOMAIYA ARTS AND COMMERCE organized Inter College Blind Cricket for the first time. This was a History. Kirti College and K.J Somaiya College played finals and the tournament was won by Kirti College and tournament was a great successful event.

ENTREPRENEUR DEVELOPMENT CELL

WORKSHOPS

The EDC organized the following workshops :

- Workshop was conducted by EDC on 8th August, 2017 of Stocking Flowers by our Arts student Nessie Edward

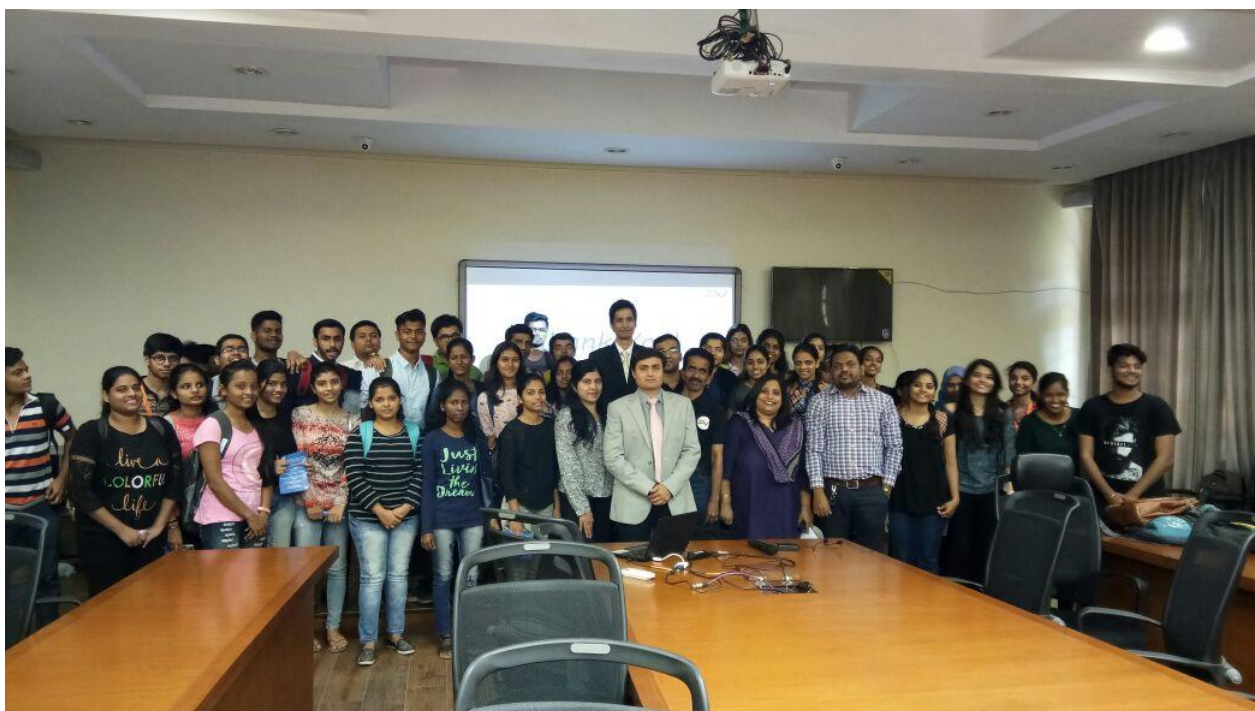
- Workshop on Chocolate Making was conducted by our Prof. Mrs. Shobha Mathew (Alumni) from Commerce Department on 09/08/2017.

- The EDC organized a Workshop on Digital Marketing on 10/08/2017 by Abhishek Kumar (Google AdWorld-Certified Trainer) and Anwar Chougale (MBA-Information Technology).
- The Entrepreneurship Development Cell (EDC) organized a workshop on 'Entrepreneurship Essentials' 31st January, 2018 by Mr. Pranav Vyas of Materstroke. He is an award winner for "Innovative Idea" in startup category at the Global Kokan festival From Hon. Union Minister of Commerce and Industry Shri.Suresh Prabhu.

GUEST LECTURES

- A Guest Lecture was organised by the cell of Dr. Shirang Joshi, Psychiatrist on 'How to handle Failures'.

A Guest Lecture was organised by the cell of Dr. Shirang Joshi, Psychiatrist on 'Psychological Health for Physical Fitness'.

COMPETITIONS CONDUCTED :

- ❖ Rakhi Making (Made out of Eco friendly materials)
- ❖ Painting (Theme : Lord Ganesha)
- ❖ Business Plan
- ❖ Best Out of Waste
- ❖ Business Strategy
- ❖ Essay Writing on your most favorite Entrepreneur
- ❖ Card Making (Theme : Teacher's Day)
- ❖ Aarti Thali Decoration (Theme : Navrati Festival)
- ❖ Diya Painting
- ❖ Decorative items for Christmas Tree

CULTURAL FORUM

The Cultural Forum is a platform that caters to the talents of the students and offers them a stage to express and explore their talents. It builds the student's persona and helps them become socially and culturally aware by giving them opportunities to manage events, volunteer, build a team and to work together. The Cultural Forum is headed by the **Cultural Coordinator** Dr Shubhangi Patil with the support of our **Principal** Smt Dr Sudha Vyas.

To fulfil our mission of empowering students, the committee laid emphasis on the all-round development of all its pupils. While academic excellence is of course encouraged and rewarded, a variety of extra-curricular activities conducted by the Forum enable the students to explore and bring out their talent and potential, and develop an onward looking and confident personality.

- **Soft Skill development workshops**

A series of workshops were organized in the month of July-August for the students like-mehendi and nail art, rangoli, dance, singing, paper flowers, chocolate making, photography etc., the motto behind it being - to enrich and enhance the existing talents among the students.

- **Founder's Day Celebration**

The Cultural Forum Committee organised a memorial event for the Founder's Day in the Kalidas Sabahgruha on 21st June. Our respected principal Smt Dr Sudha Vyas enthralled the audience with her words of wisdom and provided a pillar to our foundation. Also, on the occasion of Yoga Day and World Music Day, National level gymnasts Rutuja, Juhi and Aarti astounded us with their flexibility, and singers like Prachiti, Falguni, Mayur, Harsh and many more kept the atmosphere lively.

- **Culture Forum Inauguration**

To welcome the new committee of 2017-18, the Cultural Forum of the KJ Somaiya College of Arts and Commerce celebrated its inauguration for the year 2017-18 on 2nd of August. The well-known actress, Fenil Umrigar, best known for her role as Sanjana in the show 'Best Friends Forever' which aired on channel V, grabbed the attention of the audience with her presence as the chief guest. Madhura Kulkarni was bestowed upon the title of General Secretary, while her colleague Bhavya Sanghvi bagged the title for Joint Secretary.

The most awaited theme of this year was announced as 'Cosmos' which left the crowd excited and thrilled.

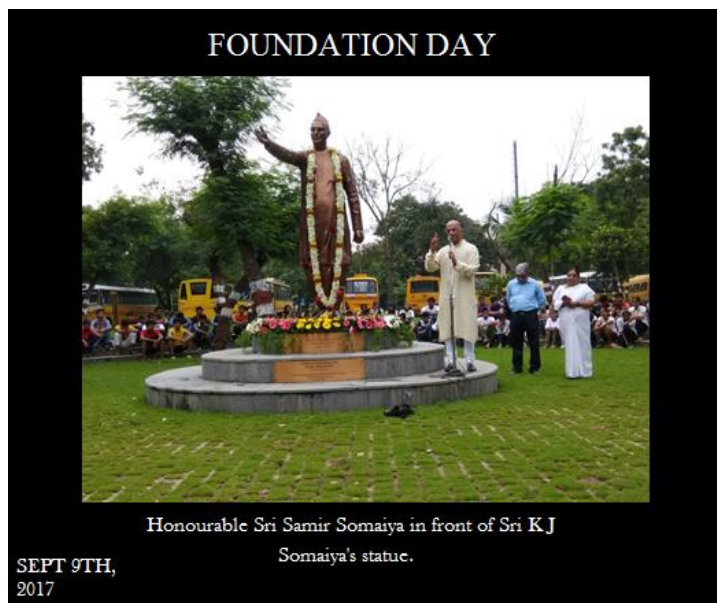
Performances like skit, classical dance, classical instrumental, mimicry and group song gave platform to the students.

- **Teacher's Day Celebration**

We confide our uncommunicative thoughts to the ones who are second parent to us, the teachers. To honour their efforts and teachings that made us what we are today, we celebrated the Teachers' Day on 6th September. Performances like self-composed song, a play, instrumental and a medley of retro songs were performed by the students. The students made handmade diyas as gifts for the teachers to showcase their love for them.

A group of students with combine efforts came up with a special video for the teachers where random students from all over the college were asked questions about teachers and they filmed it and

collaborated all these clips into a very special and memorable virtual gift to all the teachers of the college. Also, there were games and entertainment for the teachers during the function.

- **The Foundation Day**

The Foundation Day is celebrated on 9th September in honour of Shri Karamshi Somaiya, the Founder of Somaiya Vidyavihar, who started an institution for students all over the state. A marathon was conducted where more than 3000 students had participated. The Foundation Day Karyakram was held in Kalidas Sabhagruh where Shri Samir Somaiya, Smt Leelaben Kotak, Smt Dr Nirupamaben Maskai, Smt Pramilaben Parekh and Smt Dr Sudha Vyas were cordially invited. The Somaiya family remembered and discussed the works of Shri K J Somaiya and how it made a vast difference in the betterment of the society.

- **Achievements in Intercollegiate Fests**

The students also participated in various intercollegiate festivals like the *Youth Festival* organized by the University of Mumbai, *Enigma*, *Malhar*, *Kurukshetra*, *Kshitij*, *Empressa*, *Pheonix*, *Visions*, *Utkarsh*, *Gandharva*, *Siesons*, *Ole* etc. and won many prizes and podiums for the same.

The podiums received are as follows- Enigma- 2nd runner up among 70 colleges, Hruturang- 1st among 70 colleges, Gandharva- 1st among 150 colleges, Utkarsh- 1st runner up among 25 colleges, Ole- Best PR team.

Performances like skit, classical dance, classical instrumental, mimicry and group songs was given a platform to perform in various college events so that it built in the confidence to the students to participate and perform well in the inter- college festivals and win prizes for the same.

WINNERS OF INTERCOLLEGIATE FESTS-

ENIGMA, OLE, GANDHARVA

Also, the Cultural Forum Committee decorated the cabin according to their festive theme-Cosmos, with great enthusiasm and as a team building activity that taught the students the value of team work and management

- **HOONER: A JOURNEY BEYOND HORIZONS**

December is the time when the winter has just set in. It's the time of festival, weddings and vacation. But among that one of the most anticipated college fest takes place. 'HOONER' - the intercollegiate fest o KJSAC (Degree) is at its prime. And with this year's theme 'Cosmos' it had begun with a rocking start.

Hooner celebrates India's space venture, the launch of 104th satellite by Indian Space Research Organisation (ISRO), with our theme inspired by this aspiration and motivation. Cosmos is defined as the Universe, the Uncharted World. But it can be described as one's will to achieve and their dreams that can take them on a journey beyond horizons and taking a leap into the unknown.

To promote our fest, pre- events like Flash-mob and Funfair set the date 14th-15th Dec respectively.

Our Chief guests of Honour was the team of 'Yere Yere Paise' consisting of the cast- Tejaswini Pandit, Siddharth Jadhav, Umesh Kamat and Ameya Khopkar, the well-known Marathi film and theater actors, inaugurated the function. Our guests shared their college experiences and how they climbed the ladder to their success. They said that we should try to reach our goals and aims step-by-step and never lose the will to achieve our aspirations. Many of our other judges share the same motive including our alumni.

HOONER Chief guests of Honour- Team of 'Yere Yere Paise'
with CF Core Team

DEC 19TH, 2017

This year's theme based events were eye-catching, adventurous, fun and full of excitement. Events like Spidernet, Maze, Product shoot, Race against time, Treasure hunt, Fine art quest were a must for participation. Pre-events like Anchorship, Cosmos poetry, Musically, Caption the picture etc. had set Hooner'17 into motion.

HOONER EVENTS WITH ITS THEME : COSMOS

HOONER'S PRESTIGIOUS MOMENTS WITH :

RANGARJANA

FAIZAL KHAN

ANISH MATHEW

The main event took place in the 20th & 21st of Dec. In order to judge various events, proficient personalities like Ajinkya Thakur, the Swirling Pen, Tanuj Virwani, RGF, Aakash Gurav, Jigar Ganatra, Shilpa Surroch and many more, including our alumni, were invited. Faisal Khan made a surprise visit for his promotion of Dance Champions Finale. Altogether around 30 colleges participated in Hooper'17 and made it a grand success.

- **Annual Day Celebration**

Annual day was organized on 22nd December with various cultural programs by teachers and students for the TYians of all departments of KJSAC. It was a memorable day for all the students as various games and performances were held just for them, including Mr and Ms TYian.

PROUD TYIANS

Ms Madhura and Ms Aditi winning the Management of the Year Award by NIEM .

Mr TYian - Mr Harsh and Ms TYian - Ms Mansi receiving gifts by Dr Satish Pandey Sir.

The Cultural ForumCores Sis Madhura Kulkarni and Sis Aditi Desai were awarded the “*Event Manager of the Year Award*” byNIEM: *National Institute of Event Management*which added prestige to our college.

The Cultural Forum Committee aims to achieve higher grounds for the youth, by the youth; these achievements adds the feather to their caps.

ACHIEVEMENTS OF CF 2017-18

FEST	CL	ACL
YOUTH	Palak Mehta	Viral Shah

SR NO	NAME	CLASS	EVENT	POSITION
1	Rushikesh		Percussion	2 nd
2	Kaivalya		Non-percussion	2 nd
3	Devashuni		One-Act Play	2 nd
	Ms. Bokil Saloni Makrand	S.Y.Bcom		
	Mr. Kashikar Sudhendu Shreerang	F.Y.B.A -		
	Ms. Kaduskar Ketaki Manoj	T.Y.B.A		
	Ms. Raut Chaitali Ravindra	S.Y.B.A		
	Ms. Chhatre Veena Sunil	S.Y.B.A		
	Mr. Pawar Rushikesh Rajesh	T.Y.Bcom		
	Ms. Joshi Falguni Ajay	S.Y.B.A		
	Mr. Joshi Utkarsha Ajay	S.Y.B.A		
	Ms. Deshpande Bhagyahri Ulhas	S.Y.B.A		
Mr. Parab Rushikesh Rajendra	F.Y.Bcom			

4	Akshay Mane	FYBA	Mimicry	2 nd
5	Akanksha Phalke	SYBA	Marathi Debate	2 nd
	Falguni Joshi	SYBA		
6	Saloni Kalambe	SYBA	Elocution	Consolation

FEST	CL	ACL
ENIGMA	Yogesh Suthar	Aiman Mulla
HRUTURANG		Gauri Vaidya

SR NO	NAME	CLASS	EVENT	POSITION
1	Saloni Kalambe	SYBA	Ms. Hruturang	1 st
2	Nimrata Manku	SYBA	Shodh Kanjinyacha	3 rd
	Devika Pawar	SYBA		
	Devanshi Gupta	SYBA		
	Akanksha Phalke	SYBA		
3	Yash Pawar	TYBA	Mini Militia	3 rd
	Dhairya Badiani	FYBCOM		
	Pratik	FYBCOM		
	Bhavya Sanghvi	TYBCOM		
4	Bhavya Sanghvi	TYBCOM	Counter Strike	2 nd
	Dhairya Badiani	FYBCOM		
	Mihir Nishar	TYBFM		
	Smit Radia	FYBCOM		
	Prithvi Singh	SYBA		
5	Prithvi Singh	SYBA	Product Shoot	1 st
6	Abhishek Nair	SYBA	Call of Duty	1 st
7	Abhishek Nair	SYBA	Tell-Tale	3 rd
8	Madhura Kulkarni	TYBA	Quiz-Up	3 rd
	Krunal Mehta	FYBA & FYBMS		
9	Prince Ingle	SYBCOM	Music Guru	3 rd
10	Bhamini Parakh	SYBA	Spoodling	1 st
11	Manthan Doshi	FYBCOM	Big Bash	3 rd
	Geet Momaya	SYBCOM		
	Anushka Telang	FYBCOM		
12	Divit Poojary	TYBCOM	The Gladiator	1 st
13	Divit Poojari	TYBCOM	Escape the Mansion	2 nd
	Sagar Gal	TYBMS		
	Saloni Bokil	SYBCOM		
14	Anushi Singh	SYBA	Solo Event	2 nd
15	Anushi Singh	SYBA	Ms Enigma	1 st

16	Yogesh Suthar	SYBA	Fine Arts Quest	1 st
	Hanisha Bhattacharya	SYBA		
17	Aditi Chikne	SYBCOM	Style Wars	1 st
	Hanisha Bhattacharya	SYBA		
	Vishakha Anya	FYBA		
18	Trimbuk More	FYBCOM	Greenathon	1 st
	Gauri Vaidya	SYBCOM		5 th
	Anuja Banavate	FYBA		10 th
19	Akanksha Phalke	SYBA	The Nation Wants to Know	3 rd
	Shivika Singhai	SYBA		
20	Ameya Deshpande	SYBCOM	Apocolypse	1 st
	Abhishek Vishwakarma	SYBCOM		
21	Smit Radia	FYBCOM	Temple Run	1 st
	Dhairya Badiani	FYBCOM		
	Samvit Singh	TYBA		
22	Shubham Palse & Team	FYBCOM	Kabaddi	1 st

FEST	CL	ACL
UTKARSHA	Devika Pawar	Varad Joshi

SR NO	NAME	CLASS	EVENT	POSITION
1	Aiman Mulla	SYBA	Alternate Ending	2 nd
2	Gayatri Borkar	FYBA	Quiz	3 rd
	Prachi Gohil	FYBA		
3	Divya	FYBA	Sponge Dab	1 st
4	Devika Pawar	SYBA	NFS	2 nd
5	Nimrata Manku	SYBA	Treasure Hunt	1 st
	Palak Mehta	SYBA		
	Ameya Deshpande	SYBCOM		
	Dhairya Badiana	FYBCOM		
6	Nimrata Manku	SYBA	Scavenger Hunt	1 st
	Ameya Deshpande	SYBCOM		
	Saloni Bokil	SYBCOM		
7	Nimrata Manku	SYBA	Literary Treasure Hunt	1 st
	Devanshi Gupta	SYBA		
8	Abhinav Pednekar	SYBCOM	Photography	2 nd

FEST	CL	ACL
GANDHARVA	Sayli Zagade	Vaishnavi Ghag

SR NO	NAME	CLASS	EVENT	POSITION
1	Vaishnavi Ghag	FYBA	Story Making	1 st
2	Vaishnavi Ghag	FYBA	Quiz	1 st
	Sayli Zagade	SYBA		
3	Vaishnavi Ghag	FYBA	Spelling Bee	2 nd
4	Ameya Deshpande	SYBCOM	6-Shots	1 st
	Abhinav Pednekar	SYBCOM		
	Rushikesh Pednekar	SYBCOM		
	Bhamini Parekh	SYBA		
	Prajakta Aryaman	SYBCOM		

Junior College Cultural Forum Report

2017-18

Inaugural function by Miss Purva Karve famous Radio Announcer

Cultural activities form an important current in the Life stream of the college and its students. The Cultural Forum of this year has helped the students to foster their talents.

The theme of the Cultural Forum of 2017-18 was ‘Navras’ means nine emotions. The year started with the inaugural function which was held on 11th August, 2017. Enthusiastic participation of all the committees was seen in the programmes of Teacher’s Day and Annual Day which were held on 6th September, 2017 and 22nd December, 2017 respectively. An intra-college fest ‘Guzarish’ was organized on 18th and 19th December, 2017.

As a cultural convener, I Mrs. Sucheta G. Nalawade thankful to our management, our respected Principal, Dr. (Smt.) Sudha Vyas madam, Junior College senior teachers Mrs. Vijayalakshmi

madam and Miss. Kanchana madam, my committee members, Registrar Mrs. Meena madam and non-teaching staff and of course our students without whose great supports every activity wasn't great success.

The Inter-Collegiate Competition held in various colleges are as follows:-

Enigma of R.A.Podar College held on 18th, 19th and 20th August, 2017. The college got the overall trophy for second best performance. Mr. Hruturang was awarded to Brother Girish Chalke of Std. XII Commerce.

Jalosh of Sydenham College held on 21st, 22nd and 23rd August, 2017. The College got the overall trophy for the best performance.

3. Utkarsh of S.K. Somaiya held on 7th, 8th and 9th December, 2017. The college bagged the Best PR trophy and Sister Dhwani Chavan was declared Miss. Utkarsh 1st runner up.

4. Brouhaha of Sydenham College held from 12th to 16th December, 2017. The college got the overall trophy for the best performance and Sister Swarali Bodas was awarded Miss. Brouhaha.

Springz of Nagindas Khandwala College held on 11th, 12th and 13th of January, 2018. The College got the overall trophy for the best performance and Sister Dhvani Chavan of XI Arts bagged Miss. Sprigz title.

Teacher's Day

Guzaarish

Guzaarish

Annual Day

Workshop of “Sanskar Bharti” on 14th October, 2017

Mrs. Swati Nege took it very enthusiastically

DRUSHTI FILM FORUM

Drushti Film Forum (DFF) is a film society of Somaiya Vidyavihar initiated and managed by K.J. Somaiya college of Arts and Commerce. DFF is a platform of screening and understanding meaningful Cinema from all over the world with academic approach and passionate viewing.

In the academic year 2017-2018, DFF started its membership drive in the month of July with curtain raiser films like- Life is Beautiful (1997/Italy), The Walk (2015/US), and Peepli live (2010/Hindi/India).

This year DFF was inaugurated on 27th July 2017 by our own students who were part of MAMI Mumbai International Film Festival as Young Critics and made us felt proud with their talent in these years. Those students include Raunak Raje, Saba Purkar, Omkar Kulkarni, Payal Shah. However Karan Jhala and Salim Shaikh could not attend the function because of their prior appointments. On this inaugural occasion, English - Tamil film Lessons in Forgetting was screened.

Other films that were screened throughout the academic year as our regular Thursday screenings are as follows : Modern Times (1936/US), Garm Hawa (1974/Hindi/India), About Elly (2009/Iran), Hero (2002/China), The Boy in the Stripped Pajamas (2008/UK), Lion (2015/Australia), Shatranj ke Khiladi (1977/Hindi/India), Postmen in the Mountains (1999/China), Bicycle Thieves (1948 /Italy), Rang de Basanti (2006/Hindi/India), 400 Blows (1959/France), Sound of Music (1965/US), Cinema Paradiso (1988 /Italy). DFF is not just about screening the films, but it is about understanding it in a context. So we have regular practice of properly introducing the film before its screening and discuss it later after the screening with a participatory approach.

Along with regular screenings, a Understanding Cinema workshop was conducted by Prof. Abhijit Deshpande on 18th and 19th August 2017 and was attended by 22 student participants.

A special screening of documentery – Ram ke Naam (based on Ayodhya issue), in association with History deptment, was organised on 7th December 2017 and later discussed by Prof. Hemali sanghavi, Prof. Gaurav Gadgil and Prof. Abhijit Deshpande.

A mini Film Festival like event – One day with Films titled Human Film Festival was organised on 19th January 2018 at two different venues – Kalidas sabhagruha and Conference room with total 6 films with human issues. These films include, Human volumes 1 and 2, Baraka, Osama, Bicycle Thieves, Court. Prof. Sonali Deogirikar and Prof. Rohini Fadate attended the screening and had a discussions with students.

On the occasion of Human Film festival Essay writing competition was held on different topics on cinema. The results are as follows: First- Janhavi Vichare (11th Commerce), Second- Rakshita Jain (TYBMS), Third- Hrishikesh Thakurdesai (SYBBI).

This year, Saba Purkar initiated Film Study Group with few fellow students and discussed films in detail in some of its formal-informal sessions.

Send off to TY students was held on 15th February 2018 in the conference room.

The DFF team of the year is : Prof. Abhijit Deshpande, Prof. Mamata Tendulkar, Prof. Pratima Kadu and the student volunteers- Saba Purkar, Payal Shah, Pooja Prabhu, Maitri Bhanushali, Atharva Patwardhan, Pratik Shetty, Riya Thakkar, Ria Jain, Prachi Padwal, Prachi Mishra, Ankita Parab, Subhash Modi, Bhagyashri, Mubasshira Qureshi, Sheetal Gurav, Sumit, Sambodhi Gaikwad, Shivika singhai, Apurva Nambiar, Rohit Ohal.

All of those team members with their consistent efforts made all the above activities of DFF successful and meaningful and set the agenda for new academic year.

GANDHIYAN STUDIES

Gandhi Jayanti Celebration (2 October, 2017)

Centre for Gandhian Studies, Departments of Gujarati and History of K.J.Somaiya College of Arts & Commerce Autonomous jointly organised Gandhi Jayanti function on 2 October 2017, 2017. The function was graced by Mrs. Nalini Jain associate of Bharat Soka Gakkai an organisation working for Peace, Culture and education at international level. Dr. Sudha Vyas, Principal delivered Welcome address. Dr. Hemali Sanghavi, Chief Coordinator of Centre of Gandhian Studies talked about the activities of the Centre. In her address 'Looking for Gandhi within us', Smt. Nalini Jain brought out that it is through the four aspects of Gandhism- optimism, populism, activism and holistic nature of wisdom that the world without war can be created. Students who had participated in Wardha and Jalgaon Camp shared their experiences with the gathering. Students also made Poetic presentation in Gujarati on Gandhian theme. On this occasion Gandhi Vichar Pariksha was organised in collaboration with Mumbai Sarvodaya Mandal in which students of K.J.Somaiya Arts & Commerce Senior college K.J.Somaiya Science & Commerce Junior college and S.K.Somaiya Secondary school participated. Prof Satyendra Gaur presented vote of thanks. Anchoring was done by Prof Amruta Gangan.

Gandhi Jayanti Celebration (2 October, 2017)

Dr.Hemali Sanghavi with volunteer team of Gandhi Jayanti

Gandhian Vichar Pariksha (Secondary School, Junior & Senior College)

85 students from K.J.Somaiya College of Arts & Commerce Senior and Junior College, S.K.Somaiya Vinay Mandir Secondary School and K.J.Somaiya Science & Commerce Junior College participated in Gandhian VicharPariksha. The exam was conducted in collaboration with Mumbai Sarvodaya Mandal. Competition was conducted in Gujarati, Marathi, Hindi and English. The following students won the prizes.

Senior College

English

Rank	Name	Class	College
1	Anna Maria Shaji	FYBA	KJSomaiya Arts &Commerce
1	Dhairya Gajara	FYBA	K J Somaiya Arts & Commerce
3	Aayushi Deepak Gala	FYBA	K J Somaiya Arts & Commerce
4	Ansari Anam Tanveer	FYBA	KJSomaiya Arts &Commerce KJSAC

Marathi

Rank	Name	Class	College
1	Asmita Bharat Desai	TY BCOM	K J Somaiya Arts & Commerce
2	Nitesh Hanmant Shinde	SYBA	K J Somaiya Arts & Commerce
3	Vedashree V. Kulkarni	FYBA	K J Somaiya Arts & Commerce

Hindi

Rank	Name	Class	College
1	Chandakumari Gulabchand Teli	SYBA	K J Somaiya Arts & Commerce
2	Lakshmi Rajaram Gupta	FYJC	K J Somaiya Arts & Commerce
3	Shaikh Maishar Mohammad	FYBA	K J Somaiya Arts & Commerce

Gujarati

Rank	Name	Class	College
1	Sanidya R. Purohit	SYJC	K J Somaiya Science & Commerce
2	Bhavi Gandhi	SYBCOM	K J Somaiya Arts & Commerce
3	Ravariya Ditiksha Ramji	TYBCOM	K J Somaiya Arts & Commerce

JuniorCollege

Rank	Name	Class	School/ College
1	Jain Zeel	FYJC	KJ Somaiya Science & Commerce
2	Ganatra Yash Vasant	FYJC	K J Somaiya Science & Commerce
3	Mishra Kiran Dinesh Kumar	FYJC	K J Somaiya Science & Commerce

School

Rank	Name	Class	School
1	Nirali K. Haria	X	S.K.Somaiya Vinay Mandir Secondary School
2	Tousif Shafir Bhatti	VI	S.K.Somaiya Vinay Mandir Secondary School
3	Makwana Namrata Purshottam	X	S.K.Somaiya Vinay Mandir Secondary School
3	Janvi Manisha Jadhav	VIII	S.K.Somaiya Vinay Mandir Secondary School

Gandhi Vichar Pariksha (2 October, 2017)

Participation in National Gandhian Youth Leadership Camp (1-15 September, 2017)

On behalf of the Centre three students – Saba Purkar (T.Y.B.A.), Shubhangi Ubale (T.Y.B.A.) and Asmita Desai (.T.Y.B.Com.) participated in National Gandhian Youth Leadership Camp organised by Gandhi Research Foundation at Jalgaon.

Miss Saba Purkar at National Gandhian Youth Leadership Camp at Jalgaon (1-15 September, 2017)

Representation at Wardha Camp (18-23 September, 2017)

On behalf of the Centre three students –Murtuza Ansari (T.Y.B.A.), Sayali Zagade (S.Y.B.A.), Akanksha Phadke (S.Y.B.A.) participated in the five days Camp at Wardha. They got an opportunity to understand the Gandhian values and interact with the student representatives from all over Maharashtra.

Students participating in Wardha Camp (18-23 September, 2017)

Participation in Inter-religious Course (27-31 January, 2018)

On behalf of the Centre for Gandhian Studies, three students – Krishna Das (F.Y.B.A.), Aditya Raj (F.Y.B.A.) and Vignesh Shinde (F.Y.B.A.) participated in the Inter-religious Course organised by Gandhi Vichar Parishad at Wardha.

Participation at Inter-collegiate Competitions

On behalf of the Centre the following students participated at Inter-collegiate Gandhijayanti Elocution and Essay-writing Competition conducted by Mani Bhavan in October 2016.

Elocution Competition:

Sr.No.	Name of the student	Class	Language	Remark
1	Miss Tejal Sanghavi	F.Y.B.A.	English	Special Prize

Competition:

Sr.No.	Name of the student	Class	Language	Remark
1	Miss Avni Gogri	S.Y.B.A.	Gujarati	First prize
2	Miss Kavita Gadge	F.Y.B.A.	Marathi	Participation

LIBRARY

Stock of Library:

During the year 2017-2018, 1374 new books of Rs. 6, 62,905.00 are added in Aided College in the previous collection and 31 CD-ROMs are newly added. In Junior College 248 new books of Rs. 75,903.00 are added to the previous collection. In UGC A/C Books 1088 new books of Rs. 7,49,960.00 are added.

Library modernization:

In this the year, Online Fine payment has been activated on Bookworm software. Fine system has been made applicable for Global User if book not returned on or before due date.

Scholar Card:

The Library Scholar's Card as an extended library facility to encourage the scholar students of T.Y.B.A./B.Com. of our college is used by 6 students of T.Y.B.A. & B.Com.

Book Bank Scheme:

In the Book-Bank Scheme 1,456 books were issued to 246 students from the Student's Aid Fund.

Best Library Book Reader Award:

The "Best Library Book Reader Award of the Year 2017-18" prize, which is given to the students who read more number of good books other than textbooks from the library during this year, won by **Sis. Anushka Sunit Dutt Sharma** (T.Y.B.Com.Roll.NO.357 and **Sis. Lerissa Pereira**. (XII Com. Roll No.-745)

Book Exhibition:

In month of July the library had arranged a special book exhibition on Sociology subject.

Service to Students and Teachers:

Students are using the Internet facilities, computer practice facility at free of cost. Library is fully computerized.

Service to the Outsiders:

This year many ex-students and 3 outside visitors used our library.

We thank all those teachers who encouraged the students to read more good books in library.

We are thankful to The Principal, The Library Committee members and all those teaching and non-teaching staff members for their encouragement, guidance, help and co-operation.

PLACEMENT CELL

Placement 2017 - 2018

K. J. Somaiya college of arts and commerce (Autonomous) constantly works for bridging the gap between Industry and Academia. One of the very important task in this is arranging for Placement for Students. Every year the placement cell of college organizes interviews from various companies as per the need and qualifications of the students. There are students from various faculties and hence the job profile range from various fields like Arts, Commerce, Management, Banking and Media. For the academic year 2017 - 2018 from June 2017 there were 50 different companies that had conducted interview and hired various students from all the courses of college. Students responded to these interviews in high number and took advantage of the facility. The placement cell of the college works rigorously for increasing the employability skills of the students.

This year for the first time the placement cell of the college organized **Job Fest** on 20th April and 21st April 2018. In these two days more than 500 students gave interviews for 25 different companies. The companies were from different profiles ranging from Insurance companies, Entertainment agencies, CA firms, Management consultancies and many more. In these two days of Job fest 156 students got placed. This was the very first time and students had given an awesome response to the fest.

STAFF COLLOQUIUM

Activities Conducted By Staff Colloquium During Academic Year 2017-18

1. A guest lecture on “Exploring Research Avenues in Foreign Universities” was arranged on behalf of Staff Colloquium, Research and Consultancy committee on 1st July 2017 at 1.00 p.m. in the Conference Room.

- Lecture was delivered by Dr. Satyendra Kumar Upadhyay, Director International Relations , SIMSR.
- Dr. Upadhyay made a PPT presentation about foreign universities with which Somaiya VidyaVihar has already signed MoU or is in the process of signing the MoU.
- He stressed upon the need for having presence at the international research platform in this era of globalization.
- He listed and elaborated on the following domains where collaboration with foreign universities can be worked upon.
  - i)Faculty Exchange
  - ii)Student Exchange
  - iii)Internships
  - iv) Joint Research
  - v)Joint Publications
  - vi)Joint Conferences
  - vii)Summer School Programs
  - viii) Immersions

Dr. Satyendra Kumar Upadhyay Delivering Lecture on “Exploring Research Avenues in Foreign Universities”.

Teachers having interaction with Dr. Satyendra Kumar Upadhyay after delivering lecture on “Exploring Research Avenues in Foreign Universities”.

2. A session was organized on 7th March 2018 at 10.00 a.m. in the Kalidas Sabhagruh by the Staff Colloquium and Value Education Committee in collaboration with Ramakrishna Mission, Mumbai on “Life and Teachings of Sister Nivedita”.

- The session was conducted by Swami Shridurgananda and his team of volunteers from Ramakrishna Mission, Mumbai.
- The session was an audio visual session in which a small documentary film on Sister Nivedita was shown.
- After the audio visual session a small quiz was conducted for students in which they participated enthusiastically.
- Books on Sister Nivedita were gifted to our students by Ramakrishna Mission, Mumbai.

Teacher Participation in Workshop:

Name of the Teacher	Date	Place	Title	Organizer
Dr. Mangala S. Deshpande	10/02/2018	L.S. Raheja College of Arts and Commerce, Mumbai	Digital Literacy for Academicians (Teachers & Library Professionals)	L.S. Raheja College of Arts and Commerce, Santacruz(W) Mumbai-54

WOMEN DEVELOPMENT CELL

1. Inauguration on the occasion of World Population Day 12th July, 2017.
  - educational program on the occasion of World Population Day
  - A talk on “Contraception and population control” was conducted by Dr. Sachin Ajmera and Dr. Priya Vora of Mumbai Obstetrics and Gynecological Society.
  - Around hundred students attended the program with active participation

(Inauguration on the occasion of World Population Day 12th July, 2017)

2. Session on “Kali to Kusum”. 19th August, 2017
  - An interactive session was arranged in association with Bhavyata Foundation
  - Dr. Karishma Narwani, Director, Garbhavigyan Anusandhan Kendra, Jamnagar conducted the session on puberty and adolescence.

(Session on “Kali to Kusum”. 19th August, 2017)

3. Competitions : January 2018
  - Essay writing
  - Poster making
  - Elocution

4. Job Fest : 20th April, 2018

- United Nations Development Program arranged special drive for Girls Students
- Mr. Shirsat Conducted Weebok Test and Counseling for girls as pre placement preparations.

(Weebok Test and Counseling for girls)